॥ ਨਮੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ॥

# ਖੁਦ੍ਦਕਨਿਕਾਯੇ

# ਇਤਿਵੁਤ੍ਤਕਪਾਲ਼ਿ

## ੧. ਏਕਕਨਿਪਾਤੋ

### ੧. ਪਠਮਵਗ੍ਗੋ

#### ੧. ਲੋਭਸੁਤ੍ਤਂ

**੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਲੋਭਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਨ ਲੋਭੇਨ ਲੁਦ੍ਧਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਲੋਭਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

#### ੨. ਦੋਸਸੁਤ੍ਤਂ

**੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਦੋਸਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਨ ਦੋਸੇਨ ਦੁਟ੍ਠਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਦੋਸਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

#### ੩. ਮੋਹਸੁਤ੍ਤਂ

**੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਮੋਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਮੋਹੇਨ ਮੂਲ੍ਹਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਮੋਹਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਕੋਧਸੁਤ੍ਤਂ

**੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਕੋਧਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਕੋਧੇਨ ਕੁਦ੍ਧਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਕੋਧਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

## ੫. ਮਕ੍ਖਸੁਤ੍ਤਂ

**੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਮਕ੍ਖਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਮਕ੍ਖੇਨ ਮਕ੍ਖਾਸੇ [ਮਕ੍ਖਿਤਾਸੇ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਮਕ੍ਖਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮਂ।

## ੬. ਮਾਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯ। ਕਤਮਂ ਏਕਧਮ੍ਮਂ? ਮਾਨਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮਂ ਪਜਹਥ; ਅਹਂ ਵੋ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਨ ਮਾਨੇਨ ਮਤ੍ਤਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ।
ਤੰ ਮਾਨੰ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮੰ ਲੋਕੰ ਕੁਦਾਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

### ੭. ਸਬ੍ਬਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤੰ

੭. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਸਬ੍ਬੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨੰ ਅਪਰਿਜਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਵਿਰਾਜਯੰ ਅਪ੍ਪਜਹੰ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਸਬ੍ਬਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨੰ ਪਰਿਜਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਰਾਜਯੰ ਪਜਹੰ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੋ ਸਬ੍ਬੰ ਸਬ੍ਬਤੋ ਞਤ੍ਵਾ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥੇਸੁ ਨ ਰਜ੍ਜਤਿ।
ਸ ਵੇ ਸਬ੍ਬਪਰਿਞ੍ਞਾ [ਸਬ੍ਬੰ ਪਰਿਞ੍ਞਾ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] ਸੋ, ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਮੁਪਚ੍ਚਗਾ''ਤਿ [ਸਬ੍ਬੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪਚ੍ਚਗਾਤਿ (ਸ੍ਯਾ॰), ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪਚ੍ਚਗਾਤਿ (ਪੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮੰ।

### ੮. ਮਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤੰ

੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਮਾਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨੰ ਅਪਰਿਜਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਵਿਰਾਜਯੰ ਅਪ੍ਪਜਹੰ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ । ਮਾਨਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨੰ ਪਰਿਜਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਰਾਜਯੰ ਪਜਹੰ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਮਾਨੁਪੇਤਾ ਅਯੰ ਪਜਾ, ਮਾਨਗਨ੍ਥਾ ਭਵੇ ਰਤਾ।
ਮਾਨੰ ਅਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤਾ, ਆਗਨ੍ਤਾਰੋ ਪੁਨਬ੍ਭਵੰ॥

''ਯੇ ਚ ਮਾਨੰ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਾ ਮਾਨਸਙ੍ਖਯੇ।
ਤੇ ਮਾਨਗਨ੍ਥਾਭਿਭੁਨੋ, ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਮੁਪਚ੍ਚਗੁ''ਨ੍ਤਿ [ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪਚ੍ਚਗੁਨ੍ਤਿ (ਪੀ॰), ਸਬ੍ਬੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪਚ੍ਚਗੁਨ੍ਤਿ (ਅਟ੍ਠਕਥਾ)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮੰ।

### ੯. ਲੋਭਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤੰ

੯. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਲੋਭਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ , ਅਨਭਿਜਾਨਂ ਅਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਰਾਜਯਂ ਅਪ੍ਪਜਹਂ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਲੋਭਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨਂ ਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜਯਂ ਪਜਹਂ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਨ ਲੋਭੇਨ ਲੁਦ੍ਧਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਲੋਭਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

## ੧੦. ਦੋਸਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਦੋਸਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨਂ ਅਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਰਾਜਯਂ ਅਪ੍ਪਜਹਂ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਦੋਸਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨਂ ਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜਯਂ ਪਜਹਂ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਨ ਦੋਸੇਨ ਦੁਟ੍ਠਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਦੋਸਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਪਠਮੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਰਾਗਦੋਸਾ ਅਥ ਮੋਹੋ, ਕੋਧਮਕ੍ਖਾ ਮਾਨਂ ਸਬ੍ਬਂ।
ਮਾਨਤੋ ਰਾਗਦੋਸਾ ਪੁਨ ਦ੍ਵੇ, ਪਕਾਸਿਤਾ ਵਗ੍ਗਮਾਹੁ ਪਠਮਨ੍ਤਿ॥

## ੨. ਦੁਤਿਯਵਗ੍ਗੋ

## ੧. ਮੋਹਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਮੋਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨਂ ਅਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਰਾਜਯਂ ਅਪ੍ਪਜਹਂ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਮੋਹਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨਂ ਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜਯਂ ਪਜਹਂ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਮੋਹੇਨ ਮੂਲ੍ਹਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਮੋਹਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

## ੨. ਕੋਧਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਕੋਧਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨਂ ਅਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਰਾਜਯਂ ਅਪ੍ਪਜਹਂ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਕੋਧਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨਂ ਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜਯਂ ਪਜਹਂ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਕੋਧੇਨ ਕੁਦ੍ਧਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਕੋਧਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩.ਮਕ੍ਖਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਮਕ੍ਖਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਭਿਜਾਨਂ ਅਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਰਾਜਯਂ ਅਪ੍ਪਜਹਂ ਅਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯ। ਮਕ੍ਖਞ੍ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਜਾਨਂ ਪਰਿਜਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜਯਂ ਪਜਹਂ ਭਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇਨ ਮਕ੍ਖੇਨ ਮਕ੍ਖਾਸੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਂ ਮਕ੍ਖਂ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ, ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਹਾਯ ਨ ਪੁਨਾਯਨ੍ਤਿ, ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਕੁਦਾਚਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਂ ਏਕਨੀਵਰਣਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ ਯੇਨ [ਯੇਨੇਵਂ (?)] ਨੀਵਰਣੇਨ ਨਿਵੁਤਾ ਪਜਾ ਦੀਘਰਤ੍ਤਂ ਸਨ੍ਧਾਵਨ੍ਤਿ ਸਂਸਰਨ੍ਤਿ ਯਥਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਂ [ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣੇਨ (?)]। ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣੇਨ ਹਿ,

ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਿਵੁਤਾ ਪਜਾ ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਸਨ੍ਧਾਵਨ੍ਤਿ ਸੰਸਰਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ ਏਕਧਮ੍ਮੋਪਿ, ਯੇਨੇਵੰ [ਯੇਨੇਵ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਨਿਵੁਤਾ ਪਜਾ।
ਸੰਸਰਨ੍ਤਿ ਅਹੋਰਤ੍ਤੰ, ਯਥਾ ਮੋਹੇਨ ਆਵੁਤਾ॥

''ਯੇ ਚ ਮੋਹੰ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਤਮੋਖਨ੍ਧੰ [ਤਮੋਕ੍ਖਨ੍ਧੰ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] ਪਦਾਲਯੁੰ।
ਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸੰਸਰਨ੍ਤਿ, ਹੇਤੁ ਤੇਸੰ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੰ।

### ੫. ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨਸੁਤ੍ਤੰ

**੧੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞੰ ਏਕਸੰਯੋਜਨਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ ਯੇਨ [ਯੇਨੇਵੰ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਸੰਯੋਜਨੇਨ ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਸਨ੍ਧਾਵਨ੍ਤਿ ਸੰਸਰਨ੍ਤਿ ਯਥਯਿਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨੰ [ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨੇਨ (?)]। ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨੇਨ ਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਸਨ੍ਧਾਵਨ੍ਤਿ ਸੰਸਰਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਤਣ੍ਹਾਦੁਤਿਯੋ ਪੁਰਿਸੋ, ਦੀਘਮਦ੍ਧਾਨ ਸੰਸਰੰ।
ਇਤ੍ਥਭਾਵਞ੍ਞਥਾਭਾਵੰ [ਇਤ੍ਥਮ੍ਭਾਵਞ੍ਞਥਾਭਾਵੰ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਸੰਸਾਰੰ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਤਿ॥

''ਏਤਮਾਦੀਨਵੰ [ਏਵਮਾਦੀਨਵੰ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਞਤ੍ਵਾ, ਤਣ੍ਹੰ [ਤਣ੍ਹਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੰ।
ਵੀਤਤਣ੍ਹੋ ਅਨਾਦਾਨੋ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

### ੬. ਪਠਮਸੇਖਸੁਤ੍ਤੰ

**੧੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਸੇਖਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਮਾਨਸਸ੍ਸ ਅਨੁਤ੍ਤਰੰ ਯੋਗਕ੍ਖੇਮੰ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੰ ਅਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਨਾਞ੍ਞੰ ਏਕਙ੍ਗਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ ਯੰ ਏਵੰ ਬਹੂਪਕਾਰੰ ਯਥਯਿਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਯੋਨਿਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਮਨਸਿ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਕੁਸਲੰ ਪਜਹਤਿ , ਕੁਸਲੰ ਭਾਵੇਤੀ''ਤਿ । ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਧਮ੍ਮੋ ਸੇਖਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ।
ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ ਏਵੰ ਬਹੁਕਾਰੋ, ਉਤ੍ਤਮਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਤ੍ਤਿਯਾ।
ਯੋਨਿਸੋ ਪਦਹੰ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਖਯੰ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਾਪੁਣੇ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

### ੭. ਦੁਤਿਯਸੇਖਸੁਤ੍ਤੰ

੧੭. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਸੇਖਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਮਾਨਸਸ੍ਸ ਅਨੁਤ੍ਤਰੰ ਯੋਗਕ੍ਖੇਮੰ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤੋ ਬਾਹਿਰੰ ਅਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਨਾਞ੍ਞੰ ਏਕਙ੍ਗਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ ਯੰ ਏਵੰ ਬਹੂਪਕਾਰੰ ਯਥਯਿਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਲਜਾਣਮਿਤ੍ਤਤਾ। ਕਲਜਾਣਮਿਤ੍ਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਕੁਸਲੰ ਪਜਹਤਿ, ਕੁਸਲੰ ਭਾਵੇਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਕਲਜਾਣਮਿਤ੍ਤੋ ਯੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਪ੍ਪਤਿਸ੍ਸੋ ਸਗਾਰਵੋ।
ਕਰੰ ਮਿਤ੍ਤਾਨੰ ਵਚਨੰ, ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਪਤਿਸ੍ਸਤੋ।
ਪਾਪੁਣੇ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ, ਸਬ੍ਬਸੰਯੋਜਨਕ੍ਖਯ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮੰ।

## ੮. ਸਙ੍ਘਭੇਦਸੁਤ੍ਤੰ

੧੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਬਹੁਜਨਾਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਾਸੁਖਾਯ ਬਹੁਨੋ ਜਨਸ੍ਸ ਅਨਤ੍ਥਾਯ ਅਹਿਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨੰ। ਕਤਮੋ ਏਕਧਮ੍ਮੋ? ਸਙ੍ਘਭੇਦੋ। ਸਙ੍ਘੇ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਨ੍ਨੇ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਭਣ੍ਡਨਾਨਿ ਚੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਭਾਸਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ , ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਕ੍ਖੇਪਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਚ੍ਚਜਨਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਨਪ੍ਪਸੀਦਨ੍ਤਿ, ਪਸਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਏਕਚ੍ਚਾਨੰ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤੰ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਆਪਾਯਿਕੋ ਨੇਰਯਿਕੋ, ਕਪ੍ਪਟ੍ਠੋ ਸਙ੍ਘਭੇਦਕੋ।
ਵਗ੍ਗਾਰਾਮੋ ਅਧਮ੍ਮਟ੍ਠੋ, ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਾ ਪਧੰਸਤਿ [ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਤੋ ਧੰਸਤਿ (ਸਜਾ॰ ਪੀ॰), ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਾ ਵਿਮੰਸਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)]।
ਸਙ੍ਘੰ ਸਮਗ੍ਗੰ ਭੇਤ੍ਵਾਨ [ਭਿਤ੍ਵਾਨ (ਸੀ॰ ਕ॰), ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ (ਚੂਲ਼ਵ॰ ੩੫੪; ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੩੯)], ਕਪ੍ਪੰ ਨਿਰਯਮ੍ਹਿ ਪਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮੰ।

## ੯. ਸਙ੍ਘਸਾਮਗ੍ਗੀਸੁਤ੍ਤੰ

੧੯. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਬਹੁਨੋ ਜਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨੰ। ਕਤਮੋ ਏਕਧਮ੍ਮੋ ? ਸਙ੍ਘਸਾਮਗ੍ਗੀ। ਸਙ੍ਘੇ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਗ੍ਗੇ ਨ ਚੇਵ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਭਣ੍ਡਨਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਭਾਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਕ੍ਖੇਪਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਪਰਿਚ੍ਚਜਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਪਸੀਦਨ੍ਤਿ, ਪਸਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਭਿਯਜੋਭਾਵੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸੁਖਾ ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਸਾਮਗ੍ਗੀ, ਸਮਗ੍ਗਾਨਞ੍ਚਨੁਗ੍ਗਹੋ।
ਸਮਗ੍ਗਰਤੋ ਧਮ੍ਮਟ੍ਠੋ, ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਾ ਨ ਧੰਸਤਿ।
ਸਙ੍ਘੰ ਸਮਗ੍ਗੰ ਕਤ੍ਵਾਨ, ਕਪ੍ਪੰ ਸਗ੍ਗਮ੍ਹਿ ਮੋਦਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

### ੧੦. ਪਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੨੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਇਧਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਪਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਂ ਏਵਂ ਚੇਤਸਾ ਚੇਤੋ ਪਰਿਚ੍ਚ ਪਜਾਨਾਮਿ – ‘ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਾਲਙ੍ਕਰੇਯ੍ਯ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਨਿਰਯੇ’। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਦੁਟ੍ਠਂ। ਚੇਤੋਪਦੋਸਹੇਤੁ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਵਮਿਧੇਕਚ੍ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਂ ਞਤ੍ਵਾਨ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲਂ।
ਏਤਮਤ੍ਥਞ੍ਚ ਬ੍ਯਾਕਾਸਿ, ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਿਕ੍ਖੂਨ ਸਨ੍ਤਿਕੇ॥

‘‘ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ, ਕਾਲਂ ਕਯਿਰਾਥ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ ਪਦੂਸਿਤਂ॥

‘‘ਯਥਾ ਹਰਿਤ੍ਵਾ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਯ੍ਯ, ਏਵਮੇਵ ਤਥਾਵਿਧੋ।
ਚੇਤੋਪਦੋਸਹੇਤੁ ਹਿ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਦੁਤਿਯੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਮੋਹੋ ਕੋਧੋ ਅਥ ਮਕ੍ਖੋ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਤਣ੍ਹਾ ਸੇਖਦੁਵੇ ਚ।
ਭੇਦੋ ਸਾਮਗ੍ਗਿਪੁਗ੍ਗਲੋ [ਮੋਹਕੋਧ ਅਥ ਮਕ੍ਖਾਗਤੋ, ਮੂਹਾ ਕਾਮਸੇਕ੍ਖਦੁਵੇ। ਭੇਦਸਾਮਗ੍ਗਪੁਗ੍ਗਲੋ ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਮੋਹਕੋਧਾ ਅਥ ਮਕ੍ਖੋ ਮੋਹਕਾਮਾ ਸੇਕ੍ਖਾ ਦੁਵੇ। ਭੇਦਮੋਦਾ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਚ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਵਗ੍ਗਮਾਹੁ ਦੁਤਿਯਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ॥

### ੩. ਤਤਿਯਵਗ੍ਗੋ

### ੧. ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੨੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਇਧਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਂ ਏਵਂ ਚੇਤਸਾ ਚੇਤੋ ਪਰਿਚ੍ਚ ਪਜਾਨਾਮਿ – ‘ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਾਲਂ ਕਰੇਯ੍ਯ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਸਗ੍ਗੇ’। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਸਨ੍ਨਂ। ਚੇਤੋਪਸਾਦਹੇਤੁ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਵਮਿਧੇਕਚ੍ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੰ ਞਤ੍ਵਾਨ, ਏਕਚ੍ਚੰ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲੰ।
ਏਤਮਤ੍ਥਞ੍ਚ ਬ੍ਯਾਕਾਸਿ, ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਿਕ੍ਖੁਨ ਸਨ੍ਤਿਕੇ॥

‘‘ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯੰ ਸਮਯੇ, ਕਾਲੰ ਕਯਿਰਾਥ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਸੁਗਤਿੰ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਚਿਤ੍ਤੰ ਹਿਸ੍ਸ ਪਸਾਦਿਤੰ॥

‘‘ਯਥਾ ਹਰਿਤ੍ਵਾ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਯ੍ਯ, ਏਵਮੇਵ ਤਥਾਵਿਧੋ।
ਚੇਤੋਪਸਾਦਹੇਤੁ ਹਿ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮੰ।

## ੨. ਮੇਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ ਭਾਯਿਤ੍ਥ । ਸੁਖਸ੍ਸੇਤੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਧਿਵਚਨੰ ਇਟ੍ਠਸ੍ਸ ਕਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਿਯਸ੍ਸ ਮਨਾਪਸ੍ਸ ਯਦਿਦੰ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ [ਪੁਞ੍ਞਾਨਨ੍ਤਿ, (ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੬੨)]। ਅਭਿਜਾਨਾਮਿ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਕਤਾਨੰ ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ ਇਟ੍ਠੰ ਕਨ੍ਤੰ ਪਿਯੰ ਮਨਾਪੰ ਵਿਪਾਕੰ ਪਚ੍ਚਨੁਭੂਤੰ। ਸਤ੍ਤ ਵਸ੍ਸਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਸਤ੍ਤ ਸੰਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਨਯਿਮੰ ਲੋਕੰ ਪੁਨਰਾਗਮਾਸਿੰ। ਸੰਵਟ੍ਟਮਾਨੇ ਸੁਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਪ੍ਪੇ ਆਭਸ੍ਸਰੂਪਗੋ ਹੋਮਿ; ਵਿਵਟ੍ਟਮਾਨੇ ਕਪ੍ਪੇ ਸੁਞ੍ਞੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਮਾਨੰ ਉਪਪਜ੍ਜਾਮਿ।

‘‘ਤਤ੍ਰ ਸੁਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਹੋਮਿ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਅਭਿਭੂ ਅਨਭਿਭੂਤੋ ਅਞ੍ਞਦਤ੍ਥੁਦਸੋ ਵਸਵਤ੍ਤੀ। ਛਤ੍ਤਿੰਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਅਹੋਸਿੰ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ; ਅਨੇਕਸਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਰਾਜਾ ਅਹੋਸਿੰ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਧਮ੍ਮਿਕੋ ਧਮ੍ਮਰਾਜਾ ਚਾਤੁਰਨ੍ਤੋ ਵਿਜਿਤਾਵੀ ਜਨਪਦਤ੍ਥਾਵਰਿਯਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਰਤਨਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ। ਕੋ ਪਨ ਵਾਦੋ ਪਦੇਸਰਜ੍ਜਸ੍ਸ!

‘‘ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਤਦਹੋਸਿ – ‘ਕਿਸ੍ਸ ਨੁ ਖੋ ਮੇ ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਫਲੰ, ਕਿਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੋ, ਯੇਨਾਹੰ ਏਤਰਹਿ ਏਵੰਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਏਵੰਮਹਾਨੁਭਾਵੋ’ਤਿ? ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਤਦਹੋਸਿ – ‘ਤਿਣ੍ਣੰ ਖੋ ਮੇ ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਾਨੰ ਫਲੰ, ਤਿਣ੍ਣੰ ਕਮ੍ਮਾਨੰ ਵਿਪਾਕੋ, ਯੇਨਾਹੰ ਏਤਰਹਿ ਏਵੰਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਏਵੰਮਹਾਨੁਭਾਵੋਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ [ਸੇਯ੍ਯਥੀਦੰ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕੰ॰ ਪੀ॰)] – ਦਾਨਸ੍ਸ, ਦਮਸ੍ਸ, ਸਞ੍ਞਮਸ੍ਸਾ’’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪੁਞ੍ਞਮੇਵ ਸੋ ਸਿਕ੍ਖੇਯ੍ਯ, ਆਯਤਗ੍ਗੰ ਸੁਖੁਦ੍ਰਯੰ।
ਦਾਨਞ੍ਚ ਸਮਚਰਿਯਞ੍ਚ, ਮੇਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਭਾਵਯੇ॥

‘‘ਏਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਭਾਵਯਿਤ੍ਵਾ, ਤਯੋ ਸੁਖਸਮੁਦ੍ਦਯੇ [ਸੁਖਸਮੁਦ੍ਰਯੇ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)]।
ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝੰ [ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੰ (ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰), ਅਬ੍ਯਾਬਜ੍ਝੰ (?)] ਸੁਖੰ ਲੋਕੰ, ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯੰ।

## ੩. ਉਭਯਤ੍ਥਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਏਕਧਮ੍ਮੋ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਭੋ ਅਤ੍ਥੇ ਸਮਧਿਗਯ੍ਹ ਤਿਟ੍ਠਤਿ – ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕਞ੍ਚੇਵ ਅਤ੍ਥੰ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕਞ੍ਚ। ਕਤਮੋ ਏਕਧਮ੍ਮੋ? ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ। ਅਯੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਧਮ੍ਮੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਭੋ ਅਤ੍ਥੇ ਸਮਧਿਗਯ੍ਹ ਤਿਟ੍ਠਤਿ – ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕਞ੍ਚੇਵ ਅਤ੍ਥੰ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕਞ੍ਚਾ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਅਪ੍ਪਮਾਦੰ ਪਸੰਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਾਸੁ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ ਉਭੋ ਅਤ੍ਥੇ, ਅਧਿਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤੋ॥

“ਦਿਟ੍ਠੇ ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਯੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਯੋ ਚਤ੍ਥੋ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕੋ।
ਅਤ੍ਥਾਭਿਸਮਯਾ ਧੀਰੋ, ਪਣ੍ਡਿਤੋਤਿ ਪਵੁਚ੍ਚਤੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯੰ।

### ੪. ਅਟ੍ਠਿਪੁਞ੍ਜਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਏਕਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਪ੍ਪੰ ਸਨ੍ਧਾਵਤੋ ਸੰਸਰਤੋ ਸਿਯਾ ਏਵੰ ਮਹਾ ਅਟ੍ਠਿਕਙ੍ਕਲੋ ਅਟ੍ਠਿਪੁਞ੍ਜੋ ਅਟ੍ਠਿਰਾਸਿ ਯਥਾਯੰ ਵੇਪੁਲ੍ਲੋ ਪਬ੍ਬਤੋ; ਸਚੇ ਸੰਹਾਰਕੋ ਅਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਭਤਞ੍ਚ ਨ ਵਿਨਸ੍ਸੇਯ੍ਯਾ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਏਕਸ੍ਸੇਕੇਨ ਕਪ੍ਪੇਨ, ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸਟ੍ਠਿਸਞ੍ਚਯੋ।
ਸਿਯਾ ਪਬ੍ਬਤਸਮੋ ਰਾਸਿ, ਇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਮਹੇਸਿਨਾ॥

“ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯੰ ਅਕ੍ਖਾਤੋ, ਵੇਪੁਲ੍ਲੋ ਪਬ੍ਬਤੋ ਮਹਾ।
ਉਤ੍ਤਰੋ ਗਿਜ੍ਝਕੂਟਸ੍ਸ, ਮਗਧਾਨੰ ਗਿਰਿਬ੍ਬਜੇ॥

“ਯਤੋ ਚ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਦੁਕ੍ਖੰ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਪ੍ਪਾਦੰ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਅਤਿਕ੍ਕਮੰ।
ਅਰਿਯਞ੍ਚਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੰ ਮਗ੍ਗੰ, ਦੁਕ੍ਖੂਪਸਮਗਾਮਿਨੰ॥

“ਸ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਪਰਮੰ, ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਕਰੋ ਹੋਤਿ, ਸਬ੍ਬਸੰਯੋਜਨਕ੍ਖਯਾ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੰ।

### ੫. ਮੁਸਾਵਾਦਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਏਕਧਮ੍ਮੰ ਅਤੀਤਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਨਾਹੰ ਤਸ੍ਸ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਾਪਕਮ੍ਮੰ ਅਕਰਣੀਯਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਕਤਮੰ ਏਕਧਮ੍ਮੰ? ਯਦਿਦੰ [ਯਥਯਿਦੰ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰), ਯਥਾਯਿਦੰ (ਪੀ॰)] ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮ੍ਪਜਾਨਮੁਸਾਵਾਦੋ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ

ਅৱੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ৱੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਏਕਧਮ੍ਮੰ ਅਤੀਤਸ੍ਸ, ਮੁਸਾৱਾਦਿਸ੍ਸ ਜਨ੍ਤੁਨੋ।
ৱਿਤਿਣ੍ਣਪਰਲੋਕਸ੍ਸ, ਨਤ੍ਥਿ ਪਾਪੰ ਅਕਾਰਿਯ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ৱੁਤ੍ਤੋ ਭਗৱਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

## ੬. ਦਾਨਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੬**. ৱੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗৱਤਾ, ৱੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਏৱਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਜਾਨੇਯ੍ਯੁੰ ਦਾਨਸੰৱਿਭਾਗਸ੍ਸ ৱਿਪਾਕੰ ਯਥਾਹੰ ਜਾਨਾਮਿ, ਨ ਅਦਤ੍ৱਾ ਭੁਞ੍ਜੇਯ੍ਯੁੰ, ਨ ਚ ਨੇਸੰ ਮਚ੍ਛੇਰਮਲੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਤਿਟ੍ਠੇਯ੍ਯ। ਯੋਪਿ ਨੇਸੰ ਅਸ੍ਸ ਚਰਿਮੋ ਆਲੋਪੋ ਚਰਿਮੰ ਕਬਲ਼ੰ, ਤਤੋਪਿ ਨ ਅਸੰৱਿਭਜਿਤ੍ৱਾ ਭੁਞ੍ਜੇਯ੍ਯੁੰ, ਸਚੇ ਨੇਸੰ ਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕਾ ਅਸ੍ਸੁ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਨ ਏৱੰ ਜਾਨਨ੍ਤਿ ਦਾਨਸੰৱਿਭਾਗਸ੍ਸ ৱਿਪਾਕੰ ਯਥਾਹੰ ਜਾਨਾਮਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਦਤ੍ৱਾ ਭੁਞ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਮਚ੍ਛੇਰਮਲਞ੍ਚ ਨੇਸੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗৱਾ ਅৱੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ৱੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਏৱੰ ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਜਾਨੇਯ੍ਯੁੰ, ਯਥਾৱੁਤ੍ਤੰ ਮਹੇਸਿਨਾ।
ৱਿਪਾਕੰ ਸੰৱਿਭਾਗਸ੍ਸ, ਯਥਾ ਹੋਤਿ ਮਹਪ੍ਫਲੰ॥

‘‘ৱਿਨੇਯ੍ਯ ਮਚ੍ਛੇਰਮਲੰ, ৱਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਚੇਤਸਾ।
ਦਜ੍ਜੁੰ ਕਾਲੇਨ ਅਰਿਯੇਸੁ, ਯਤ੍ਥ ਦਿਨ੍ਨੰ ਮਹਪ੍ਫਲੰ॥

‘‘ਅਨ੍ਨਞ੍ਚ ਦਤ੍ৱਾ [ਦਤ੍ৱਾਨ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਬਹੁਨੋ, ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੇਸੁ ਦਕ੍ਖਿਣੰ।
ਇਤੋ ਚੁਤਾ ਮਨੁਸ੍ਸਤ੍ਤਾ, ਸਗ੍ਗੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦਾਯਕਾ॥

‘‘ਤੇ ਚ ਸਗ੍ਗਗਤਾ [ਸਗ੍ਗੰ ਗਤਾ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਤਤ੍ਥ, ਮੋਦਨ੍ਤਿ ਕਾਮਕਾਮਿਨੋ।
ৱਿਪਾਕੰ ਸੰৱਿਭਾਗਸ੍ਸ, ਅਨੁਭੋਨ੍ਤਿ ਅਮਚ੍ਛਰਾ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ৱੁਤ੍ਤੋ ਭਗৱਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

## ੭. ਮੇਤ੍ਤਾਭਾৱਨਾਸੁਤ੍ਤੰ

**੨੭**. ৱੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗৱਤਾ, ৱੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਯਾਨਿ ਕਾਨਿਚਿ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਓਪਧਿਕਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯৱਤ੍ਥੂਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋৱਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਕਲੰ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿੰ। ਮੇਤ੍ਤਾਯੇৱ ਤਾਨਿ ਚੇਤੋৱਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਧਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ৱਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ৱਿਰੋਚਤਿ ਚ।

‘‘ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਯਾ ਕਾਚਿ ਤਾਰਕਰੂਪਾਨੰ ਪਭਾ ਸਬ੍ਬਾ ਤਾ ਚਨ੍ਦਿਯਾ ਪਭਾਯ ਕਲੰ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿੰ, ਚਨ੍ਦਪਭਾਯੇৱ ਤਾ ਅਧਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ৱਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ৱਿਰੋਚਤਿ ਚ; ਏৱਮੇৱ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਯਾਨਿ ਕਾਨਿਚਿ ਓਪਧਿਕਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯৱਤ੍ਥੂਨਿ

ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ତਿਯਾ ਕਲਂ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿਂ, ਮੇਤ੍ਤਾਯੇਵ ਤਾਨਿ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਧਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ਵਿਰੋਚਤਿ ਚ।

''ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਪਚ੍ਛਿਮੇ ਮਾਸੇ ਸਰਦਸਮਯੇ ਵਿਦ੍ਧੇ ਵਿਗਤਵਲਾਹਕੇ ਦੇਵੇ [ਨਭੇ (ਸੀ॰)] ਆਦਿਚ੍ਚੋ ਨਭਂ ਅਬ੍ਭੁਸ੍ਸਕ੍ਕਮਾਨੋ [ਅਬ੍ਭੁਗ੍ਗਮਮਾਨੋ (ਕ॰ ਅਟ੍ਠ॰)] ਸਬ੍ਬਂ ਆਕਾਸਗਤਂ [ਆਕਾਸਂ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਤਮਗਤਂ ਅਭਿਵਿਹਚ੍ਚ [ਅਭਿਹਚ੍ਚ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ਵਿਰੋਚਤਿ ਚ; ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਾਨਿ ਕਾਨਿਚਿ ਓਪਧਿਕਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਕਲਂ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿਂ, ਮੇਤ੍ਤਾਯੇਵ ਤਾਨਿ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਧਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ਵਿਰੋਚਤਿ ਚ।

''ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰਤ੍ਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚੂਸਸਮਯਂ ਓਸਧਿਤਾਰਕਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ਵਿਰੋਚਤਿ ਚ; ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਾਨਿ ਕਾਨਿਚਿ ਓਪਧਿਕਾਨਿ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਕਲਂ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿਂ , ਮੇਤ੍ਤਾਯੇਵ ਤਾਨਿ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਧਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਭਾਸਤੇ ਚ ਤਪਤੇ ਚ ਵਿਰੋਚਤਿ ਚਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੋ ਚ ਮੇਤ੍ਤਂ ਭਾਵਯਤਿ, ਅਪ੍ਪਮਾਣਂ ਪਟਿਸ੍ਸਤੋ।
ਤਨੂ [ਤਨੁ (ਸੀ॰)] ਸਂਯੋਜਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪਸ੍ਸਤੋ ਉਪਧਿਕ੍ਖਯਂ॥

''ਏਕਮ੍ਪਿ ਚੇ ਪਾਣਮਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ, ਮੇਤ੍ਤਾਯਤਿ ਕੁਸਲੋ ਤੇਨ ਹੋਤਿ।
ਸਬ੍ਬੇ ਚ ਪਾਣੇ ਮਨਸਾਨੁਕਮ੍ਪਂ, ਪਹੂਤਮਰਿਯੋ ਪਕਰੋਤਿ ਪੁਞ੍ਞਂ॥

''ਯੇ [ਯੋ (ਸੀ॰)] ਸਤ੍ਤਸਣ੍ਡਂ ਪਥਵਿਂ ਵਿਜਿਤ੍ਵਾ, ਰਾਜਿਸਯੋ [ਰਾਜੀਸਯੋ (ਸੀ॰)] ਯਜਮਾਨਾਨੁਪਰਿਯਗਾ।
ਅਸ੍ਸਮੇਧਂ ਪੁਰਿਸਮੇਧਂ, ਸਮ੍ਮਾਪਾਸਂ ਵਾਜਪੇਯ੍ਯਂ ਨਿਰਗ੍ਗਲ਼ਂ॥

''ਮੇਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੁਭਾਵਿਤਸ੍ਸ, ਕਲਮ੍ਪਿ ਤੇ ਨਾਨੁਭਵਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿਂ।
ਚਨ੍ਦਪ੍ਪਭਾ ਤਾਰਗਣਾਵ ਸਬ੍ਬੇ॥

''ਯੋ ਨ ਹਨ੍ਤਿ ਨ ਘਾਤੇਤਿ, ਨ ਜਿਨਾਤਿ ਨ ਜਾਪਯੇ।
ਮੇਤ੍ਤਂਸੋ ਸਬ੍ਬਭੂਤੇਸੁ, ਵੇਰਂ ਤਸ੍ਸ ਨ ਕੇਨਚੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

ਤਤਿਯੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਚਿਤ੍ਤਂ ਮੇਤ੍ਤਂ [ਝਾਯੀ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰), ਝਾਯਿ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਉਭੋ ਅਤ੍ਥੇ, ਪੁਞ੍ਜਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਪਬ੍ਬਤਂ।
ਸਮ੍ਪਜਾਨਮੁਸਾਵਾਦੋ, ਦਾਨਞ੍ਚ ਮੇਤ੍ਤਭਾਵਨਾ [ਮੇਤ੍ਤਭਾਵਞ੍ਚ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰), ਮੇਤ੍ਤਵਾਚਞ੍ਚ (ਕ॰)]॥

ਸਤ੍ਤਿਮਾਨਿ ਚ [ਸਤ੍ਤਿਮਾਨਿਧ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਚ ਵੀਸਤਿ।
ਏਕਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਾ, ਸਤ੍ਤਵੀਸਤਿਸਙ੍ਗਹਾਤਿ॥

ਏਕਕਨਿਪਾਤੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

# ੨. ਦੁਕਨਿਪਾਤੋ

## ੧. ਪਠਮਵਗ੍ਗੋ

### ੧. ਦੁਕ੍ਖਵਿਹਾਰਸੁਤ੍ਤਂ

੨੮. (ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਨੁਕ੍ਕਟਿ) [( ) ਸਜ੍ਝਾਯਪੋਤ੍ਥਕੇ ਨਤ੍ਥਿ] ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਹਰਤਿ ਸਵਿਘਾਤਂ ਸਉਪਾਯਾਸਂ ਸਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ। ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ? ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਅਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਤਾਯ [ਅਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰੋ (ਅਟ੍ਠ॰)] ਚ, ਭੋਜਨੇ ਅਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ [ਅਮਤ੍ਤਞ੍ਞੂ (ਅਟ੍ਠ॰)] ਚ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਹਰਤਿ ਸਵਿਘਾਤਂ ਸਉਪਾਯਾਸਂ ਸਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਚਕ੍ਖੁ ਸੋਤਞ੍ਚ ਘਾਨਞ੍ਚ, ਜਿਵ੍ਹਾ ਕਾਯੋ ਤਥਾ ਮਨੋ।
ਏਤਾਨਿ ਯਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰਾਨਿ, ਅਗੁਤ੍ਤਾਨਿਧ [ਅਗੁਤ੍ਤਾਨਿ ਚ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ॥

‘‘ਭੋਜਨਮ੍ਹਿ ਅਮਤ੍ਤਞ੍ਞੂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਅਸਂਵੁਤੋ।
ਕਾਯਦੁਕ੍ਖਂ ਚੇਤੋਦੁਕ੍ਖਂ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਸੋ ਅਧਿਗਚ੍ਛਤਿ॥

‘‘ਡਯ੍ਹਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ, ਡਯ੍ਹਮਾਨੇਨ ਚੇਤਸਾ।
ਦਿਵਾ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਰਤ੍ਤਿਂ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਹਰਤਿ ਤਾਦਿਸੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

### ੨. ਸੁਖਵਿਹਾਰਸੁਤ੍ਤਂ

੨੯. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਖਂ ਵਿਹਰਤਿ ਅਵਿਘਾਤਂ ਅਨੁਪਾਯਾਸਂ ਅਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ । ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ? ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਤਾਯ ਚ, ਭੋਜਨੇ ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਚ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਖਂ ਵਿਹਰਤਿ ਅਵਿਘਾਤਂ ਅਨੁਪਾਯਾਸਂ ਅਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਚਕ੍ਖੁ ਸੋਤਞ੍ਚ ਘਾਨਞ੍ਚ, ਜਿਵ੍ਹਾ ਕਾਯੋ ਤਥਾ [ਅਥੋ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰)] ਮਨੋ।
ਏਤਾਨਿ ਯਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰਾਨਿ, ਸੁਗੁਤ੍ਤਾਨਿਧ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ॥

‘‘ਭੋਜਨਮ੍ਹਿ ਚ ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਚ ਸਂਵੁਤੋ।
ਕਾਯਸੁਖਂ ਚੇਤੋਸੁਖਂ, ਸੁਖਂ ਸੋ ਅਧਿਗਚ੍ਛਤਿ॥

‘‘ਅਡਯ੍ਹਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ, ਅਡਯ੍ਹਮਾਨੇਨ ਚੇਤਸਾ।
ਦਿਵ਼ਾ ਵ਼ਾ ਯਦਿ ਵ਼ਾ ਰੱਤਿਂ, ਸੁਖਂ ਵ਼ਿਹਰਤਿ ਤਾਦਿਸੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅੱਥੋ ਵ਼ੁੱਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩. ਤਪਨੀਯਸੁੱਤਂ

**੩੦**. ਵ਼ੁੱਤਂਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵ਼ੁੱਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵ਼ੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਤਪਨੀਯਾ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵ਼ੇ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਏਕੱਚੋ ਅਕਤਕਲ੍ਯਾਣੋ ਹੋਤਿ, ਅਕਤਕੁਸਲੋ, ਅਕਤਭੀਰੁੱਤਾਣੋ, ਕਤਪਾਪੋ, ਕਤਲੁੱਦੋ, ਕਤਕਿਬ੍ਬਿਸੋ। ਸੋ ‘ਅਕਤਂ ਮੇ ਕਲ੍ਯਾਣ’ਨ੍ਤਿਪਿ ਤਪ੍ਪਤਿ, ‘ਕਤਂ ਮੇ ਪਾਪ’ਨ੍ਤਿਪਿ ਤਪ੍ਪਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਦ੍ਵ਼ੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤਪਨੀਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮੱਥਂ ਭਗਵ਼ਾ ਅਵ਼ੋਚ। ਤੱਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵ਼ੁੱਚਤਿ –

‘‘ਕਾਯਦੁੱਚਰਿਤਂ ਕਤ੍ਵ਼ਾ, ਵ਼ਚੀਦੁੱਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਦੁੱਚਰਿਤਂ ਕਤ੍ਵ਼ਾ, ਯਞ੍ਚਞ੍ਞਂ ਦੋਸਸਞ੍ਹਿਤਂ॥

‘‘ਅਕਤ੍ਵ਼ਾ ਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਕਤ੍ਵ਼ਾਨਾਕੁਸਲਂ ਬਹੁਂ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯਂ ਸੋਪਪੱਜਤੀ’’ਤਿ [ਨਿਰਯਂ ਸੋ ਉਪਪੱਜਤੀਤਿ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕਂ॰ ਪੀ॰)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅੱਥੋ ਵ਼ੁੱਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਅਤਪਨੀਯਸੁੱਤਂ

**੩੧**. ਵ਼ੁੱਤਂਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵ਼ੁੱਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵ਼ੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਅਤਪਨੀਯਾ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵ਼ੇ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਏਕੱਚੋ ਕਤਕਲ੍ਯਾਣੋ ਹੋਤਿ, ਕਤਕੁਸਲੋ, ਕਤਭੀਰੁੱਤਾਣੋ, ਅਕਤਪਾਪੋ, ਅਕਤਲੁੱਦੋ, ਅਕਤਕਿਬ੍ਬਿਸੋ। ਸੋ ‘ਕਤਂ ਮੇ ਕਲ੍ਯਾਣ’ਨ੍ਤਿਪਿ ਨ ਤਪ੍ਪਤਿ, ‘ਅਕਤਂ ਮੇ ਪਾਪ’ਨ੍ਤਿਪਿ ਨ ਤਪ੍ਪਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵ਼ੇ, ਦ੍ਵ਼ੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤਪਨੀਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮੱਥਂ ਭਗਵ਼ਾ ਅਵ਼ੋਚ। ਤੱਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵ਼ੁੱਚਤਿ –

‘‘ਕਾਯਦੁੱਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍ਵ਼ਾ, ਵ਼ਚੀਦੁੱਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਦੁੱਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍ਵ਼ਾ, ਯਞ੍ਚਞ੍ਞਂ ਦੋਸਸਞ੍ਹਿਤਂ॥

‘‘ਅਕਤ੍ਵ਼ਾਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਕਤ੍ਵ਼ਾਨ ਕੁਸਲਂ ਬਹੁਂ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਸੱਗਂ ਸੋ ਉਪਪੱਜਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅੱਥੋ ਵ਼ੁੱਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁੱਥਂ।

## ੫. ਪਠਮਸੀਲਸੁੱਤਂ

**੩੨**. ਵ਼ੁੱਤਂਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵ਼ੁੱਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਨਿਰਯੇ। ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ? ਪਾਪਕੇਨ ਚ ਸੀਲੇਨ, ਪਾਪਿਕਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਨਿਰਯੇ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਪਾਪਕੇਨ ਚ ਸੀਲੇਨ, ਪਾਪਿਕਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ।
ਏਤੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ, ਯੋ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਨਰੋ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯਂ ਸੋਪਪਜ੍ਜਤੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮਂ।

### ੬. ਦੁਤਿਯਸੀਲਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਸਗ੍ਗੇ। ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ? ਭਦ੍ਦਕੇਨ ਚ ਸੀਲੇਨ, ਭਦ੍ਦਿਕਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏਵਂ ਸਗ੍ਗੇ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਭਦ੍ਦਕੇਨ ਚ ਸੀਲੇਨ, ਭਦ੍ਦਿਕਾਯ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ।
ਏਤੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ, ਯੋ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਨਰੋ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਸਗ੍ਗਂ ਸੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠਂ।

### ੭. ਆਤਾਪੀਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਅਨਾਤਾਪੀ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ [ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪੀ (ਬਹੂਸੁ) ਅਟ੍ਠਕਥਾ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ] ਅਭਬ੍ਬੋ ਸਮ੍ਬੋਧਾਯ, ਅਭਬ੍ਬੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਯ, ਅਭਬ੍ਬੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਸ੍ਸ ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ। ਆਤਾਪੀ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਓਤ੍ਤਾਪੀ [ਓਤ੍ਤਪ੍ਪੀ (ਬਹੂਸੁ)] ਭਬ੍ਬੋ ਸਮ੍ਬੋਧਾਯ, ਭਬ੍ਬੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਯ, ਭਬ੍ਬੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਸ੍ਸ ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯਾ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ । ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਅਨਾਤਾਪੀ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ, ਕੁਸੀਤੋ ਹੀਨਵੀਰਿਯੋ।
ਯੋ ਥੀਨਮਿਦ੍ਧਬਹੁਲੋ, ਅਹਿਰੀਕੋ ਅਨਾਦਰੋ।
ਅਭਬ੍ਬੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁਂ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮਂ॥

“ਯੋ ਚ ਸਤਿਮਾ ਨਿਪਕੋ ਝਾਯੀ, ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਚ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ।
ਸਂਯੋਜਨਂ ਜਾਤਿਜਰਾਯ ਛੇਤ੍ਵਾ, ਇਧੇਵ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮਨੁਤ੍ਤਰਂ ਫੁਸੇ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

### ੮. ਪਠਮਨਕੁਹਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਨਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਜਨਕੁਹਨਤ੍ਥਂ, ਨ ਜਨਲਪਨਤ੍ਥਂ, ਨ ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਸਿਲੋਕਾਨਿਸਂਸਤ੍ਥਂ, ਨ 'ਇਤਿ ਮਂ ਜਨੋ ਜਾਨਾਤੂ'ਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਇਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ , ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਸਂਵਰਤ੍ਥਞ੍ਚੇਵ ਪਹਾਨਤ੍ਥਞ੍ਚਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸਂਵਰਤ੍ਥਂ ਪਹਾਨਤ੍ਥਂ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਅਨੀਤਿਹਂ।
ਅਦੇਸਯਿ ਸੋ ਭਗਵਾ, ਨਿਬ੍ਬਾਨੋਗਧਗਾਮਿਨਂ॥

''ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਮਹਤ੍ਤੇਹਿ [ਮਹਨ੍ਤੇਹਿ (ਸੀ॰ ਕ॰), ਮਹਤ੍ਥੇਹਿ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਅਨੁਯਾਤੋ ਮਹੇਸਿਭਿ [ਮਹੇਸਿਨੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)]।
ਯੇ ਯੇ ਤਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਯਥਾ ਬੁਦ੍ਧੇਨ ਦੇਸਿਤਂ।
ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥੁਸਾਸਨਕਾਰਿਨੋ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

### ੯. ਦੁਤਿਯਨਕੁਹਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਨਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਜਨਕੁਹਨਤ੍ਥਂ, ਨ ਜਨਲਪਨਤ੍ਥਂ, ਨ ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਸਿਲੋਕਾਨਿਸਂਸਤ੍ਥਂ, ਨ 'ਇਤਿ ਮਂ ਜਨੋ ਜਾਨਾਤੂ'ਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਇਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚੇਵ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਅਭਿਞ੍ਞਤ੍ਥਂ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਥਂ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਅਨੀਤਿਹਂ।
ਅਦੇਸਯਿ ਸੋ ਭਗਵਾ, ਨਿਬ੍ਬਾਨੋਗਧਗਾਮਿਨਂ॥

''ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਮਹਤ੍ਤੇਹਿ, ਅਨੁਯਾਤੋ ਮਹੇਸਿਭਿ।
ਯੇ ਯੇ ਤਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਯਥਾ ਬੁਦ੍ਧੇਨ ਦੇਸਿਤਂ।
ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥੁਸਾਸਨਕਾਰਿਨੋ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

### ੧੦. ਸੋਮਨਸ੍ਸਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਖਸੋਮਨਸ੍ਸਬਹੁਲੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਯੋਨਿ ਚਸ੍ਸ [ਯੋਨਿਸੋ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰), ਯੋਨਿਸ੍ਸ (ਕ॰)] ਆਰਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯਾਯ। ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ? ਸੰਵੇਜਨੀਯੇਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਸੰਵੇਜਨੇਨ, ਸੰਵਿਗ੍ਗਸ੍ਸ ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਪਧਾਨੇਨ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਖਸੋਮਨਸ੍ਸਬਹੁਲੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਯੋਨਿ ਚਸ੍ਸ ਆਰਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸੰਵੇਜਨੀਯਟ੍ਠਾਨੇਸੁ [ਸੰਵੇਜਨੀਯੇਸੁ ਠਾਨੇਸੁ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਸੰਵਿਜ੍ਜੇਥੇਵ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਆਤਾਪੀ ਨਿਪਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮਵੇਕ੍ਖਿਯ॥

‘‘ਏਵੰ ਵਿਹਾਰੀ ਆਤਾਪੀ, ਸਨ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿ ਅਨੁਦ੍ਧਤੋ।
ਚੇਤੋਸਮਥਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ, ਖਯੰ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਾਪੁਣੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮੰ।

ਪਠਮੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨੰ –

ਦ੍ਵੇ ਚ ਭਿਕ੍ਖੂ ਤਪਨੀਯਾ, ਤਪਨੀਯਾ ਪਰਤ੍ਥੇਹਿ।
ਆਤਾਪੀ [ਦ੍ਵੇ ਪਾਦਾ (ਕ॰), ਦ੍ਵੇ ਆਤਾਪੀ (ਸੀ॰)] ਨਕੁਹਨਾ ਦ੍ਵੇ [ਨ ਕੁਹਨਾ ਚ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)], ਸੋਮਨਸ੍ਸੇਨ ਤੇ ਦਸਾਤਿ॥

## ੨. ਦੁਤਿਯਵਗ੍ਗੋ

### ੧. ਵਿਤਕ੍ਕਸੁਤ੍ਤੰ

**੩੮**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਤਥਾਗਤੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਨ੍ਤੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੰ ਦ੍ਵੇ ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਬਹੁਲੰ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ – ਖੇਮੋ ਚ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਪਵਿਵੇਕੋ ਚ [ਵਿਵੇਕੋ ਚ (ਸ੍ਯਾ॰)]। ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਾਰਾਮੋ [ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜਾਰਾਮੋ (ਕ॰), ਅਬ੍ਯਾਬਜ੍ਝਾਰਾਮੋ (?)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੋ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਰਤੋ। ਤਮੇਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੰ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਾਰਾਮੰ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਰਤੰ ਏਸੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬਹੁਲੰ ਸਮੁਦਾਚਰਤਿ – ‘ਇਮਾਯਾਹੰ ਇਰਿਯਾਯ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਬ੍ਯਾਬਾਧੇਮਿ ਤਸੰ ਵਾ ਥਾਵਰੰ ਵਾ’ਤਿ।

‘‘ਪਵਿਵੇਕਾਰਾਮੋ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੋ ਪਵਿਵੇਕਰਤੋ। ਤਮੇਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੰ ਪਵਿਵੇਕਾਰਾਮੰ ਪਵਿਵੇਕਰਤੰ ਏਸੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬਹੁਲੰ ਸਮੁਦਾਚਰਤਿ – ‘ਯੰ ਅਕੁਸਲੰ ਤੰ ਪਹੀਨ’ਨ੍ਤਿ।

‘‘ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੁਮ੍ਹੇਪਿ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਾਰਾਮਾ ਵਿਹਰਥ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਰਤਾ। ਤੇਸੰ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕੰ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਾਰਾਮਾਨੰ ਵਿਹਰਤੰ ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਰਤਾਨੰ ਏਸੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬਹੁਲੰ ਸਮੁਦਾਚਰਿਸ੍ਸਤਿ – ‘ਇਮਾਯ ਮਯੰ ਇਰਿਯਾਯ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਬ੍ਯਾਬਾਧੇਮ ਤਸੰ ਵਾ ਥਾਵਰੰ ਵਾ’ਤਿ।

‘‘ਪਵਿਵੇਕਾਰਾਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਥ ਪਵਿਵੇਕਰਤਾ। ਤੇਸਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਪਵਿਵੇਕਾਰਾਮਾਨਂ ਵਿਹਰਤਂ ਪਵਿਵੇਕਰਤਾਨਂ ਏਸੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬਹੁਲਂ ਸਮੁਦਾਚਰਿਸ੍ਸਤਿ – ‘ਕਿਂ ਅਕੁਸਲਂ, ਕਿਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਂ, ਕਿਂ ਪਜਹਾਮਾ’’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਤਥਾਗਤਂ ਬੁਦ੍ਧਮਸਯ੍ਹਸਾਹਿਨਂ, ਦੁਵੇ ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਸਮੁਦਾਚਰਨ੍ਤਿ ਨਂ।
ਖੇਮੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਪਠਮੋ ਉਦੀਰਿਤੋ, ਤਤੋ ਵਿਵੇਕੋ ਦੁਤਿਯੋ ਪਕਾਸਿਤੋ॥

‘‘ਤਮੋਨੁਦਂ ਪਾਰਗਤਂ ਮਹੇਸਿਂ, ਤਂ ਪਤ੍ਤਿਪਤ੍ਤਂ ਵਸਿਮਂ ਅਨਾਸਵਂ।
ਵਿਸਨ੍ਤਰਂ [ਵੇਸਨ੍ਤਰਂ (ਸੀ॰ ਕ॰), ਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਰਂ (ਪੀ॰)] ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਵੇ ਮੁਨਿਂ ਅਨ੍ਤਿਮਦੇਹਧਾਰਿਂ।
ਮਾਰਞ੍ਜਹਂ [ਮਾਰਜਹਂ (ਸ੍ਯਾ॰), ਮਾਨਜਹਂ (ਸੀ॰ ਕ॰), ਮਾਨਂ ਜਹਂ (ਪੀ॰)] ਬ੍ਰੂਮਿ ਜਰਾਯ ਪਾਰਗੁਂ॥

‘‘ਸੇਲੇ ਯਥਾ ਪਬ੍ਬਤਮੁਦ੍ਧਨਿਟ੍ਠਿਤੋ, ਯਥਾਪਿ ਪਸ੍ਸੇ ਜਨਤਂ ਸਮਨ੍ਤਤੋ।
ਤਥੂਪਮਂ ਧਮ੍ਮਮਯਂ ਸੁਮੇਧੋ, ਪਾਸਾਦਮਾਰੁਯ੍ਹ ਸਮਨ੍ਤਚਕ੍ਖੁ।
ਸੋਕਾਵਤਿਣ੍ਣਂ ਜਨਤਮਪੇਤਸੋਕੋ, ਅਵੇਕ੍ਖਤਿ ਜਾਤਿਜਰਾਭਿਭੂਤ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

## ੨. ਦੇਸਨਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੩੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਕਤਮਾ ਦ੍ਵੇ? ‘ਪਾਪਂ ਪਾਪਕਤੋ ਪਸ੍ਸਥਾ’ਤਿ – ਅਯਂ ਪਠਮਾ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ; ‘ਪਾਪਂ ਪਾਪਕਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਥ ਵਿਰਜ੍ਜਥ ਵਿਮੁਚ੍ਚਥਾ’ਤਿ – ਅਯਂ ਦੁਤਿਯਾ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ। ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਭਵਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ, ਸਬ੍ਬਭੂਤਾਨੁਕਮ੍ਪਿਨੋ।
ਪਰਿਯਾਯਵਚਨਂ ਪਸ੍ਸ, ਦ੍ਵੇ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਪਕਾਸਿਤਾ॥

‘‘ਪਾਪਕਂ ਪਸ੍ਸਥ ਚੇਤਂ [ਚੇਕਂ (ਸੀ॰ ਪੀ॰), ਛੇਕਾ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਤਤ੍ਥ ਚਾਪਿ ਵਿਰਜ੍ਜਥ।
ਤਤੋ ਵਿਰਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਾਸੇ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਥਾ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩. ਵਿਜ੍ਜਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨ੍ਵਦੇਵ ਅਹਿਰਿਕਂ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ; ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨ੍ਵਦੇਵ ਹਿਰੋਤ੍ਤਪ੍ਪ’’ਨ੍ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ

ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ''ਯਾ ਕਾਚਿਮਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ, ਅਸ੍ਮਿਂ ਲੋਕੇ ਪਰਮ੍ਹਿ ਚ।
> ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਿਕਾ ਸਬ੍ਬਾ, ਇਚ੍ਛਾਲੋਭਸਮੁਸ੍ਸਯਾ॥
>
> ''ਯਤੋ ਚ ਹੋਤਿ ਪਾਪਿਚ੍ਛੋ, ਅਹਿਰੀਕੋ ਅਨਾਦਰੋ।
> ਤਤੋ ਪਾਪਂ ਪਸਵਤਿ, ਅਪਾਯਂ ਤੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿ॥
>
> ''ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਦਞ੍ਚ ਲੋਭਞ੍ਚ, ਅਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ ਵਿਰਾਜਯਂ।
> ਵਿਜ੍ਜਂ ਉਪ੍ਪਾਦਯਂ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਪਞ੍ਞਾਪਰਿਹੀਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸੁਪਰਿਹੀਨਾ ਯੇ ਅਰਿਯਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਰਿਹੀਨਾ। ਤੇ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਸਵਿਘਾਤਂ ਸਉਪਾਯਾਸਂ ਸਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ। ਤੇ [ਤੇ ਚ ਖੋ (?)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਅਪਰਿਹੀਨਾ ਯੇ ਅਰਿਯਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਅਪਰਿਹੀਨਾ। ਤੇ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਖਂ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਅਵਿਘਾਤਂ ਅਨੁਪਾਯਾਸਂ ਅਪਰਿਲ਼ਾਹਂ; ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ''ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਰਿਹਾਨੇਨ, ਪਸ੍ਸ ਲੋਕਂ ਸਦੇਵਕਂ।
> ਨਿਵਿਟ੍ਠਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਮਿਂ, ਇਦਂ ਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਮਞ੍ਞਤਿ॥
>
> ''ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਯਾਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀ।
> ਯਾਯ ਸਮ੍ਮਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਤਿਭਵਪਰਿਕ੍ਖਯਂ॥
>
> ''ਤੇਸਂ ਦੇਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਚ, ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਸਤੀਮਤਂ।
> ਪਿਹਯਨ੍ਤਿ ਹਾਸਪਞ੍ਞਾਨਂ [ਹਾਸੁਪਞ੍ਞਾਨਂ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)], ਸਰੀਰਨ੍ਤਿਮਧਾਰਿਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

## ੫. ਸੁਕ੍ਕਧਮ੍ਮਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਕ੍ਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਲੋਕਂ ਪਾਲੇਨ੍ਤਿ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵੇ? ਹਿਰੀ [ਹਿਰਿ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕਂ॰ ਪੀ॰)] ਚ, ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ। ਇਮੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੇ ਸੁਕ੍ਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਲੋਕਂ ਨ ਪਾਲੇਯ੍ਯੁਂ, ਨਯਿਧ ਪਞ੍ਞਾਯੇਥ ਮਾਤਾਤਿ ਵਾ ਮਾਤੁਚ੍ਛਾਤਿ ਵਾ ਮਾਤੁਲਾਨੀਤਿ ਵਾ ਆਚਰਿਯਭਰਿਯਾਤਿ ਵਾ ਗਰੂਨਂ ਦਾਰਾਤਿ ਵਾ। ਸਮ੍ਭੇਦਂ ਲੋਕੋ ਅਗਮਿਸ੍ਸ ਯਥਾ ਅਜੇਲ਼ਕਾ ਕੁਕ੍ਕੁਟਸੂਕਰਾ ਸੋਣਸਿਙ੍ਗਾਲਾ

[ਸੋਣਸਿਗਾਲਾ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਕੰ॰ ਪੀ॰)]। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਸੁਕ੍ਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਲੋਕੰ ਪਾਲੇਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਮਾ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਮਾਤਾਤਿ ਵਾ ਮਾਤੁਚ੍ਛਾਤਿ ਵਾ ਮਾਤੁਲਾਨੀਤਿ ਵਾ ਆਚਰਿਯਭਰਿਯਾਤਿ ਵਾ ਗਰੂਨੰ ਦਾਰਾਤਿ ਵਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇਸੰ ਚੇ ਹਿਰਿਓਤ੍ਤਪ੍ਪੰ, ਸਬ੍ਬਦਾ ਚ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਵੋਕ੍ਕਨ੍ਤਾ ਸੁਕ੍ਕਮੂਲਾ ਤੇ, ਜਾਤਿਮਰਣਗਾਮਿਨੋ॥

''ਯੇਸਞ੍ਚ ਹਿਰਿਓਤ੍ਤਪ੍ਪੰ, ਸਦਾ ਸਮ੍ਮਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ।
ਵਿਰੂਲ੍ਹਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਾ ਤੇ, ਸਨ੍ਤੋ ਖੀਣਪੁਨਬ੍ਭਵਾ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

### ੬. ਅਜਾਤਸੁਤ੍ਤੰ

**੪੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਅਤ੍ਥਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ , ਅਜਾਤੰ ਅਭੂਤੰ ਅਕਤੰ ਅਸਙ੍ਖਤੰ। ਨੋ ਚੇਤੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਵਿਸ੍ਸ ਅਜਾਤੰ ਅਭੂਤੰ ਅਕਤੰ ਅਸਙ੍ਖਤੰ, ਨਯਿਧ ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਪਞ੍ਞਾਯੇਥ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤ੍ਥਿ ਅਜਾਤੰ ਅਭੂਤੰ ਅਕਤੰ ਅਸਙ੍ਖਤੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਪਞ੍ਞਾਯਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਜਾਤੰ ਭੂਤੰ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਕਤੰ ਸਙ੍ਖਤਮਦ੍ਧੁਵੰ।
ਜਰਾਮਰਣਸਙ੍ਘਾਟੰ, ਰੋਗਨੀਲ਼ੰ [ਰੋਗਨਿਡ੍ਢੰ (ਸੀ॰)] ਪਭਙ੍ਗੁਰੰ [ਪਭਙ੍ਗੁਨੰ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਕ॰), ਪਭਙ੍ਗੁਣੰ (ਸ੍ਯਾ॰)]॥

''ਆਹਾਰਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਭਵੰ, ਨਾਲੰ ਤਦਭਿਨਨ੍ਦਿਤੁੰ।
ਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਸਨ੍ਤੰ, ਅਤਕ੍ਕਾਵਚਰੰ ਧੁਵੰ॥

''ਅਜਾਤੰ ਅਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਅਸੋਕੰ ਵਿਰਜੰ ਪਦੰ।
ਨਿਰੋਧੋ ਦੁਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾਨੰ, ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਸਮੋ ਸੁਖੋ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

### ੭. ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਸੁਤ੍ਤੰ

**੪੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਦ੍ਵੇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵੇ? ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ, ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ।

''ਕਤਮਾ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਰਹੰ ਹੋਤਿ ਖੀਣਾਸਵੋ ਵੁਸਿਤਵਾ ਕਤਕਰਣੀਯੋ ਓਹਿਤਭਾਰੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਸਦਤ੍ਥੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਭਵਸੰਯੋਜਨੋ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਤਸ੍ਸ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤੇਵ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਯੇਸੰ

ਅਵਿਘਾਤਤ੍ਤਾ [ਅਵਿਗਤਤ੍ਤਾ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)] ਮਨਾਪਾਮਨਾਪਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤਿ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤਿ । ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਰਾਗਕ੍ਖਯੋ, ਦੋਸਕ੍ਖਯੋ, ਮੋਹਕ੍ਖਯੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ।

‘‘ਕਤਮਾ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਰਹਂ ਹੋਤਿ ਖੀਣਾਸਵੋ ਵੁਸਿਤਵਾ ਕਤਕਰਣੀਯੋ ਓਹਿਤਭਾਰੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਸਦਤ੍ਥੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਭਵਸਂਯੋਜਨੋ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਤਸ੍ਸ ਇਧੇਵ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਵੇਦਯਿਤਾਨਿ ਅਨਭਿਨਨ੍ਦਿਤਾਨਿ ਸੀਤਿ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ [ਸੀਤੀਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ (?)]। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਦੁਵੇ ਇਮਾ ਚਕ੍ਖੁਮਤਾ ਪਕਾਸਿਤਾ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੂ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤੇਨ ਤਾਦਿਨਾ।
ਏਕਾ ਹਿ ਧਾਤੁ ਇਧ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕਾ, ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਭਵਨੇਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਯਾ।
ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਪਨ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕਾ, ਯਮ੍ਹਿ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਭਵਾਨਿ ਸਬ੍ਬਸੋ॥

‘‘ਯੇ ਏਤਦਞ੍ਞਾਯ ਪਦਂ ਅਸਙ੍ਖਤਂ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਾ ਭਵਨੇਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਯਾ।
ਤੇ ਧਮ੍ਮਸਾਰਾਧਿਗਮਾ ਖਯੇ ਰਤਾ, ਪਹਂਸੁ ਤੇ ਸਬ੍ਬਭਵਾਨਿ ਤਾਦਿਨੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

## ੮. ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਾਰਾਮਾ [ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਾਰਾਮਾ (ਕ॰)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਥ ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਰਤਾ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਚੇਤੋਸਮਥਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ, ਅਨਿਰਾਕਤਜ੍ਝਾਨਾ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ, ਬ੍ਰੂਹੇਤਾ ਸੁਞ੍ਞਾਗਾਰਾਨਂ । ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਾਰਾਮਾਨਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਤਂ ਪਟਿਸਲ੍ਲਾਨਰਤਾਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਚੇਤੋਸਮਥਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਅਨਿਰਾਕਤਮਜ੍ਝਾਨਾਨਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾਨਂ ਬ੍ਰੂਹੇਤਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਾਗਾਰਾਨਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਫਲਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਫਲਂ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖਂ – ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਾ, ਸਤਿ ਵਾ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇ ਸਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤਾ ਨਿਪਕਾ, ਸਤਿਮਨ੍ਤੋ ਚ [ਸਤਿਮਨ੍ਤੋਵ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਝਾਯਿਨੋ।
ਸਮ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਾਮੇਸੁ ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨੋ॥

‘‘ਅਪ੍ਪਮਾਦਰਤਾ ਸਨ੍ਤਾ, ਪਮਾਦੇ ਭਯਦਸ੍ਸਿਨੋ।
ਅਭਬ੍ਬਾ ਪਰਿਹਾਨਾਯ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸੇਵ ਸਨ੍ਤਿਕੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

## ੯. ਸਿਕ੍ਖਾਨਿਸਂਸਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਸਿਕ੍ਖਾਨਿਸੰਸਾ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਥ ਪਞ੍ਞੁਤ੍ਤਰਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਾਰਾ ਸਤਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ। ਸਿਕ੍ਖਾਨਿਸੰਸਾਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਤੰ ਪਞ੍ਞੁਤ੍ਤਰਾਨੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਾਰਾਨੰ ਸਤਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾਨੰ ਦ੍ਵਿੰਨ੍ਨੰ ਫਲਾਨੰ ਅਞ੍ਞਤਰੰ ਫਲੰ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖੰ – ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਾ, ਸਤਿ ਵਾ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਸਿਕ੍ਖੰ [ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਸੇਖੰ (ਸੀ॰), ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਸੇਕ੍ਖੰ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਅਪਹਾਨਧਮ੍ਮੰ, ਪਞ੍ਞੁਤ੍ਤਰੰ ਜਾਤਿਖਯਨ੍ਤਦਸ੍ਸਿੰ।
> ਤੰ ਵੇ ਮੁਨਿੰ ਅਨ੍ਤਿਮਦੇਹਧਾਰਿੰ, ਮਾਰਞ੍ਜਹੰ ਬ੍ਰੂਮਿ ਜਰਾਯ ਪਾਰਗੁੰ॥
>
> ‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਸਦਾ ਝਾਨਰਤਾ ਸਮਾਹਿਤਾ, ਆਤਾਪਿਨੋ ਜਾਤਿਖਯਨ੍ਤਦਸ੍ਸਿਨੋ।
> ਮਾਰੰ ਸਸੇਨੰ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯ ਭਿਕ੍ਖਵੋ, ਭਵਥ ਜਾਤਿਮਰਣਸ੍ਸ ਪਾਰਗਾ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮੰ।

### ੧੦. ਜਾਗਰਿਯਸੁਤ੍ਤੰ

**੪੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਜਾਗਰੋ ਚਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਵਿਹਰੇਯ੍ਯ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਸਮਾਹਿਤੋ ਪਮੁਦਿਤੋ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨੋ ਚ ਤਤ੍ਥ ਕਾਲਵਿਪਸ੍ਸੀ ਚ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ। ਜਾਗਰਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਸਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਜਾਨਸ੍ਸ ਸਮਾਹਿਤਸ੍ਸ ਪਮੁਦਿਤਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਸ੍ਸ ਤਤ੍ਥ ਕਾਲਵਿਪਸ੍ਸਿਨੋ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਦ੍ਵਿੰਨ੍ਨੰ ਫਲਾਨੰ ਅਞ੍ਞਤਰੰ ਫਲੰ ਪਾਟਿਕਙ੍ਖੰ – ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਾ, ਸਤਿ ਵਾ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਜਾਗਰਨ੍ਤਾ ਸੁਣਾਥੇਤੰ, ਯੇ ਸੁਤ੍ਤਾ ਤੇ ਪਬੁਜ੍ਝਥ।
> ਸੁਤ੍ਤਾ ਜਾਗਰਿਤੰ ਸੇਯ੍ਯੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਜਾਗਰਤੋ ਭਯੰ॥
>
> ‘‘ਯੋ ਜਾਗਰੋ ਚ ਸਤਿਮਾ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ, ਸਮਾਹਿਤੋ ਮੁਦਿਤੋ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨੋ ਚ।
> ਕਾਲੇਨ ਸੋ ਸਮ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮੰ ਪਰਿਵੀਮੰਸਮਾਨੋ, ਏਕੋਦਿਭੂਤੋ ਵਿਹਨੇ ਤਮੰ ਸੋ॥
>
> ‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਹਵੇ ਜਾਗਰਿਯੰ ਭਜੇਥ, ਆਤਾਪੀ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਪਕੋ ਝਾਨਲਾਭੀ।
> ਸੰਯੋਜਨੰ ਜਾਤਿਜਰਾਯ ਛੇਤ੍ਵਾ, ਇਧੇਵ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮਨੁਤ੍ਤਰੰ ਫੁਸੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮੰ।

### ੧੧. ਆਪਾਯਿਕਸੁਤ੍ਤੰ

**੪੮**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਪਾਯਿਕਾ ਨੇਰਯਿਕਾ ਇਦਮਪ੍ਪਹਾਯ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵੇ? ਯੋ ਚ ਅਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਪਟਿਞ੍ਞੋ, ਯੋ ਚ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ ਚਰਨ੍ਤੰ ਅਮੂਲਕੇਨ ਅਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਅਨੁਦ੍ਧੰਸੇਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦ੍ਵੇ ਆਪਾਯਿਕਾ ਨੇਰਯਿਕਾ ਇਦਮਪ੍ਪਹਾਯਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਅਭੂਤਵਾਦੀ ਨਿਰਯਂ ਉਪੇਤਿ, ਯੋ ਵਾਪਿ ਕਤ੍ਵਾ ਨ ਕਰੋਮਿ ਚਾਹ।
ਉਭੋਪਿ ਤੇ ਪੇਚ੍ਚ ਸਮਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਨਿਹੀਨਕਮ੍ਮਾ ਮਨੁਜਾ ਪਰਤ੍ਥ॥

‘‘ਕਾਸਾਵਕਣ੍ਠਾ ਬਹਵੋ, ਪਾਪਧਮ੍ਮਾ ਅਸਞ੍ਞਤਾ।
ਪਾਪਾ ਪਾਪੇਹਿ ਕਮ੍ਮੇਹਿ, ਨਿਰਯਂ ਤੇ ਉਪਪਜ੍ਜਰੇ॥

‘‘ਸੇਯ੍ਯੋ ਅਯੋਗੁਲ਼ੋ ਭੁਤ੍ਤੋ, ਤਤ੍ਤੋ ਅਗ੍ਗਿਸਿਖੂਪਮੋ।
ਯਞ੍ਚੇ ਭੁਞ੍ਜੇਯ੍ਯ ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ, ਰਟ੍ਠਪਿਣ੍ਡਮਸਞ੍ਞਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਏਕਾਦਸਮਂ।

## ੧੨. ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੪੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦਿਟ੍ਠਿਗਤੇਹਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤਾ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾ ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ; ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਚ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ? ਭਵਾਰਾਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾ ਭਵਰਤਾ ਭਵਸਮ੍ਮੁਦਿਤਾ ਤੇਸਂ ਭਵਨਿਰੋਧਾਯ ਧਮ੍ਮੇ ਦੇਸਿਯਮਾਨੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ ਨ ਪਸੀਦਤਿ ਨ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਨਾਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ? ਭਵੇਨੇਵ ਖੋ ਪਨੇਕੇ ਅਟ੍ਟੀਯਮਾਨਾ ਹਰਾਯਮਾਨਾ ਜਿਗੁਚ੍ਛਮਾਨਾ ਵਿਭਵਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤਿ – ਯਤੋ ਕਿਰ, ਭੋ, ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ [ਸਤ੍ਤੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤਿ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਪਰਂ ਮਰਣਾ; ਏਤਂ ਸਨ੍ਤਂ ਏਤਂ ਪਣੀਤਂ ਏਤਂ ਯਾਥਾਵਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਭੂਤਂ ਭੂਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ; ਭੂਤਂ ਭੂਤਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭੂਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਵਿਰਾਗਾਯ ਨਿਰੋਧਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੇ [ਯੋ (ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰)] ਭੂਤਂ ਭੂਤਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ, ਭੂਤਸ੍ਸ ਚ ਅਤਿਕ੍ਕਮਂ।
ਯਥਾਭੂਤੇ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਪਰਿਕ੍ਖਯਾ॥

‘‘ਸ ਵੇ [ਸਚੇ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] ਭੂਤਪਰਿਞ੍ਞੋ, ਸੋ ਵੀਤਤਣ੍ਹੋ ਭਵਾਭਵੇ।
ਭੂਤਸ੍ਸ ਵਿਭਵਾ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਾਗਚ੍ਛਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦ੍ਵਾਦਸਮਂ।

ਦੁਤਿਯੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਦ੍ਵੇ ਤਪਨੀਯਾ, ਸੀਲੇਨ ਅਪਰੇ ਦੁਵੇ।

ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ ਕੁਹਨਾ ਦ੍ਵੇ ਚ, ਸੰਵੇਜਨੀਯੇਨ ਤੇ ਦਸ॥

ਵਿਤਕ੍ਕਾ ਦੇਸਨਾ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਪਞ੍ਞਾ ਧਮ੍ਮੇਨ ਪਞ੍ਚਮਂ।
ਅਜਾਤਂ ਧਾਤੁਸਲ੍ਲਾਨਂ, ਸਿਕ੍ਖਾ ਜਾਗਰਿਯੇਨ ਚ।
ਅਪਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚੇਵ [ਯੇਵ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)], ਬਾਵੀਸਤਿ ਪਕਾਸਿਤਾਤਿ॥

ਦੁਕਨਿਪਾਤੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

# ੩. ਤਿਕਨਿਪਾਤੋ

## ੧. ਪਠਮਵਗ੍ਗੋ

### ੧. ਮੂਲਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਚ ਮੋਹੋ ਚ, ਪੁਰਿਸਂ ਪਾਪਚੇਤਸਂ।
ਹਿਂਸਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਭੂਤਾ, ਤਚਸਾਰਂਵ ਸਮ੍ਫਲ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

### ੨. ਧਾਤੁਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਾਤੁਯੋ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਰੂਪਧਾਤੁ, ਅਰੂਪਧਾਤੁ, ਨਿਰੋਧਧਾਤੁ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਰੂਪਧਾਤੁਂ [ਰੂਪਧਾਤੁ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਅਰੂਪੇਸੁ ਅਸਣ੍ਠਿਤਾ।
ਨਿਰੋਧੇ ਯੇ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਜਨਾ ਮਚ੍ਚੁਹਾਯਿਨੋ॥

‘‘ਕਾਯੇਨ ਅਮਤਂ ਧਾਤੁਂ, ਫੁਸਯਿਤ੍ਵਾ [ਫੁਸ੍ਸਯਿਤ੍ਵਾ (ਸ੍ਯਾ॰), ਫਸ੍ਸਯਿਤ੍ਵਾ (ਪੀ॰)] ਨਿਰੂਪਧਿਂ।
ਉਪਧਿਪ੍ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਂ, ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਅਨਾਸਵੋ।
ਦੇਸੇਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ, ਅਸੋਕਂ ਵਿਰਜਂ ਪਦ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ॥ ਦੁਤਿਯਂ।

### ੩. ਪਠਮਵੇਦਨਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਦਨਾ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ –

ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਮਾਹਿਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ, ਸਤੋ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸਾਵਕੋ।

ਵੇਦਨਾ ਚ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਵੇਦਨਾਨਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ॥

‘‘ਯਤ੍ਥ ਚੇਤਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਖਯਗਾਮਿਨਂ।
ਵੇਦਨਾਨਂ ਖਯਾ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਿਚ੍ਛਾਤੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਦੁਤਿਯਵੇਦਨਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਦਨਾ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ। ਸੁਖਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ; ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਸਲ੍ਲਤੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ; ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਯਤੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਸਲ੍ਲਤੋ ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਤਿ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਤਿ; ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ‘ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਰਿਯੋ ਸਮ੍ਮਦ੍ਦਸੋ ਅਚ੍ਛੇਚ੍ਛਿ [ਅਚ੍ਛੇਜ੍ਜਿ (ਸੀ॰ ਪੀ॰), ਅਚ੍ਛਿਜ੍ਜਿ (ਕ॰)], ਤਣ੍ਹਂ, ਵਿਵਤ੍ਤਯਿ [ਵਾਵਤ੍ਤਯਿ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)] ਸਂਯੋਜਨਂ, ਸਮ੍ਮਾ ਮਾਨਾਭਿਸਮਯਾ ਅਨ੍ਤਮਕਾਸਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾ’’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯੋ ਸੁਖਂ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਦ੍ਦ [ਦਕ੍ਖਿ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰), ਅਦਕ੍ਖਿ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਦੁਕ੍ਖਮਦ੍ਦਕ੍ਖਿ ਸਲ੍ਲਤੋ।
ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਸਨ੍ਤਂ, ਅਦਕ੍ਖਿ ਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ॥

‘‘ਸ ਵੇ ਸਮ੍ਮਦ੍ਦਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਯਤੋ ਤਤ੍ਥ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ।
ਅਭਿਞ੍ਞਾਵੋਸਿਤੋ ਸਨ੍ਤੋ, ਸ ਵੇ ਯੋਗਾਤਿਗੋ ਮੁਨੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

## ੫. ਪਠਮਏਸਨਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਸਨਾ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਕਾਮੇਸਨਾ, ਭਵੇਸਨਾ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਏਸਨਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਮਾਹਿਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ, ਸਤੋ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸਾਵਕੋ।
ਏਸਨਾ ਚ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਏਸਨਾਨਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ॥

‘‘ਯਤ੍ਥ ਚੇਤਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਖਯਗਾਮਿਨਂ।
ਏਸਨਾਨਂ ਖਯਾ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਿਚ੍ਛਾਤੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮਂ।

## ੬. ਦੁਤਿਯਏਸਨਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਸਨਾ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਕਾਮੇਸਨਾ, ਭਵੇਸਨਾ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਏਸਨਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਮੇਸਨਾ ਭਵੇਸਨਾ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਸਨਾ ਸਹ।
ਇਤਿ ਸਚ੍ਚਪਰਾਮਾਸੋ, ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਾ ਸਮੁਸ੍ਸਯਾ॥

''ਸਬ੍ਬਰਾਗਵਿਰਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਵਿਮੁਤ੍ਤਿਨੋ।
ਏਸਨਾ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਟ੍ਠਾ, ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਾ ਸਮੂਹਤਾ।
ਏਸਨਾਨਂ ਖਯਾ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਿਰਾਸੋ ਅਕਥਂਕਥੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠਂ।

## ੭. ਪਠਮਆਸਵਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਸਵਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਕਾਮਾਸਵੋ, ਭਵਾਸਵੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ – ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਆਸਵਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸਮਾਹਿਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ, ਸਤੋ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸਾਵਕੋ।
ਆਸਵੇ ਚ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਆਸਵਾਨਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ॥

''ਯਤ੍ਥ ਚੇਤਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਖਯਗਾਮਿਨਂ।
ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਿਚ੍ਛਾਤੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

## ੮. ਦੁਤਿਯਆਸਵਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਸਵਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਕਾਮਾਸਵੋ, ਭਵਾਸਵੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ – ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਆਸਵਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯਸ੍ਸ ਕਾਮਾਸਵੋ ਖੀਣੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਰਾਜਿਤਾ।
ਭਵਾਸਵੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣੋ, ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ ਨਿਰੂਪਧਿ।
ਧਾਰੇਤਿ ਅਨ੍ਤਿਮਂ ਦੇਹਂ, ਜੇਤ੍ਵਾ ਮਾਰਂ ਸਵਾਹਿਨਿ''ਨ੍ਤਿ [ਸਵਾਹਨਨ੍ਤਿ (ਬਹੂਸੁ)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

### ੯. ਤਣ੍ਹਾਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੮**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਣ੍ਹਾ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ, ਭਵਤਣ੍ਹਾ, ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਤਣ੍ਹਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਤਣ੍ਹਾਯੋਗੇਨ ਸਂਯੁਤ੍ਤਾ, ਰਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਾ ਭਵਾਭਵੇ।
ਤੇ ਯੋਗਯੁਤ੍ਤਾ ਮਾਰਸ੍ਸ, ਅਯੋਗਕ੍ਖੇਮਿਨੋ ਜਨਾ।
ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਂਸਾਰਂ, ਜਾਤੀਮਰਣਗਾਮਿਨੋ॥

‘‘ਯੇ ਚ ਤਣ੍ਹਂ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਵੀਤਤਣ੍ਹਾ [ਨਿਕ੍ਕਣ੍ਹਾ ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਭਵਾਭਵੇ।
ਤੇ ਵੇ [ਤੇ ਚ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪਾਰਙ੍ਗਤਾ [ਪਾਰਗਤਾ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)] ਲੋਕੇ, ਯੇ ਪਤ੍ਤਾ ਆਸਵਕ੍ਖਯ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

### ੧੦. ਮਾਰਧੇਯ੍ਯਸੁਤ੍ਤਂ

**੫੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਮਾਰਧੇਯ੍ਯਂ ਆਦਿਚ੍ਚੋਵ ਵਿਰੋਚਤਿ। ਕਤਮੇਹਿ ਤੀਹਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਸੇਖੇਨ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਅਸੇਖੇਨ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਅਸੇਖੇਨ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ – ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਮਾਰਧੇਯ੍ਯਂ ਆਦਿਚ੍ਚੋਵ ਵਿਰੋਚਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸੀਲਂ ਸਮਾਧਿ ਪਞ੍ਞਾ ਚ, ਯਸ੍ਸ ਏਤੇ ਸੁਭਾਵਿਤਾ।
ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਮਾਰਧੇਯ੍ਯਂ, ਆਦਿਚ੍ਚੋਵ ਵਿਰੋਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਪਠਮੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਮੂਲਧਾਤੁ ਅਥ ਵੇਦਨਾ ਦੁਵੇ, ਏਸਨਾ ਚ ਦੁਵੇ ਆਸਵਾ ਦੁਵੇ।
ਤਣ੍ਹਾਤੋ ਚ ਅਥ [ਤਣ੍ਹਾਤੋ ਅਥ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਮਾਰਧੇਯ੍ਯਤੋ, ਵਗ੍ਗਮਾਹੁ ਪਠਮਨ੍ਤਿ ਮੁਤ੍ਤਮਨ੍ਤਿ॥

## ੨. ਦੁਤਿਯਵਗ੍ਗੋ

## ੧. ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁਸੁਤ੍ਤਂ

**੬੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਦਾਨਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ, ਸੀਲਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ, ਭਾਵਨਾਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਪੁਞ੍ਞਮੇਵ ਸੋ ਸਿਕ੍ਖੇਯ੍ਯ, ਆਯਤਗ੍ਗਂ ਸੁਖੁਦ੍ਰਯਂ।
ਦਾਨਞ੍ਚ ਸਮਚਰਿਯਞ੍ਚ, ਮੇਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਭਾਵਯੇ॥

''ਏਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਭਾਵਯਿਤ੍ਵਾ, ਤਯੋ ਸੁਖਸਮੁਦ੍ਦਯੇ।
ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝਂ ਸੁਖਂ ਲੋਕਂ, ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

## ੨. ਚਕ੍ਖੁਸੁਤ੍ਤਂ

**੬੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੂਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਮਂਸਚਕ੍ਖੁ, ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ, ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਚਕ੍ਖੂਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਮਂਸਚਕ੍ਖੁ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ, ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ।
ਏਤਾਨਿ ਤੀਣਿ ਚਕ੍ਖੂਨਿ, ਅਕ੍ਖਾਸਿ ਪੁਰਿਸੁਤ੍ਤਮੋ॥

''ਮਂਸਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦੋ, ਮਗ੍ਗੋ ਦਿਬ੍ਬਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖੁਨੋ।
ਯਤੋ ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ।
ਯਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਪਟਿਲਾਭਾ, ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩. ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੁਤ੍ਤਂ

**੬੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸੇਖਸ੍ਸ ਸਿਕ੍ਖਮਾਨਸ੍ਸ, ਉਜੁਮਗ੍ਗਾਨੁਸਾਰਿਨੋ।
ਖਯਸ੍ਮਿਂ ਪਠਮਂ ਞਾਣਂ, ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ॥

''ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਞਾਣੰ ਵੇ ਹੋਤਿ ਤਾਦਿਨੋ।
ਅਕੁਪ੍ਪਾ ਮੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤੀਤਿ, ਭਵਸੰਯੋਜਨਕ੍ਖਯਾ॥

''ਸ ਵੇ [ਸਚੇ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)] ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਸਨ੍ਤੋ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਰਤੋ।
ਧਾਰੇਤਿ ਅਨ੍ਤਿਮੰ ਦੇਹੰ, ਜੇਤ੍ਵਾ ਮਾਰੰ ਸਵਾਹਿਨਿ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯੰ।

## ੪. ਅਦ੍ਧਾਸੁਤ੍ਤੰ

**੬੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਦ੍ਧਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਅਤੀਤੋ ਅਦ੍ਧਾ, ਅਨਾਗਤੋ ਅਦ੍ਧਾ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਅਦ੍ਧਾ – ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਅਦ੍ਧਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਅਕ੍ਖੇਯ੍ਯਸਞ੍ਞਿਨੋ ਸਤ੍ਤਾ, ਅਕ੍ਖੇਯ੍ਯਸ੍ਮਿੰ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਅਕ੍ਖੇਯ੍ਯੰ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਯੋਗਮਾਯਨ੍ਤਿ ਮਚ੍ਚੁਨੋ॥

''ਅਕ੍ਖੇਯ੍ਯਞ੍ਚ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਅਕ੍ਖਾਤਾਰੰ ਨ ਮਞ੍ਞਤਿ।
ਫੁਟ੍ਠੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਮਨਸਾ, ਸਨ੍ਤਿਪਦਮਨੁਤ੍ਤਰੰ॥

''ਸ ਵੇ [ਸਚੇ (ਕ॰)] ਅਕ੍ਖੇਯ੍ਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਸਨ੍ਤੋ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਰਤੋ।
ਸਙ੍ਖਾਯਸੇਵੀ ਧਮ੍ਮਟ੍ਠੋ, ਸਙ੍ਖ੍ਯੰ ਨੋਪੇਤਿ ਵੇਦਗੂ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੰ।

## ੫. ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸੁਤ੍ਤੰ

**੬੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ, ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ, ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਕਤ੍ਵਾ, ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਕਤ੍ਵਾ, ਯਞ੍ਚਞ੍ਞੰ ਦੋਸਸੰਹਿਤੰ॥

''ਅਕਤ੍ਵਾ ਕੁਸਲੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਕਤ੍ਵਾਨਾਕੁਸਲੰ ਬਹੁੰ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯੰ ਸੋਪਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

## ੬. ਸੁਚਰਿਤਸੁਤ੍ਤੰ

**੬੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੰ, ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੰ, ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੰ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਯਞ੍ਚਞ੍ਞੰ ਦੋਸਸਂਹਿਤੰ॥

''ਅਕਤ੍ਵਾਕੁਸਲੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਕਤ੍ਵਾਨ ਕੁਸਲੰ ਬਹੁੰ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਸਗ੍ਗੰ ਸੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

## ੭. ਸੋਚੇਯ੍ਯਸੁਤ੍ਤੰ

**੬੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੋਚੇਯ੍ਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਸੋਚੇਯ੍ਯੰ, ਵਚੀਸੋਚੇਯ੍ਯੰ, ਮਨੋਸੋਚੇਯ੍ਯੰ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਸੋਚੇਯ੍ਯਾਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਯਸੁਚਿੰ ਵਚੀਸੁਚਿੰ [ਵਾਚਾਸੁਚਿੰ (ਕ॰)], ਚੇਤੋਸੁਚਿਮਨਾਸਵੰ।
ਸੁਚਿੰ ਸੋਚੇਯ੍ਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਆਹੁ ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਹਾਯਿਨ''ਨ੍ਤਿ [ਆਹੁ ਨਿਨ੍ਹਾਤਪਾਪਕਨ੍ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੨) ਯੁਤ੍ਤਤਰੰ]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮੰ।

## ੮. ਮੋਨੇਯ੍ਯਸੁਤ੍ਤੰ

**੬੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮੋਨੇਯ੍ਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਮੋਨੇਯ੍ਯੰ, ਵਚੀਮੋਨੇਯ੍ਯੰ, ਮਨੋਮੋਨੇਯ੍ਯੰ – ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਮੋਨੇਯ੍ਯਾਨੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਯਮੁਨਿੰ ਵਚੀਮੁਨਿੰ, ਮਨੋਮੁਨਿਮਨਾਸਵੰ।
ਮੁਨਿੰ ਮੋਨੇਯ੍ਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਆਹੁ ਨਿਨ੍ਹਾਤਪਾਪਕ''ਨ੍ਤਿ [ਆਹੁ ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਹਾਯਿਨਨ੍ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੩)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮੰ।

## ੯. ਪਠਮਰਾਗਸੁਤ੍ਤੰ

੬੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰਾਗੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ, ਦੋਸੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ, ਮੋਹੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ‘ਬਦ੍ਧੋ [ਬਨ੍ਧੋ (ਬਹੂਸੁ)] ਮਾਰਸ੍ਸ ਪਟਿਮੁਕ੍ਕਸ੍ਸ ਮਾਰਪਾਸੋ ਯਥਾਕਾਮਕਰਣੀਯੋ [ਯਥਾ ਕਾਮਕਰਣੀਯੋ ਚ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਪਾਪਿਮਤੋ’। ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ, ਦੋਸੋ ਪਹੀਨੋ, ਮੋਹੋ ਪਹੀਨੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ‘ਅਬਦ੍ਧੋ ਮਾਰਸ੍ਸ ਓਮੁਕ੍ਕਸ੍ਸ ਮਾਰਪਾਸੋ ਨ ਯਥਾ ਕਾਮਕਰਣੀਯੋ [ਨ ਯਥਾਕਾਮਕਰਣੀਯੋ ਚ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਪਾਪਿਮਤੋ’”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਯਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਚ ਦੋਸੋ ਚ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਰਾਜਿਤਾ।
ਤਂ ਭਾਵਿਤਤ੍ਤਞ੍ਞਤਰਂ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਭੂਤਂ ਤਥਾਗਤਂ।
ਬੁਦ੍ਧਂ ਵੇਰਭਯਾਤੀਤਂ, ਆਹੁ ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਹਾਯਿਨ”ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

## ੧੦. ਦੁਤਿਯਰਾਗਸੁਤ੍ਤਂ

੬੯. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨਿਯਾ ਵਾ ਰਾਗੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ, ਦੋਸੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ, ਮੋਹੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨ ‘ਅਤਰਿ [ਅਤਿਣ੍ਣੋ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਕ॰)] ਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਊਮਿਂ ਸਵੀਚਿਂ ਸਾਵਟ੍ਟਂ ਸਗਹਂ ਸਰਕ੍ਖਸਂ’। ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨਿਯਾ ਵਾ ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ, ਦੋਸੋ ਪਹੀਨੋ, ਮੋਹੋ ਪਹੀਨੋ – ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ‘ਅਤਰਿ ਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਊਮਿਂ ਸਵੀਚਿਂ ਸਾਵਟ੍ਟਂ ਸਗਹਂ ਸਰਕ੍ਖਸਂ, ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ [ਪਾਰਗਤੋ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ਸ੍ਯਾ॰)] ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਯਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਚ ਦੋਸੋ ਚ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਰਾਜਿਤਾ।
ਸੋਮਂ ਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਗਹਂ ਸਰਕ੍ਖਸਂ, ਸਊਮਿਭਯਂ ਦੁਤ੍ਤਰਂ ਅਚ੍ਚਤਾਰਿ॥

“ਸਙ੍ਗਾਤਿਗੋ ਮਚ੍ਚੁਜਹੋ ਨਿਰੂਪਧਿ, ਪਹਾਸਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯ।
ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤੋ ਸੋ ਨ ਪਮਾਣਮੇਤਿ, ਅਮੋਹਯਿ ਮਚ੍ਚੁਰਾਜਨ੍ਤਿ ਬ੍ਰੂਮੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਦੁਤਿਯੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਪੁਞ੍ਞਂ ਚਕ੍ਖੁ ਅਥ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ [ਅਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਅਦ੍ਧਾ ਚ ਚਰਿਤਂ ਦੁਵੇ ਸੋਚਿ [ਸੁਚਿ (ਸ੍ਯਾ॰)]।
ਮੁਨੇ [ਮੁਨੇ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਅਥ ਰਾਗਦੁਵੇ, ਪੁਨ ਵਗ੍ਗਮਾਹੁ ਦੁਤਿਯਮੁਤ੍ਤਮਨ੍ਤਿ॥

## ੩. ਤਤਿਯਵਗ੍ਗੋ

## ੧. ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਉਪਵਾਦਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯੰ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਵਿਨਿਪਾਤੰ ਨਿਰਯੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

‘‘ਤੰ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਾਞ੍ਞਸ੍ਸ ਸਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਸੁਤ੍ਵਾ ਵਦਾਮਿ। ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਉਪਵਾਦਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯੰ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਵਿਨਿਪਾਤੰ ਨਿਰਯੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ। ਅਪਿ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਦੇਵ ਸਾਮੰ ਞਾਤੰ ਸਾਮੰ ਦਿਟ੍ਠੰ ਸਾਮੰ ਵਿਦਿਤੰ ਤਦੇਵਾਹੰ ਵਦਾਮਿ।

‘‘ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਉਪਵਾਦਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯੰ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਵਿਨਿਪਾਤੰ ਨਿਰਯੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਮਿਚ੍ਛਾ ਮਨੰ ਪਣਿਧਾਯ, ਮਿਚ੍ਛਾ ਵਾਚਞ੍ਚ ਭਾਸਿਯ [ਮਿਚਾ ਵਾਚੰ ਅਭਾਸਿਯ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)]।
ਮਿਚ੍ਛਾ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤ੍ਵਾਨ, ਕਾਯੇਨ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲੋ॥

‘‘ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤਾਪੁਞ੍ਞਕਰੋ [ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤੋਪੁਞ੍ਞਕਰੋ (ਸੀ॰), ਅਪ੍ਪਸ੍ਸੁਤੋ ਅਪੁਞ੍ਞਕਰੋ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਅਪ੍ਪਸ੍ਮਿਂ ਇਧ ਜੀਵਿਤੇ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯੰ ਸੋਪਪਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮੰ।

## ੨. ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਅਨੁਪਵਾਦਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿੰ ਸਗ੍ਗੰ ਲੋਕੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

‘‘ਤੰ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਾਞ੍ਞਸ੍ਸ ਸਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਸੁਤ੍ਵਾ ਵਦਾਮਿ। ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਅਨੁਪਵਾਦਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿੰ ਸਗ੍ਗੰ ਲੋਕੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ। ਅਪਿ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਦੇਵ ਸਾਮੰ ਞਾਤੰ ਸਾਮੰ ਦਿਟ੍ਠੰ ਸਾਮੰ ਵਿਦਿਤੰ ਤਦੇਵਾਹੰ ਵਦਾਮਿ।

‘‘ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਅਨੁਪਵਾਦਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿੰ ਸਗ੍ਗੰ ਲੋਕੰ

ਉਪਪਨ੍ਨਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸਮ੍ਮਾ ਮਨਂ ਪਣਿਧਾਯ, ਸਮ੍ਮਾ ਵਾਚਞ੍ਚ ਭਾਸਿਯ [ਸਮ੍ਮਾ ਵਾਚਂ ਅਭਾਸਿਯ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)]।
ਸਮ੍ਮਾ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤ੍ਵਾਨ, ਕਾਯੇਨ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲੋ॥

''ਬਹੁਸ੍ਸੁਤੋ ਪੁਞ੍ਞਕਰੋ, ਅਪ੍ਪਸ੍ਮਿਂ ਇਧ ਜੀਵਿਤੇ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਸਗ੍ਗਂ ਸੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

### ੩. ਨਿਸ੍ਸਰਣਿਯਸੁਤ੍ਤਂ

੭੨. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਿਯਾ [ਨਿਸ੍ਸਾਰਣੀਯਾ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੫.੨੦੦)] ਧਾਤੁਯੋ। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਕਾਮਾਨਮੇਤਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਯਦਿਦਂ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਂ, ਰੂਪਾਨਮੇਤਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਯਦਿਦਂ ਆਰੁਪ੍ਪਂ, ਯਂ ਖੋ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਭੂਤਂ ਸਙ੍ਖਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਿਰੋਧੋ ਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਿਯਾ ਧਾਤੁਯੋ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਕਾਮਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਞਤ੍ਵਾ, ਰੂਪਾਨਞ੍ਚ ਅਤਿਕ੍ਕਮਂ।
ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਸਮਥਂ, ਫੁਸਂ ਆਤਾਪਿ ਸਬ੍ਬਦਾ॥

''ਸ ਵੇ ਸਮ੍ਮਦ੍ਦਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਯਤੋ ਤਤ੍ਥ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ।
ਅਭਿਞ੍ਞਾਵੋਸਿਤੋ ਸਨ੍ਤੋ, ਸ ਵੇ ਯੋਗਾਤਿਗੋ ਮੁਨੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

### ੪. ਸਨ੍ਤਤਰਸੁਤ੍ਤਂ

੭੩. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਰੂਪੇਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰੂਪਾ [ਆਰੁਪ੍ਪਾ (ਸੀ॰)] ਸਨ੍ਤਤਰਾ, ਅਰੂਪੇਹਿ ਨਿਰੋਧੋ ਸਨ੍ਤਤਰੋ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇ ਚ ਰੂਪੂਪਗਾ ਸਤ੍ਤਾ, ਯੇ ਚ ਅਰੂਪਟ੍ਠਾਯਿਨੋ [ਆਰੁਪ੍ਪਟ੍ਠਾਯਿਨੋ (ਸੀ॰)]।
ਨਿਰੋਧਂ ਅਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਾ, ਆਗਨ੍ਤਾਰੋ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ॥

''ਯੇ ਚ ਰੂਪੇ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਅਰੂਪੇਸੁ ਅਸਣ੍ਠਿਤਾ।
ਨਿਰੋਧੇ ਯੇ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਜਨਾ ਮਚ੍ਚੁਹਾਯਿਨੋ॥

''ਕਾਯੇਨ ਅਮਤਂ ਧਾਤੁਂ, ਫੁਸਯਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੂਪਧਿਂ।
ਉਪਧਿਪ੍ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਂ, ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਅਨਾਸਵੋ।

ਦੇਸੇਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ, ਅਸੋਕੰ ਵਿਰਜੰ ਪਦ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੰ।

### ੫. ਪੁਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੪.** ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤਾ ਸਨ੍ਤੋ ਸੰਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਅਤਿਜਾਤੋ, ਅਨੁਜਾਤੋ, ਅਵਜਾਤੋਤਿ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਤਿਜਾਤੋ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਹੋਨ੍ਤਿ ਨ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਨ ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਨ ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਦੁਸ੍ਸੀਲਾ ਪਾਪਧਮ੍ਮਾ। ਪੁਤ੍ਤੋ ਚ ਨੇਸੰ ਹੋਤਿ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਸੀਲਵਾ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮੋ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਤਿਜਾਤੋ ਹੋਤਿ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਨੁਜਾਤੋ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਹੋਨ੍ਤਿ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਸੀਲਵਨ੍ਤੋ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮਾ। ਪੁਤ੍ਤੋਪਿ ਨੇਸੰ ਹੋਤਿ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਸੀਲਵਾ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮੋ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਨੁਜਾਤੋ ਹੋਤਿ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਵਜਾਤੋ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਹੋਨ੍ਤਿ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ, ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤਾ, ਸੀਲਵਨ੍ਤੋ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮਾ। ਪੁਤ੍ਤੋ ਚ ਨੇਸੰ ਹੋਤਿ ਨ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਨ ਧਮ੍ਮੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ, ਨ ਸਙ੍ਘੰ ਸਰਣੰ ਗਤੋ; ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਸੁਰਾਮੇਰਯਮਜ੍ਜਪਮਾਦਟ੍ਠਾਨਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਰਤੋ, ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ ਪਾਪਧਮ੍ਮੋ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਵਜਾਤੋ ਹੋਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਪੁਤ੍ਤਾ ਸਨ੍ਤੋ ਸੰਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿ’’ਨ੍ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਅਤਿਜਾਤੰ ਅਨੁਜਾਤੰ, ਪੁਤ੍ਤਮਿਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਅਵਜਾਤੰ ਨ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਯੋ ਹੋਤਿ ਕੁਲਗਨ੍ਧਨੋ॥

‘‘ਏਤੇ ਖੋ ਪੁਤ੍ਤਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ, ਯੇ ਭਵਨ੍ਤਿ ਉਪਾਸਕਾ।
ਸਦ੍ਧਾ ਸੀਲੇਨ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਵਦਞ੍ਞੂ ਵੀਤਮਚ੍ਛਰਾ।
ਚਨ੍ਦੋ ਅਬ੍ਭਘਨਾ ਮੁਤ੍ਤੋ, ਪਰਿਸਾਸੁ ਵਿਰੋਚਰੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁੱਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

## ੬. ਅਵੁਟ੍ਠਿਕਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੫.** ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਨ੍ਤੋ ਸੰਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਅਵੁਟ੍ਠਿਕਸਮੋ , ਪਦੇਸਵਸ੍ਸੀ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾਭਿਵਸ੍ਸੀ।

''ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਵੁਟ੍ਠਿਕਸਮੋ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਬ੍ਬੇਸਞ੍ਞੇਵ ਨ ਦਾਤਾ ਹੋਤਿ, ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਕਪਣਦ੍ਧਿਕਵਨਿਬ੍ਬਕਯਾਚਕਾਨੰ [... ਵਣਿਬ੍ਬਕਯਾਚਕਾਨੰ (ਸੀ॰)] ਅਨ੍ਨੰ ਪਾਨੰ ਵਤ੍ਥੰ ਯਾਨੰ ਮਾਲਾਗਨ੍ਧਵਿਲੇਪਨੰ ਸੇਯ੍ਯਾਵਸਥਪਦੀਪੇਯ੍ਯੰ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਵੁਟ੍ਠਿਕਸਮੋ ਹੋਤਿ।

''ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪਦੇਸਵਸ੍ਸੀ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਏਕਚ੍ਚਾਨੰ ਦਾਤਾ (ਹੋਤਿ) [( ) ਨਤ੍ਥਿ ਸ੍ਯਾਮਪੋਤ੍ਥਕੇ], ਏਕਚ੍ਚਾਨੰ ਨ ਦਾਤਾ ਹੋਤਿ ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਕਪਣਦ੍ਧਿਕਵਨਿਬ੍ਬਕਯਾਚਕਾਨੰ ਅਨ੍ਨੰ ਪਾਨੰ ਵਤ੍ਥੰ ਯਾਨੰ ਮਾਲਾਗਨ੍ਧਵਿਲੇਪਨੰ ਸੇਯ੍ਯਾਵਸਥਪਦੀਪੇਯ੍ਯੰ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪਦੇਸਵਸ੍ਸੀ ਹੋਤਿ।

''ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾਭਿਵਸ੍ਸੀ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਬ੍ਬੇਸੰਵ ਦੇਤਿ, ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਕਪਣਦ੍ਧਿਕਵਨਿਬ੍ਬਕਯਾਚਕਾਨੰ ਅਨ੍ਨੰ ਪਾਨੰ ਵਤ੍ਥੰ ਯਾਨੰ ਮਾਲਾਗਨ੍ਧਵਿਲੇਪਨੰ ਸੇਯ੍ਯਾਵਸਥਪਦੀਪੇਯ੍ਯੰ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾਭਿਵਸ੍ਸੀ ਹੋਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਨ੍ਤੋ ਸੰਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿ''ਨ੍ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ''ਨ ਸਮਣੇ ਨ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇ, ਨ ਕਪਣਦ੍ਧਿਕਵਨਿਬ੍ਬਕੇ।
> ਲਦ੍ਧਾਨ ਸੰਵਿਭਾਜੇਤਿ, ਅਨ੍ਨੰ ਪਾਨਞ੍ਚ ਭੋਜਨੰ।
> ਤੰ ਵੇ ਅਵੁਟ੍ਠਿਕਸਮੋਤਿ, ਆਹੁ ਨੰ ਪੁਰਿਸਾਧਮੰ॥
>
> ''ਏਕਚ੍ਚਾਨੰ ਨ ਦਦਾਤਿ, ਏਕਚ੍ਚਾਨੰ ਪਵੇਚ੍ਛਤਿ।
> ਤੰ ਵੇ ਪਦੇਸਵਸ੍ਸੀਤਿ, ਆਹੁ ਮੇਧਾਵਿਨੋ ਜਨਾ॥
>
> ''ਸੁਭਿਕ੍ਖਵਾਚੋ ਪੁਰਿਸੋ, ਸਬ੍ਬਭੂਤਾਨੁਕਮ੍ਪਕੋ।
> ਆਮੋਦਮਾਨੋ ਪਕਿਰੇਤਿ, ਦੇਥ ਦੇਥਾਤਿ ਭਾਸਤਿ॥
>
> ''ਯਥਾਪਿ ਮੇਘੋ ਥਨਯਿਤ੍ਵਾ, ਗਜ੍ਜਯਿਤ੍ਵਾ ਪਵਸ੍ਸਤਿ।
> ਥਲੰ ਨਿਨ੍ਨਞ੍ਚ ਪੂਰੇਤਿ, ਅਭਿਸਨ੍ਦਨ੍ਤੋਵ [ਅਭਿਸਨ੍ਨੇਨ੍ਤੋਵ (?)] ਵਾਰਿਨਾ॥
>
> ''ਏਵਮੇਵ ਇਧੇਕਚ੍ਚੋ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ ਤਾਦਿਸੋ।
> ਧਮ੍ਮੇਨ ਸੰਹਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਉਟ੍ਠਾਨਾਧਿਗਤੰ ਧਨੰ।
> ਤਪ੍ਪੇਤਿ ਅਨ੍ਨਪਾਨੇਨ, ਸਮ੍ਮਾ ਪਤ੍ਤੇ ਵਨਿਬ੍ਬਕੇ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁੱਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠੰ।

## ੭. ਸੁਖਪਤ੍ਥਨਾਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਖਾਨਿ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨੋ ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਪਸੰਸਾ ਮੇ ਆਗਚ੍ਛਤੂਤਿ [ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤੁਤਿ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ, ਭੋਗਾ ਮੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੂਤਿ ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿੰ ਸਗ੍ਗੰ ਲੋਕੰ ਉਪਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਸੁਖਾਨਿ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨੋ ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸੀਲੰ ਰਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਮੇਧਾਵੀ, ਪਤ੍ਥਯਾਨੋ ਤਯੋ ਸੁਖੇ।
ਪਸੰਸੰ ਵਿਤ੍ਤਲਾਭਞ੍ਚ, ਪੇਚ੍ਚ ਸਗ੍ਗੇ ਪਮੋਦਨੰ॥

''ਅਕਰੋਨ੍ਤੋਪਿ ਚੇ ਪਾਪੰ, ਕਰੋਨ੍ਤਮੁਪਸੇਵਤਿ।
ਸਙ੍ਕਿਯੋ ਹੋਤਿ ਪਾਪਸ੍ਮਿੰ, ਅਵਣ੍ਣੋ ਚਸ੍ਸ ਰੂਹਤਿ॥

''ਯਾਦਿਸੰ ਕੁਰੁਤੇ ਮਿਤ੍ਤੰ, ਯਾਦਿਸੰ ਚੂਪਸੇਵਤਿ।
ਸ ਵੇ ਤਾਦਿਸਕੋ ਹੋਤਿ, ਸਹਵਾਸੋ ਹਿ [ਸਹਵਾਸੋਪਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਤਾਦਿਸੋ॥

''ਸੇਵਮਾਨੋ ਸੇਵਮਾਨੰ, ਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠੋ ਸਮ੍ਫੁਸੰ ਪਰੰ।
ਸਰੋ ਦਿਦ੍ਧੋ ਕਲਾਪੰਵ, ਅਲਿਤ੍ਤਮੁਪਲਿਮ੍ਪਤਿ।
ਉਪਲੇਪਭਯਾ [ਉਪਲਿਮ੍ਪਭਯਾ (ਕ॰)] ਧੀਰੋ, ਨੇਵ ਪਾਪਸਖਾ ਸਿਯਾ॥

''ਪੂਤਿਮਚ੍ਛੰ ਕੁਸਗ੍ਗੇਨ, ਯੋ ਨਰੋ ਉਪਨਯ੍ਹਤਿ।
ਕੁਸਾਪਿ ਪੂਤਿ ਵਾਯਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਬਾਲੂਪਸੇਵਨਾ॥

''ਤਗਰਞ੍ਚ ਪਲਾਸੇਨ, ਯੋ ਨਰੋ ਉਪਨਯ੍ਹਤਿ।
ਪਤ੍ਤਾਪਿ ਸੁਰਭਿ ਵਾਯਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਧੀਰੂਪਸੇਵਨਾ॥

''ਤਸ੍ਮਾ ਪਤ੍ਤਪੁਟਸ੍ਸੇਵ [ਪਲਾਸਪੁਟਸ੍ਸੇਵ (ਪੀ॰ ਕ॰)], ਞਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਪਾਕਮਤ੍ਤਨੋ।
ਅਸਨ੍ਤੇ ਨੁਪਸੇਵੇਯ੍ਯ, ਸਨ੍ਤੇ ਸੇਵੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਅਸਨ੍ਤੋ ਨਿਰਯੰ ਨੇਨ੍ਤਿ, ਸਨ੍ਤੋ ਪਾਪੇਨ੍ਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮੰ।

## ੮. ਭਿਦੁਰਸੁਤ੍ਤੰ

**੭੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

''ਭਿਦੁਰਾਯੰ [ਭਿਨ੍ਦਨ੍ਤਾਯੰ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਾਯੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮੰ, ਸਬ੍ਬੇ ਉਪਧੀ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਕਾਯਞ੍ਚ ਭਿਦੁਰਂ [ਭਿਨ੍ਨੁਂ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਞਤ੍ਵਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚ ਵਿਰਾਗੁਨਂ [ਵਿਰਾਗਿਕਂ (ਕ॰ ਸੀ॰), ਪਭਙ੍ਗੁਣਂ (ਸ੍ਯਾ॰)]।
ਉਪਧੀਸੁ ਭਯਂ ਦਿਸ੍ਵਾ, ਜਾਤਿਮਰਣਮਚ੍ਚਗਾ।
ਸਮ੍ਪਤ੍ਵਾ ਪਰਮਂ ਸਨ੍ਤਿਂ, ਕਾਲਂ ਕਙ੍ਖਤਿ ਭਾਵਿਤਤ੍ਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

### ੯. ਧਾਤੁਸੋਸਂਸਨ੍ਦਨਸੁਤ੍ਤਂ

੭੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਧਾਤੁਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤਿ। ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤਿ, ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤਿ।

‘‘ਅਤੀਤਮ੍ਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਧਾਤੁਸੋਵ ਸਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਂਸੁ ਸਮਿਂਸੁ। ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਂਸੁ ਸਮਿਂਸੁ, ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਂਸੁ ਸਮਿਂਸੁ।

‘‘ਅਨਾਗਤਮ੍ਪਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਧਾਤੁਸੋਵ ਸਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮੇਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮੇਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮੇਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

‘‘ਏਤਰਹਿਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਧਾਤੁਸੋਵ ਸਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤਿ। ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤਿ, ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾ ਸਤ੍ਤਾ ਕਲ੍ਯਾਣਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਸਮੇਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਂਸਗ੍ਗਾ ਵਨਥੋ ਜਾਤੋ, ਅਸਂਸਗ੍ਗੇਨ ਛਿਜ੍ਜਤਿ।
ਪਰਿਤ੍ਤਂ ਦਾਰੁਮਾਰੁਯ੍ਹ, ਯਥਾ ਸੀਦੇ ਮਹਣ੍ਣਵੇ॥

‘‘ਏਵਂ ਕੁਸੀਤਮਾਗਮ੍ਮ, ਸਾਧੁਜੀਵੀਪਿ ਸੀਦਤਿ।
ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਕੁਸੀਤਂ ਹੀਨਵੀਰਿਯਂ॥

‘‘ਪਵਿਵਿਤ੍ਤੇਹਿ ਅਰਿਯੇਹਿ, ਪਹਿਤਤ੍ਤੇਹਿ ਝਾਯਿਭਿ।
ਨਿਚ੍ਚਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੇਹਿ, ਪਣ੍ਡਿਤੇਹਿ ਸਹਾਵਸੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

### ੧੦. ਪਰਿਹਾਨਸੁਤ੍ਤਂ

੭੯. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਖਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਪਰਿਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੇਖੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਮ੍ਮਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਕਮ੍ਮਰਤੋ, ਕਮ੍ਮਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ; ਭਸ੍ਸਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਭਸ੍ਸਰਤੋ, ਭਸ੍ਸਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ; ਨਿਦ੍ਦਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਨਿਦ੍ਦਾਰਤੋ, ਨਿਦ੍ਦਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਖਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਪਰਿਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

“ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਖਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਪਰਿਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੇਖੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨ ਕਮ੍ਮਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਕਮ੍ਮਰਤੋ, ਨ ਕਮ੍ਮਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ; ਨ ਭਸ੍ਸਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਭਸ੍ਸਰਤੋ, ਨ ਭਸ੍ਸਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ; ਨ ਨਿਦ੍ਦਾਰਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਨਿਦ੍ਦਾਰਤੋ , ਨ ਨਿਦ੍ਦਾਰਾਮਤਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਖਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਪਰਿਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਕਮ੍ਮਾਰਾਮੋ ਭਸ੍ਸਾਰਾਮੋ [ਭਸ੍ਸਰਤੋ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)], ਨਿਦ੍ਦਾਰਾਮੋ ਚ ਉਦ੍ਧਤੋ।
ਅਭਬ੍ਬੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁੰ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮੰ॥

“ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਅਪ੍ਪਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ, ਅਪ੍ਪਮਿਦ੍ਧੋ ਅਨੁਦ੍ਧਤੋ।
ਭਬ੍ਬੋ ਸੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁੰ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮ”ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮੰ।

ਤਤਿਯੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨੰ –

ਦ੍ਵੇ ਦਿਟ੍ਠੀ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਰੂਪੰ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਅਵੁਟ੍ਠਿਕੇਨ ਚ।
ਸੁਖਾ ਚ ਭਿਦੁਰੋ [ਭਿਨ੍ਨਨਾ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਧਾਤੁ, ਪਰਿਹਾਨੇਨ ਤੇ ਦਸਾਤਿ॥

## ੪. ਚਤੁਤ੍ਥਵਗ੍ਗੋ

### ੧. ਵਿਤਕ੍ਕਸੁਤ੍ਤੰ

੮੦. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਅਨਵਞ੍ਞਤ੍ਤਿਪਟਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਸਿਲੋਕਪਟਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਪਰਾਨੁਦ੍ਦਯਤਾਪਟਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਅਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ”ਤਿ । ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਅਨਵਞ੍ਞਤ੍ਤਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ, ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਗਾਰਵੋ।
ਸਹਨਨ੍ਦੀ ਅਮਚ੍ਚੇਹਿ, ਆਰਾ ਸੰਯੋਜਨਕ੍ਖਯਾ॥

“ਯੋ ਚ ਪੁਤ੍ਤਪਸੁੰ ਹਿਤ੍ਵਾ, ਵਿਵਾਹੇ ਸੰਹਰਾਨਿ [ਸਙ੍ਗਹਾਨਿ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] ਚ।
ਭਬ੍ਬੋ ਸੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁੰ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮ”ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

## ੨. ਸਕ੍ਕਾਰਸੁਤ੍ਤਂ

**੮੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

''ਤਂ ਖੋ ਪਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਾਞ੍ਞਸ੍ਸ ਸਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਸੁਤ੍ਵਾ ਵਦਾਮਿ; ( ) [(ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਸਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ। ...ਪੇ॰... ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ ...ਪੇ॰... ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।) (ਸ੍ਯਾ॰) ਪੁਰਿਮਵਗ੍ਗੇ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਪਨ ਸਮੇਤਿ, ਅਨ੍ਵਯਬ੍ਯਤਿਰੇਕਵਾਕ੍ਯਾਨਂ ਪਨ ਅਨਨੁਰਿਤਤ੍ਤਾ ਪਾਸਂਸਤਰਾ।)] ਅਪਿ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਦੇਵ ਮੇ ਸਾਮਂ ਞਾਤਂ ਸਾਮਂ ਦਿਟ੍ਠਂ ਸਾਮਂ ਵਿਦਿਤਂ ਤਮੇਵਾਹਂ ਵਦਾਮਿ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ ਅਭਿਭੂਤਾ, ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯਸ੍ਸ ਸਕ੍ਕਰਿਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਅਸਕ੍ਕਾਰੇਨ ਚੂਭਯਂ।
ਸਮਾਧਿ ਨ ਵਿਕਮ੍ਪਤਿ, ਅਪ੍ਪਮਾਦਵਿਹਾਰਿਨੋ [ਅਪ੍ਪਮਾਣਵਿਹਾਰਿਨੋ (ਸੀ॰ ਅਟ੍ਠ॰)]॥

''ਤਂ ਝਾਯਿਨਂ ਸਾਤਤਿਕਂ, ਸੁਖੁਮਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਸ੍ਸਕਂ ।
ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਯਾਰਾਮਂ, ਆਹੁ ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੋ ਇਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩. ਦੇਵਸਦ੍ਦਸੁਤ੍ਤਂ

੮੨. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦਾ ਨਿਚ੍ਛਰਨ੍ਤਿ ਸਮਯਾ ਸਮਯੰ ਉਪਾਦਾਯ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਯਸ੍ਮਿੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਯੇ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਕੇਸਮਸ੍ਸੁੰ ਓਹਾਰੇਤ੍ਵਾ ਕਾਸਾਯਾਨਿ ਵਤ੍ਥਾਨਿ ਅਚ੍ਛਾਦੇਤ੍ਵਾ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਾਯ ਚੇਤੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ [ਤਸ੍ਮਿੰ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਸਮਯੇ (ਪੀ॰ ਕ॰)] ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ – ‘ਏਸੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਮਾਰੇਨ ਸਦ੍ਧਿੰ ਸਙ੍ਗਾਮਾਯ ਚੇਤੇਤੀ’ਤਿ। ਅਯੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਠਮੋ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ ਸਮਯਾ ਸਮਯੰ ਉਪਾਦਾਯ।

“ਪੁਨ ਚਪਰੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨੰ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਤਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ – ‘ਏਸੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਮਾਰੇਨ ਸਦ੍ਧਿੰ ਸਙ੍ਗਾਮੇਤੀ’ਤਿ। ਅਯੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਤਿਯੋ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ ਸਮਯਾ ਸਮਯੰ ਉਪਾਦਾਯ।

“ਪੁਨ ਚਪਰੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵੰ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿੰ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿੰ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਤਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ – ‘ਏਸੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਵਿਜਿਤਸਙ੍ਗਾਮੋ ਤਮੇਵ ਸਙ੍ਗਾਮਸੀਸੰ ਅਭਿਵਿਜਿਯ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤੀ’ਤਿ। ਅਯੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਤਿਯੋ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦੋ ਨਿਚ੍ਛਰਤਿ ਸਮਯਾ ਸਮਯੰ ਉਪਾਦਾਯ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਦੇਵੇਸੁ ਦੇਵਸਦ੍ਦਾ ਨਿਚ੍ਛਰਨ੍ਤਿ ਸਮਯਾ ਸਮਯੰ ਉਪਾਦਾਯਾ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਦਿਸ੍ਵਾ ਵਿਜਿਤਸਙ੍ਗਾਮੰ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸਾਵਕੰ।
ਦੇਵਤਾਪਿ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਹਨ੍ਤੰ ਵੀਤਸਾਰਦੰ॥

“ਨਮੋ ਤੇ ਪੁਰਿਸਾਜਞ੍ਞ, ਯੋ ਤ੍ਵੰ ਦੁਜ੍ਜਯਮਜ੍ਝਭੂ।
ਜੇਤ੍ਵਾਨ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਸੇਨੰ, ਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਅਨਾਵਰੰ॥

“ਇਤਿ ਹੇਤੰ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਦੇਵਤਾ ਪਤ੍ਤਮਾਨਸੰ।
ਤਞ੍ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਨ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਯੇਨ ਮਚ੍ਚੁਵਸੰ ਵਜੇ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯੰ।

## ੪. ਪਞ੍ਚਪੁਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤੰ

੮੩. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਯਦਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਵੋ ਦੇਵਕਾਯਾ ਚਵਨਧਮ੍ਮੋ ਹੋਤਿ, ਪਞ੍ਚਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ – ਮਾਲਾ ਮਿਲਾਯਨ੍ਤਿ, ਵਤ੍ਥਾਨਿ ਕਿਲਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਚ੍ਛੇਹਿ ਸੇਦਾ ਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਕਾਯੇ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣਿਯੰ ਓਕ੍ਕਮਤਿ, ਸਕੇ ਦੇਵੋ ਦੇਵਾਸਨੇ ਨਾਭਿਰਮਤੀਤਿ। ਤਮੇਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਵਾ ‘ਚਵਨਧਮ੍ਮੋ ਅਯੰ ਦੇਵਪੁਤ੍ਤੋ’ਤਿ ਇਤਿ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਤੀਹਿ ਵਾਚਾਹਿ ਅਨੁਮੋਦੇਨ੍ਤਿ [ਅਨੁਮੋਦਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] – ‘ਇਤੋ, ਭੋ, ਸੁਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛ, ਸੁਗਤਿੰ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸੁਲਦ੍ਧਲਾਭੰ ਲਭ, ਸੁਲਦ੍ਧਲਾਭੰ ਲਭਿਤ੍ਵਾ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੋ ਭਵਾਹੀ’”ਤਿ।

ਏਵੰ ਵੁਤ੍ਤੇ, ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਭਗਵਨ੍ਤੰ ਏਤਦਵੋਚ – “ਕਿਨ੍ਨੁ ਖੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਦੇਵਾਨੰ ਸੁਗਤਿਗਮਨਸਙ੍ਖਾਤੰ; ਕਿਞ੍ਚ, ਭਨ੍ਤੇ, ਦੇਵਾਨੰ ਸੁਲਦ੍ਧਲਾਭਸਙ੍ਖਾਤੰ ; ਕਿੰ ਪਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਦੇਵਾਨੰ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਸਙ੍ਖਾਤ”ਨ੍ਤਿ?

‘‘ਮਨੁਸ੍ਸਤ੍ਤਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੁ [ਭਿਕ੍ਖवੇ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਦੇवਾਨਂ ਸੁਗਤਿਗਮਨਸਙ੍ਖਾਤਂ; ਯਂ ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤੋ ਸਮਾਨੋ ਤਥਾਗਤਪ੍ਪवੇਦਿਤੇ ਧਮ੍ਮविਨਯੇ ਸਦ੍ਧਂ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਇਦਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੁ [ਭਿਕ੍ਖवੇ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਦੇवਾਨਂ ਸੁਲਦ੍ਧਲਾਭਸਙ੍ਖਾਤਂ; ਸਾ ਖੋ ਪਨਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾ ਨਿविਟ੍ਠਾ ਹੋਤਿ ਮੂਲਜਾਤਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਦਲ੍ਹਾ ਅਸਂਹਾਰਿਯਾ ਸਮਣੇਨ वਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਨ वਾ ਦੇवੇਨ वਾ ਮਾਰੇਨ वਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ वਾ ਕੇਨਚਿ वਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ। ਇਦਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੁ [ਭਿਕ੍ਖवੇ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)], ਦੇवਾਨਂ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਸਙ੍ਖਾਤ’’ਨ੍ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗवਾ ਅवੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ वੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯਦਾ ਦੇवੋ ਦੇवਕਾਯਾ, ਚवਤਿ ਆਯੁਸਙ੍ਖਯਾ।
ਤਯੋ ਸਦ੍ਦਾ ਨਿਚ੍ਛਰਨ੍ਤਿ, ਦੇवਾਨਂ ਅਨੁਮੋਦਤਂ॥

‘‘‘ਇਤੋ ਭੋ ਸੁਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛ, ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਸਹਬ੍ਯਤਂ।
ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤੋ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇ, ਲਭ ਸਦ੍ਧਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ॥

‘‘‘ਸਾ ਤੇ ਸਦ੍ਧਾ ਨਿविਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਮੂਲਜਾਤਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਯਾवਜੀवਂ ਅਸਂਹੀਰਾ, ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਪ੍ਪवੇਦਿਤੇ॥

‘‘‘ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍वਾ, वਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚ।
ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਹਿਤ੍वਾ, ਯਞ੍ਚਞ੍ਞਂ ਦੋਸਸਞ੍ਹਿਤਂ॥

‘‘‘ਕਾਯੇਨ ਕੁਸਲਂ ਕਤ੍वਾ, वਾਚਾਯ ਕੁਸਲਂ ਬਹੁਂ।
ਮਨਸਾ ਕੁਸਲਂ ਕਤ੍वਾ, ਅਪ੍ਪਮਾਣਂ ਨਿਰੂਪਧਿਂ॥

‘‘‘ਤਤੋ ਓਪਧਿਕਂ ਪੁਞ੍ਞਂ, ਕਤ੍वਾ ਦਾਨੇਨ ਤਂ ਬਹੁਂ।
ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਮਚ੍ਚੇ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇ ਨਿवੇਸਯ’ [ਨਿवੇਸਯੇ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)]॥

‘‘ਇਮਾਯ ਅਨੁਕਮ੍ਪਾਯ, ਦੇवਾ ਦੇवਂ ਯਦਾ विਦੂ।
ਚवਨ੍ਤਂ ਅਨੁਮੋਦੇਨ੍ਤਿ, ਏਹਿ ਦੇव ਪੁਨਪ੍ਪੁਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ वੁਤ੍ਤੋ ਭਗवਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

### ੫. ਬਹੁਜਨਹਿਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੮੪**. वੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗवਤਾ, वੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਯੋਮੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਲੋਕਾਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇवਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖवੇ, ਤਥਾਗਤੋ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ विਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸੁਗਤੋ ਲੋਕविਦੂ ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ ਪੁਰਿਸਦਮ੍ਮਸਾਰਥਿ ਸਤ੍ਥਾ ਦੇवਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਗवਾ। ਸੋ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣਂ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਂ ਸਾਤ੍ਥਂ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ, ਕੇवਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਕਾਸੇਤਿ। ਅਯਂ, ਭਿਕ੍ਖवੇ, ਪਠਮੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਲੋਕਾਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇवਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ।

“ਪੁਨ ਚਪਰੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਸਤ੍ਥੁ [ਸਤ੍ਥੁਨੋ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਸਾਵਕੋ ਅਰਹੰ ਹੋਤਿ ਖੀਣਾਸਵੋ ਵੁਸਿਤਵਾ ਕਤਕਰਣੀਯੋ ਓਹਿਤਭਾਰੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਸਦਤ੍ਥੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਭਵਸੰਯੋਜਨੋ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਸੋ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣੰ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣੰ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣੰ ਸਾਤ੍ਥੰ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨੰ, ਕੇਵਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ ਪਕਾਸੇਤਿ। ਅਯੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਤਿਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਲੋਕਾਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨੰ।

“ਪੁਨ ਚਪਰੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਸਤ੍ਥੁ ਸਾਵਕੋ ਸੇਖੋ ਹੋਤਿ ਪਾਟਿਪਦੋ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤੋ ਸੀਲਵਤੂਪਪਨ੍ਨੋ। ਸੋਪਿ [ਸੋ (?)] ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣੰ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣੰ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣੰ ਸਾਤ੍ਥੰ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨੰ, ਕੇਵਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣੰ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ ਪਕਾਸੇਤਿ। ਅਯੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਤਿਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਲੋਕਾਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨੰ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਬਹੁਜਨਹਿਤਾਯ ਬਹੁਜਨਸੁਖਾਯ ਲੋਕਾਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਅਤ੍ਥਾਯ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨ”ਨ੍ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਸਤ੍ਥਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ਪਠਮੋ ਮਹੇਸਿ, ਤਸ੍ਸਨ੍ਵਯੋ ਸਾਵਕੋ ਭਾਵਿਤਤ੍ਤੋ।
ਅਥਾਪਰੋ ਪਾਟਿਪਦੋਪਿ ਸੇਖੋ, ਬਹੁਸ੍ਸੁਤੋ ਸੀਲਵਤੂਪਪਨ੍ਨੋ॥

“ਏਤੇ ਤਯੋ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸੇਟ੍ਠਾ, ਪਭਙ੍ਕਰਾ ਧਮ੍ਮਮੁਦੀਰਯਨ੍ਤਾ।
ਅਪਾਪੁਰਨ੍ਤਿ [ਅਪਾਪੁਰੇਨ੍ਤਿ (ਕ॰)] ਅਮਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰੰ, ਯੋਗਾ ਪਮੋਚੇਨ੍ਤਿ [ਯਾਗਾ ਪਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰), ਯੋਗਾ ਮੋਚਨ੍ਤਿ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਹੁਜ੍ਜਨੰ ਤੇ॥

“ਯੇ ਸਤ੍ਥਵਾਹੇਨ ਅਨੁਤ੍ਤਰੇਨ, ਸੁਦੇਸਿਤੰ ਮਗ੍ਗਮਨੁਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ [ਮਗ੍ਗਮਨੁਗ੍ਗਮਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)]।
ਇਧੇਵ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਕਰੋਨ੍ਤਿ ਅਨ੍ਤੰ, ਯੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ ਸੁਗਤਸ੍ਸ ਸਾਸਨੇ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮੰ।

## ੬. ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸੀਸੁਤ੍ਤੰ

**੮੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

“ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸੀ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਾਯਸ੍ਮਿੰ ਵਿਹਰਥ; ਆਨਾਪਾਨਸ੍ਸਤਿ ਚ ਵੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੰ ਪਰਿਮੁਖੰ ਸੂਪਟ੍ਠਿਤਾ ਹੋਤੁ; ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਥ। ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸੀਨੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਾਯਸ੍ਮਿੰ ਵਿਹਰਤੰ ਯੋ ਸੁਭਾਯ ਧਾਤੁਯਾ ਰਾਗਾਨੁਸਯੋ ਸੋ ਪਹੀਯਤਿ [ਪਹਿਯ੍ਯਤਿ (ਕ॰)]। ਆਨਾਪਾਨਸ੍ਸਤਿਯਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੰ ਪਰਿਮੁਖੰ ਸੂਪਟ੍ਠਿਤਿਤਾਯ ਯੇ ਬਾਹਿਰਾ ਵਿਤਕ੍ਕਾਸਯਾ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕਾ, ਤੇ ਨ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸੀਨੰ ਵਿਹਰਤੰ ਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਾ ਪਹੀਯਤਿ, ਯਾ ਵਿਜ੍ਜਾ ਸਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਕਾਯਸ੍ਮਿੰ, ਆਨਾਪਾਨੇ ਪਟਿਸ੍ਸਤੋ।
ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਸਮਥੰ, ਪਸ੍ਸੰ ਆਤਾਪਿ ਸਬ੍ਬਦਾ॥

“ਸ ਵੇ ਸਮ੍ਮਦ੍ਦਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਯਤੋ ਤਤ੍ਥ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ।
ਅਭਿਞ੍ਞਾਵੋਸਿਤੋ ਸਨ੍ਤੋ, ਸ ਵੇ ਯੋਗਾਤਿਗੋ ਮੁਨੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠਂ।

## ੭. ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪਟਿਪਨ੍ਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੮੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਯਮਨੁਧਮ੍ਮੋ ਹੋਤਿ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਾਯ – ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪਟਿਪਨ੍ਨੋਯਨ੍ਤਿ ਭਾਸਮਾਨੋ ਧਮ੍ਮਞ੍ਞੇਵ ਭਾਸਤਿ ਨੋ ਅਧਮ੍ਮਂ, ਵਿਤਕ੍ਕਯਮਾਨੋ ਵਾ ਧਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਞ੍ਞੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ ਨੋ ਅਧਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਂ, ਤਦੁਭਯਂ ਵਾ ਪਨ ਅਭਿਨਿਵੇਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਧਮ੍ਮਾਰਾਮੋ ਧਮ੍ਮਰਤੋ, ਧਮ੍ਮਂ ਅਨੁਵਿਚਿਨ੍ਤਯਂ।
ਧਮ੍ਮਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਂ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਪਰਿਹਾਯਤਿ॥

‘‘ਚਰਂ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਂ, ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਉਦ ਵਾ ਸਯਂ।
ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਸਨ੍ਤਿਮੇਵਾਧਿਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

## ੮. ਅਨ੍ਧਕਰਣਸੁਤ੍ਤਂ

**੮੭**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਯੋਮੇ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ ਅਨ੍ਧਕਰਣਾ ਅਚਕ੍ਖੁਕਰਣਾ ਅਞ੍ਞਾਣਕਰਣਾ ਪਞ੍ਞਾਨਿਰੋਧਿਕਾ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕਾ ਅਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਾ । ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਧਕਰਣੋ ਅਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਅਞ੍ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਨਿਰੋਧਿਕੋ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਅਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਧਕਰਣੋ ਅਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਅਞ੍ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਨਿਰੋਧਿਕੋ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਅਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਧਕਰਣੋ ਅਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਅਞ੍ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਨਿਰੋਧਿਕੋ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਅਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਅਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ ਅਨ੍ਧਕਰਣਾ ਅਚਕ੍ਖੁਕਰਣਾ ਅਞ੍ਞਾਣਕਰਣਾ ਪਞ੍ਞਾਨਿਰੋਧਿਕਾ ਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕਾ ਅਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਾ।

‘‘ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ ਅਨਨ੍ਧਕਰਣਾ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣਾ ਞਾਣਕਰਣਾ ਪਞ੍ਞਾਵੁਦ੍ਧਿਕਾ ਅਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਨ੍ਧਕਰਣੋ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਵੁਦ੍ਧਿਕੋ ਅਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਨ੍ਧਕਰਣੋ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਵੁਦ੍ਧਿਕੋ ਅਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਅਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਨ੍ਧਕਰਣੋ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣੋ ਞਾਣਕਰਣੋ ਪਞ੍ਞਾਵੁਦ੍ਧਿਕੋ ਅਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ ਅਨਨ੍ਧਕਰਣਾ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣਾ ਞਾਣਕਰਣਾ ਪਞ੍ਞਾਵੁਦ੍ਧਿਕਾ ਅਵਿਘਾਤਪਕ੍ਖਿਕਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਤਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕੇ ਕੁਸਲੇ ਵਿਤਕ੍ਕਯੇ, ਤਯੋ ਪਨ ਅਕੁਸਲੇ ਨਿਰਾਕਰੇ।
ਸ ਵੇ ਵਿਤਕ੍ਕਾਨਿ ਵਿਚਾਰਿਤਾਨਿ, ਸਮੇਤਿ ਵੁਟ੍ਠੀਵ ਰਜਂ ਸਮੂਹਤਂ।

ਸ ਵੇ ਵਿਤਕ੍ਕੂਪਸਮੇਨ ਚੇਤਸਾ, ਇਧੇਵ ਸੋ ਸਨ੍ਤਿਪਦਂ ਸਮਜ੍ਝਗਾ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

## ੯. ਅਨ੍ਤਰਾਮਲਸੁਤ੍ਤਂ

੮੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਤਰਾਮਲਾ ਅਨ੍ਤਰਾਅਮਿਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤਰਾਸਪਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤਰਾਵਧਕਾ ਅਨ੍ਤਰਾਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਲੋਭੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਤਰਾਮਲੋ ਅਨ੍ਤਰਾਅਮਿਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਸਪਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਵਧਕੋ ਅਨ੍ਤਰਾਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕੋ। ਦੋਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਤਰਾਮਲੋ ਅਨ੍ਤਰਾਅਮਿਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਸਪਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਵਧਕੋ ਅਨ੍ਤਰਾਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕੋ। ਮੋਹੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨ੍ਤਰਾਮਲੋ ਅਨ੍ਤਰਾਅਮਿਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਸਪਤ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਰਾਵਧਕੋ ਅਨ੍ਤਰਾਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕੋ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਅਨ੍ਤਰਾਮਲਾ ਅਨ੍ਤਰਾਅਮਿਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤਰਾਸਪਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤਰਾਵਧਕਾ ਅਨ੍ਤਰਾਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਅਨਤ੍ਥਜਨਨੋ ਲੋਭੋ, ਲੋਭੋ ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਕੋਪਨੋ।
ਭਯਮਨ੍ਤਰਤੋ ਜਾਤਂ, ਤਂ ਜਨੋ ਨਾਵਬੁਜ੍ਝਤਿ॥

‘‘ਲੁਦ੍ਧੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਲੁਦ੍ਧੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਨ੍ਧਤਮਂ [ਅਨ੍ਧਂ ਤਮਂ (ਸੀ॰)] ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਲੋਭੋ ਸਹਤੇ ਨਰਂ॥

‘‘ਯੋ ਚ ਲੋਭਂ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਲੋਭਨੇਯ੍ਯੇ ਨ ਲੁਬ੍ਭਤਿ।
ਲੋਭੋ ਪਹੀਯਤੇ ਤਮ੍ਹਾ, ਉਦਬਿਨ੍ਦੂਵ ਪੋਕ੍ਖਰਾ॥

‘‘ਅਨਤ੍ਥਜਨਨੋ ਦੋਸੋ, ਦੋਸੋ ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਕੋਪਨੋ।
ਭਯਮਨ੍ਤਰਤੋ ਜਾਤਂ, ਤਂ ਜਨੋ ਨਾਵਬੁਜ੍ਝਤਿ॥

‘‘ਦੁਟ੍ਠੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਦੁਟ੍ਠੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਨ੍ਧਤਮਂ ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਦੋਸੋ ਸਹਤੇ ਨਰਂ॥

‘‘ਯੋ ਚ ਦੋਸਂ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਦੋਸਨੇਯ੍ਯੇ ਨ ਦੁਸ੍ਸਤਿ।
ਦੋਸੋ ਪਹੀਯਤੇ ਤਮ੍ਹਾ, ਤਾਲਪਕ੍ਕਂਵ ਬਨ੍ਧਨਾ॥

‘‘ਅਨਤ੍ਥਜਨਨੋ ਮੋਹੋ, ਮੋਹੋ ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਕੋਪਨੋ।
ਭਯਮਨ੍ਤਰਤੋ ਜਾਤਂ, ਤਂ ਜਨੋ ਨਾਵਬੁਜ੍ਝਤਿ॥

‘‘ਮੂਲ੍ਹੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਮੂਲ੍ਹੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਨ੍ਧਤਮਂ ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਮੋਹੋ ਸਹਤੇ ਨਰਂ॥

‘‘ਯੋ ਚ ਮੋਹਂ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਮੋਹਨੇਯ੍ਯੇ ਨ ਮੁਯ੍ਹਤਿ।
ਮੋਹਂ ਵਿਹਨ੍ਤਿ ਸੋ ਸਬ੍ਬਂ, ਆਦਿਚ੍ਚੋਵੁਦਯਂ ਤਮ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

## ੧੦. ਦੇਵਦਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੮੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਭਿਭੂਤੋ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਦੇਵਦਤ੍ਤੋ ਆਪਾਯਿਕੋ ਨੇਰਯਿਕੋ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠੋ ਅਤੇਕਿਚ੍ਛੋ। ਕਤਮੇਹਿ ਤੀਹਿ? ਪਾਪਿਚ੍ਛਤਾਯ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਭੂਤੋ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਦੇਵਦਤ੍ਤੋ ਆਪਾਯਿਕੋ ਨੇਰਯਿਕੋ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠੋ ਅਤੇਕਿਚ੍ਛੋ। ਪਾਪਮਿਤ੍ਤਤਾਯ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਭੂਤੋ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਦੇਵਦਤ੍ਤੋ ਆਪਾਯਿਕੋ ਨੇਰਯਿਕੋ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠੋ ਅਤੇਕਿਚ੍ਛੋ। ਸਤਿ ਖੋ ਪਨ ਉਤ੍ਤਰਿਕਰਣੀਯੇ [ਉਤ੍ਤਰਿਂ ਕਰਣੀਯੇ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਓਰਮਤ੍ਤਕੇਨ ਵਿਸੇਸਾਧਿਗਮੇਨ [ਵਿਸੇਸਾਧਿਗਮੇਨ ਚ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰)] ਅਨ੍ਤਰਾ ਵੋਸਾਨਂ ਆਪਾਦਿ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਹਿ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਭਿਭੂਤੋ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਦੇਵਦਤ੍ਤੋ ਆਪਾਯਿਕੋ ਨੇਰਯਿਕੋ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠੋ ਅਤੇਕਿਚ੍ਛੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਮਾ ਜਾਤੁ ਕੋਚਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਪਾਪਿਚ੍ਛੋ ਉਦਪਜ੍ਜਥ।
ਤਦਮਿਨਾਪਿ ਜਾਨਾਥ, ਪਾਪਿਚ੍ਛਾਨਂ ਯਥਾ ਗਤਿ॥

‘‘ਪਣ੍ਡਿਤੋਤਿ ਸਮਞ੍ਞਾਤੋ, ਭਾਵਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਸਮ੍ਮਤੋ।
ਜਲਂਵ ਯਸਸਾ ਅਟ੍ਠਾ, ਦੇਵਦਤ੍ਤੋਤਿ ਵਿਸ੍ਸੁਤੋ [ਮੇ ਸੁਤਂ (ਪਾਲ਼ਿਯਂ)]॥

‘‘ਸੋ ਪਮਾਣਮਨੁਚਿਣ੍ਣੋ [ਪਮਾਦਮਨੁਚਿਣ੍ਣੋ (ਕ॰ ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰), ਸਮਾਨਮਨੁਚਿਣ੍ਣੋ (ਅਟ੍ਠ॰)], ਆਸਜ੍ਜ ਨਂ ਤਥਾਗਤਂ।
ਅਵੀਚਿਨਿਰਯਂ ਪਤ੍ਤੋ, ਚਤੁਦ੍ਵਾਰਂ ਭਯਾਨਕਂ॥

‘‘ਅਦੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਹਿ ਯੋ ਦੁਬ੍ਭੇ, ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ ਅਕੁਬ੍ਬਤੋ।
ਤਮੇਵ ਪਾਪਂ ਫੁਸਤਿ [ਫੁਸ੍ਸੇਤਿ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਂ ਅਨਾਦਰਂ॥

‘‘ਸਮੁਦ੍ਦਂ ਵਿਸਕੁਮ੍ਭੇਨ, ਯੋ ਮਞ੍ਞੇਯ੍ਯ ਪਦੂਸਿਤੁਂ।
ਨ ਸੋ ਤੇਨ ਪਦੂਸੇਯ੍ਯ, ਭੇਸ੍ਮਾ ਹਿ ਉਦਧਿ ਮਹਾ॥

‘‘ਏਵਮੇਵ [ਏਵਮੇਤਂ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਤਥਾਗਤਂ, ਯੋ ਵਾਦੇਨ ਵਿਹਿਂਸਤਿ।
ਸਮ੍ਮਗ੍ਗਤਂ [ਸਮਗ੍ਗਤਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਸਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤਂ, ਵਾਦੋ ਤਮ੍ਹਿ ਨ ਰੂਹਤਿ॥

‘‘ਤਾਦਿਸਂ ਮਿਤ੍ਤਂ ਕੁਬ੍ਬੇਥ, ਤਞ੍ਚ ਸੇਵੇਯ੍ਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਯਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਾਨੁਗੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਖਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਾਪੁਣੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ৱਿਤਕ੍ਕਾਸਕ੍ਕਾਰਸਦ੍ਦੂ, ਚৱਨਲੋਕੇ ਅਸੁਭਂ।
ਧਮ੍ਮਅਨ੍ਧਕਾਰਮਲਂ, ਦੇৱਦਤ੍ਤੇਨ ਤੇ ਦਸਾਤਿ॥

## ੫. ਪਞ੍ਚਮৱਗ੍ਗੋ

### ੧. ਅਗ੍ਗਪ੍ਪਸਾਦਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੦**. ৱੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗৱਤਾ, ৱੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਅਗ੍ਗਪ੍ਪਸਾਦਾ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਯਾৱਤਾ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਅਪਦਾ ৱਾ ਦ੍ৱਿਪਦਾ ৱਾ ਚਤੁਪ੍ਪਦਾ ৱਾ ਬਹੁਪ੍ਪਦਾ [ਬਹੁਪਦਾ (ਕ॰)] ৱਾ ਰੂਪਿਨੋ ৱਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ৱਾ ਸਞ੍ਞਿਨੋ ৱਾ ਅਸਞ੍ਞਿਨੋ ৱਾ ਨੇৱਸਞ੍ਞਿਨਾਸਞ੍ਞਿਨੋ ৱਾ, ਤਥਾਗਤੋ ਤੇਸਂ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ । ਯੇ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਬੁਦ੍ਧੇ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਗ੍ਗੇ ਤੇ ਪਸਨ੍ਨਾ। ਅਗ੍ਗੇ ਖੋ ਪਨ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ ਅਗ੍ਗੋ ৱਿਪਾਕੋ ਹੋਤਿ।

''ਯਾৱਤਾ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਤਾ ৱਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾ ৱਾ, ৱਿਰਾਗੋ ਤੇਸਂ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ, ਯਦਿਦਂ ਮਦਨਿਮ੍ਮਦਨੋ ਪਿਪਾਸৱਿਨਯੋ ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ৱਟ੍ਟੂਪਚ੍ਛੇਦੋ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੋ ৱਿਰਾਗੋ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ। ਯੇ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ৱਿਰਾਗੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਗ੍ਗੇ ਤੇ ਪਸਨ੍ਨਾ। ਅਗ੍ਗੇ ਖੋ ਪਨ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ ਅਗ੍ਗੋ ৱਿਪਾਕੋ ਹੋਤਿ।

''ਯਾৱਤਾ , ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਸਙ੍ਘਾ ৱਾ ਗਣਾ ৱਾ, ਤਥਾਗਤਸਾৱਕਸਙ੍ਘੋ ਤੇਸਂ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ, ਯਦਿਦਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪੁਰਿਸਯੁਗਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਾ ਏਸ ਭਗৱਤੋ ਸਾৱਕਸਙ੍ਘੋ ਆਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਪਾਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੋ ਅਞ੍ਜਲਿਕਰਣੀਯੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਲੋਕਸ੍ਸ। ਯੇ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਸਙ੍ਘੇ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਗ੍ਗੇ ਤੇ ਪਸਨ੍ਨਾ। ਅਗ੍ਗੇ ਖੋ ਪਨ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ ਅਗ੍ਗੋ ৱਿਪਾਕੋ ਹੋਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖৱੇ, ਤਯੋ ਅਗ੍ਗਪ੍ਪਸਾਦਾ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗৱਾ ਅৱੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ৱੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਅਗ੍ਗਤੋ ৱੇ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ, ਅਗ੍ਗਂ ਧਮ੍ਮਂ ৱਿਜਾਨਤਂ।
ਅਗ੍ਗੇ ਬੁਦ੍ਧੇ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ, ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੇ ਅਨੁਤ੍ਤਰੇ॥

''ਅਗ੍ਗੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ, ৱਿਰਾਗੂਪਸਮੇ ਸੁਖੇ।
ਅਗ੍ਗੇ ਸਙ੍ਘੇ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ, ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤੇ ਅਨੁਤ੍ਤਰੇ॥

''ਅਗ੍ਗਸ੍ਮਿਂ ਦਾਨਂ ਦਦਤਂ, ਅਗ੍ਗਂ ਪੁਞ੍ਞਂ ਪৱਡ੍ਢਤਿ।
ਅਗ੍ਗਂ ਆਯੁ ਚ ৱਣ੍ਣੋ ਚ, ਯਸੋ ਕਿਤ੍ਤਿ ਸੁਖਂ ਬਲਂ॥

''ਅਗ੍ਗਸ੍ਸ ਦਾਤਾ ਮੇਧਾৱੀ, ਅਗ੍ਗਧਮ੍ਮਸਮਾਹਿਤੋ।
ਦੇৱਭੂਤੋ ਮਨੁਸ੍ਸੋ ৱਾ, ਅਗ੍ਗਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਪਮੋਦਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ৱੁਤ੍ਤੋ ਭਗৱਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮਂ।

### ੨. ਜੀৱਿਕਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੧**. ৱੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗৱਤਾ, ৱੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਅਨੁਮਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜੀਵਿਕਾਨਂ ਯਦਿਦਂ ਪਿਣ੍ਡੋਲ੍ਯਂ। ਅਭਿਸਾਪੋਯਂ [ਅਭਿਸਾਪਾਯਂ (ਸੀ॰), ਅਭਿਲਾਪਾਯਂ (ਸ੍ਯਾ॰ ਪੀ॰), ਅਭਿਸਪਾਯਂ (ਕ॰)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ – ‘ਪਿਣ੍ਡੋਲੋ ਵਿਚਰਸਿ ਪਤ੍ਤਪਾਣੀ’ਤਿ। ਤਞ੍ਚ ਖੋ ਏਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਾ ਉਪੇਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਵਸਿਕਾ, ਅਤ੍ਥਵਸਂ ਪਟਿਚ੍ਚ; ਨੇਵ ਰਾਜਾਭਿਨੀਤਾ, ਨ ਚੋਰਾਭਿਨੀਤਾ, ਨ ਇਣਟ੍ਟਾ, ਨ ਭਯਟ੍ਟਾ, ਨ ਆਜੀਵਿਕਾਪਕਤਾ। ਅਪਿ ਚ ਖੋ ‘ਓਤਿਣ੍ਣਮ੍ਹਾ ਜਾਤਿਯਾ ਜਰਾਯ ਮਰਣੇਨ ਸੋਕੇਹਿ ਪਰਿਦੇਵੇਹਿ ਦੁਕ੍ਖੇਹਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸੇਹਿ ਉਪਾਯਾਸੇਹਿ ਦੁਕ੍ਖੋਤਿਣ੍ਣਾ ਦੁਕ੍ਖਪਰੇਤਾ , ਅਪ੍ਪੇਵ ਨਾਮ ਇਮਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤਕਿਰਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯੇਥਾ’ਤਿ। ਏਵਂ ਪਬ੍ਬਜਿਤੋ ਚਾਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਲਪੁਤ੍ਤੋ ਸੋ ਚ ਹੋਤਿ ਅਭਿਜ੍ਝਾਲੁ ਕਾਮੇਸੁ ਤਿਬ੍ਬਸਾਰਾਗੋ, ਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਪਦੁਟ੍ਠਮਨਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਮੁਟ੍ਠਸ੍ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਅਸਮਾਹਿਤੋ ਵਿਬ੍ਭਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ ਪਾਕਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛਵਾਲਾਤਂ ਉਭਤੋਪਦਿਤ੍ਤਂ ਮਜ੍ਝੇ ਗੂਥਗਤਂ ਨੇਵ ਗਾਮੇ ਕਟ੍ਠਤ੍ਥਂ ਫਰਤਿ ਨ ਅਰਞ੍ਞੇ ਤਥੂਪਮਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਵਦਾਮਿ ਗਿਹਿਭੋਗਾ ਪਰਿਹੀਨੋ ਸਾਮਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚ ਨ ਪਰਿਪੂਰੇਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਗਿਹਿਭੋਗਾ ਪਰਿਹੀਨੋ, ਸਾਮਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚ ਦੁਬ੍ਭਗੋ।
ਪਰਿਧਂਸਮਾਨੋ ਪਕਿਰੇਤਿ, ਛਵਾਲਾਤਂਵ ਨਸ੍ਸਤਿ॥

‘‘ਕਾਸਾਵਕਣ੍ਠਾ ਬਹਵੋ, ਪਾਪਧਮ੍ਮਾ ਅਸਞ੍ਞਤਾ।
ਪਾਪਾ ਪਾਪੇਹਿ ਕਮ੍ਮੇਹਿ, ਨਿਰਯਂ ਤੇ ਉਪਪਜ੍ਜਰੇ॥

‘‘ਸੇਯ੍ਯੋ ਅਯੋਗੁਲ਼ੋ ਭੁਤ੍ਤੋ, ਤਤ੍ਤੋ ਅਗ੍ਗਿਸਿਖੂਪਮੋ।
ਯਞ੍ਚੇ ਭੁਞ੍ਜੇਯ੍ਯ ਦੁਸ੍ਸੀਲੋ, ਰਟ੍ਠਪਿਣ੍ਡਮਸਞ੍ਞਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

### ੩. ਸਙ੍ਘਾਟਿਕਣ੍ਣਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਸਙ੍ਘਾਟਿਕਣ੍ਣੇ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ , ਭਿਕ੍ਖੁ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪਿਟ੍ਠਿਤੋ ਪਿਟ੍ਠਿਤੋ ਅਨੁਬਨ੍ਧੋ ਅਸ੍ਸ ਪਾਦੇ ਪਾਦਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪਨ੍ਤੋ, ਸੋ ਚ ਹੋਤਿ ਅਭਿਜ੍ਝਾਲੁ ਕਾਮੇਸੁ ਤਿਬ੍ਬਸਾਰਾਗੋ ਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਪਦੁਟ੍ਠਮਨਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਮੁਟ੍ਠਸ੍ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਅਸਮਾਹਿਤੋ ਵਿਬ੍ਭਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ ਪਾਕਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ; ਅਥ ਖੋ ਸੋ ਆਰਕਾਵ ਮਯ੍ਹਂ, ਅਹਞ੍ਚ ਤਸ੍ਸ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਧਮ੍ਮਞ੍ਹਿ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਧਮ੍ਮਂ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨ ਮਂ ਪਸ੍ਸਤਿ [ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ (ਸ੍ਯਾ॰)]।

‘‘ਯੋਜਨਸਤੇ ਚੇਪਿ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਵਿਹਰੇਯ੍ਯ। ਸੋ ਚ ਹੋਤਿ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਲੁ ਕਾਮੇਸੁ ਨ ਤਿਬ੍ਬਸਾਰਾਗੋ ਅਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਅਪਦੁਟ੍ਠਮਨਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਉਪਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸਤਿ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਸਮਾਹਿਤੋ ਏਕਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤੋ ਸਂਵੁਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ; ਅਥ ਖੋ ਸੋ ਸਨ੍ਤਿਕੇਵ ਮਯ੍ਹਂ, ਅਹਞ੍ਚ ਤਸ੍ਸ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਧਮ੍ਮਂ ਹਿ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਸ੍ਸਤਿ; ਧਮ੍ਮਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਮਂ ਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਅਨੁਬਨ੍ਧੋਪਿ ਚੇ ਅਸ੍ਸ, ਮਹਿਚ੍ਛੋ ਚ ਵਿਘਾਤਵਾ।
ਏਜਾਨੁਗੋ ਅਨੇਜਸ੍ਸ, ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਅਨਿਬ੍ਬੁਤੋ।
ਗਿਦ੍ਧੋ ਸੋ ਵੀਤਗੇਧਸ੍ਸ, ਪਸ੍ਸ ਯਾਵਞ੍ਚ ਆਰਕਾ॥

‘‘ਯੋ ਚ ਧਮ੍ਮਮਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਧਮ੍ਮਮਞ੍ਞਾਯ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਰਹਦੋਵ ਨਿਵਾਤੇ ਚ, ਅਨੇਜੋ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ॥

‘‘ਅਨੇਜੋ ਸੋ ਅਨੇਜਸ੍ਸ, ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਚ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋ।
ਅਗਿਦ੍ਧੋ ਵੀਤਗੇਧਸ੍ਸ, ਪਸ੍ਸ ਯਾਵਞ੍ਚ ਸਨ੍ਤਿਕੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਅਗ੍ਗਿਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਯੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਗ੍ਗੀ। ਕਤਮੇ ਤਯੋ? ਰਾਗਗ੍ਗਿ, ਦੋਸਗ੍ਗਿ, ਮੋਹਗ੍ਗਿ – ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਯੋ ਅਗ੍ਗੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਰਾਗਗ੍ਗਿ ਦਹਤਿ ਮਚ੍ਚੇ, ਰਤ੍ਤੇ ਕਾਮੇਸੁ ਮੁਚ੍ਛਿਤੇ।
ਦੋਸਗ੍ਗਿ ਪਨ ਬਜਾਪਨ੍ਨੇ, ਨਰੇ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਿਨੋ॥

‘‘ਮੋਹਗ੍ਗਿ ਪਨ ਸਮ੍ਮੂਲ੍ਹੇ, ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇ ਅਕੋਵਿਦੇ।
ਏਤੇ ਅਗ੍ਗੀ ਅਜਾਨਨ੍ਤਾ, ਸਕ੍ਕਾਯਾਭਿਰਤਾ ਪਜਾ॥

‘‘ਤੇ ਵਡ੍ਢਯਨ੍ਤਿ ਨਿਰਯਂ, ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਞ੍ਚ ਯੋਨਿਯੋ।
ਅਸੁਰਂ ਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਂ, ਅਮੁਤ੍ਤਾ ਮਾਰਬਨ੍ਧਨਾ॥

‘‘ਯੇ ਚ ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਾ ਯੁਤ੍ਤਾ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ।
ਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਨ੍ਤਿ ਰਾਗਗ੍ਗਿਂ, ਨਿਚ੍ਚਂ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਿਨੋ॥

‘‘ਦੋਸਗ੍ਗਿਂ ਪਨ ਮੇਤ੍ਤਾਯ, ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਨ੍ਤਿ ਨਰੁਤ੍ਤਮਾ।
ਮੋਹਗ੍ਗਿਂ ਪਨ ਪਞ੍ਞਾਯ, ਯਾਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀ॥

‘‘ਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਤ੍ਵਾ ਨਿਪਕਾ, ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਮਤਨ੍ਦਿਤਾ।
ਅਸੇਸਂ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ, ਅਸੇਸਂ ਦੁਕ੍ਖਮਚ੍ਚਗੁਂ॥

‘‘ਅਰਿਯਦ੍ਦਸਾ ਵੇਦਗੁਨੋ, ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਜਾਤਿਕ੍ਖਯਮਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਨਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

## ੫. ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਥਾ ਤਥਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖੇਯ੍ਯ ਯਥਾ ਯਥਾਸ੍ਸ [ਯਥਾ ਯਥਾ (ਬਹੂਸੁ)] ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਸਟਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਸਣ੍ਠਿਤਂ ਅਨੁਪਾਦਾਯ ਨ ਪਰਿਤਸ੍ਸੇਯ੍ਯ। ਬਹਿਦ੍ਧਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਅਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇ ਅਵਿਸਟੇ ਸਤਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਸਣ੍ਠਿਤੇ ਅਨੁਪਾਦਾਯ ਅਪਰਿਤਸ੍ਸਤੋ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਸਮ੍ਭਵੋ ਨ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਤ੍ਤਸਙ੍ਗਪ੍ਪਹੀਨਸ੍ਸ, ਨੇਤ੍ਤਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ।
ਵਿਕ੍ਖੀਣੋ ਜਾਤਿਸਂਸਾਰੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਸ੍ਸ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮਂ।

## ੬. ਕਾਮੂਪਪਤ੍ਤਿਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਤਿਸ੍ਸੋ ਇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਾਮੂਪਪਤ੍ਤਿਯੋ [ਕਾਮੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯੋ (ਸੀ॰)]। ਕਤਮਾ ਤਿਸ੍ਸੋ? ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਕਾਮਾ, ਨਿਮ੍ਮਾਨਰਤਿਨੋ , ਪਰਨਿਮ੍ਮਿਤਵਸਵਤ੍ਤਿਨੋ – ਇਮਾ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਕਾਮੂਪਪਤ੍ਤਿਯੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਕਾਮਾ ਚ, ਯੇ ਦੇਵਾ ਵਸਵਤ੍ਤਿਨੋ।
ਨਿਮ੍ਮਾਨਰਤਿਨੋ ਦੇਵਾ, ਯੇ ਚਞ੍ਞੇ ਕਾਮਭੋਗਿਨੋ।
ਇਤ੍ਥਭਾਵਞ੍ਞਥਾਭਾਵਂ , ਸਂਸਾਰਂ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਰੇ॥

‘‘ਏਤਮਾਦੀਨਵਂ ਞਤ੍ਵਾ, ਕਾਮਭੋਗੇਸੁ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਸਬ੍ਬੇ ਪਰਿਚ੍ਚਜੇ ਕਾਮੇ, ਯੇ ਦਿਬ੍ਬਾ ਯੇ ਚ ਮਾਨੁਸਾ॥

‘‘ਪਿਯਰੂਪਸਾਤਗਧਿਤਂ , ਛੇਤ੍ਵਾ ਸੋਤਂ ਦੁਰਚ੍ਚਯਂ।
ਅਸੇਸਂ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ, ਅਸੇਸਂ ਦੁਕ੍ਖਮਚ੍ਚਗੁਂ॥

‘‘ਅਰਿਯਦ੍ਦਸਾ ਵੇਦਗੁਨੋ, ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਜਾਤਿਕ੍ਖਯਮਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਨਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠਂ।

## ੭. ਕਾਮਯੋਗਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਕਾਮਯੋਗਯੁਤ੍ਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਵਯੋਗਯੁਤ੍ਤੋ ਆਗਾਮੀ ਹੋਤਿ ਆਗਨ੍ਤਾ [ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ (ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰)] ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਂ। ਕਾਮਯੋਗਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਵਯੋਗਯੁਤ੍ਤੋ ਅਨਾਗਾਮੀ ਹੋਤਿ ਅਨਾਗਨ੍ਤਾ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਂ। ਕਾਮਯੋਗਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਵਯੋਗਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਅਰਹਾ ਹੋਤਿ, ਖੀਣਾਸਵੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

``ਕਾਮਯੋਗੇਨ ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ, ਭਵਯੋਗੇਨ ਚੂਭਯੰ।
ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸੰਸਾਰੰ, ਜਾਤਿਮਰਣਗਾਮਿਨੋ॥

``ਯੇ ਚ ਕਾਮੇ ਪਹਨ੍ਤ੍ਵਾਨ, ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਆਸਵਕ੍ਖਯੰ।
ਭਵਯੋਗੇਨ ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ, ਅਨਾਗਾਮੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਰੇ॥

``ਯੇ ਚ ਖੋ ਛਿਨ੍ਨਸੰਸਯਾ, ਖੀਣਮਾਨਪੁਨਬ੍ਭਵਾ।
ਤੇ ਵੇ ਪਾਰਙ੍ਗਤਾ ਲੋਕੇ, ਯੇ ਪਤ੍ਤਾ ਆਸਵਕ੍ਖਯ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮੰ।

**ਕਲਜਾਣਸੀਲਸੁਤ੍ਤੰ**

੯੭. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

``ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋ ਕਲਜਾਣਪਞ੍ਞੋ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ 'ਕੇਵਲੀ ਵੁਸਿਤਵਾ ਉਤ੍ਤਮਪੁਰਿਸੋ'ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

``ਕਥਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਸੀਲਵਾ ਹੋਤਿ, ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸੰਵਰਸੰਵੁਤੋ ਵਿਹਰਤਿ, ਆਚਾਰਗੋਚਰਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਅਣੁਮਤ੍ਤੇਸੁ ਵਜ੍ਜੇਸੁ ਭਯਦਸ੍ਸਾਵੀ, ਸਮਾਦਾਯ ਸਿਕ੍ਖਤਿ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦੇਸੁ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ।

``ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋ ਚ ਕਥੰ ਹੋਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨੰ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ, ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋ।

``ਕਲਜਾਣਪਞ੍ਞੋ ਚ ਕਥੰ ਹੋਤਿ ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਸਵਾਨੰ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵੰ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿੰ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿੰ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ। ਏਵੰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਲਜਾਣਪਞ੍ਞੋ ਹੋਤਿ।

``ਇਤਿ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋ ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋ ਕਲਜਾਣਪਞ੍ਞੋ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ 'ਕੇਵਲੀ ਵੁਸਿਤਵਾ ਉਤ੍ਤਮਪੁਰਿਸੋ'ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

``ਯਸ੍ਸ ਕਾਯੇਨ ਵਾਚਾਯ, ਮਨਸਾ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਕਟੰ।
ਤੰ ਵੇ ਕਲਜਾਣਸੀਲੋਤਿ, ਆਹੁ ਭਿਕ੍ਖੁੰ ਹਿਰੀਮਨੰ [ਹਿਰੀਮਤੰ (ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰)]॥

``ਯਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਸੁਭਾਵਿਤਾ, ਸਤ੍ਤ [ਪਤ੍ਤ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਸਮ੍ਬੋਧਿਗਾਮਿਨੋ।
ਤੰ ਵੇ ਕਲਜਾਣਧਮ੍ਮੋਤਿ, ਆਹੁ ਭਿਕ੍ਖੁੰ ਅਨੁਸ੍ਸਦੰ॥

``ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਇਧੇਵ ਖਯਮਤ੍ਤਨੋ।
ਤੰ ਵੇ ਕਲਜਾਣਪਞ੍ਞੋਤਿ, ਆਹੁ ਭਿਕ੍ਖੁੰ ਅਨਾਸਵੰ॥

‘‘ਤੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਅਨੀਘਂ ਛਿਨ੍ਨਸਂਸਯਂ।
ਅਸਿਤਂ ਸਬ੍ਬਲੋਕਸ੍ਸ, ਆਹੁ ਸਬ੍ਬਪਹਾਯਿਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

## ੯. ਦਾਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੮**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਦ੍ਵੇਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦਾਨਾਨਿ – ਆਮਿਸਦਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਦਾਨਞ੍ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਦਾਨਾਨਂ ਯਦਿਦਂ – ਧਮ੍ਮਦਾਨਂ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਂਵਿਭਾਗਾ – ਆਮਿਸਸਂਵਿਭਾਗੋ ਚ ਧਮ੍ਮਸਂਵਿਭਾਗੋ ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਸਂਵਿਭਾਗਾਨਂ ਯਦਿਦਂ – ਧਮ੍ਮਸਂਵਿਭਾਗੋ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨੁਗ੍ਗਹਾ – ਆਮਿਸਾਨੁਗ੍ਗਹੋ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਗ੍ਗਹੋ ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਅਨੁਗ੍ਗਹਾਨਂ ਯਦਿਦਂ – ਧਮ੍ਮਾਨੁਗ੍ਗਹੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਯਮਾਹੁ ਦਾਨਂ ਪਰਮਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ, ਯਂ ਸਂਵਿਭਾਗਂ ਭਗਵਾ ਅਵਣ੍ਣਯਿ [ਅਵਣ੍ਣਯੀ (ਸੀ॰)]।
ਅਗ੍ਗਮ੍ਹਿ ਖੇਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ, ਵਿਞ੍ਞੂ ਪਜਾਨਂ ਕੋ ਨ ਯਜੇਥ ਕਾਲੇ॥

‘‘ਯੇ ਚੇਵ ਭਾਸਨ੍ਤਿ ਸੁਣਨ੍ਤਿ ਚੂਭਯਂ, ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ ਸੁਗਤਸ੍ਸ ਸਾਸਨੇ।
ਤੇਸਂ ਸੋ ਅਤ੍ਥੋ ਪਰਮੋ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਯੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ ਸੁਗਤਸ੍ਸ ਸਾਸਨੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

## ੧੦. ਤੇਵਿਜ੍ਜਸੁਤ੍ਤਂ

**੯੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਧਮ੍ਮੇਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਵਿਜ੍ਜਂ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਮਿ, ਨਾਞ੍ਞਂ ਲਪਿਤਲਾਪਨਮਤ੍ਤੇਨ।

‘‘ਕਥਞ੍ਚਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਨ ਤੇਵਿਜ੍ਜਂ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਮਿ, ਨਾਞ੍ਞਂ ਲਪਿਤਲਾਪਨਮਤ੍ਤੇਨ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਏਕਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਂ ਦ੍ਵੇਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਚਤਸ੍ਸੋਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਪਞ੍ਚਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਦਸਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਵੀਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਤਿਂਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਲੀਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਜਾਤਿਸਤਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਸਤਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸਂਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸਂਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ – ‘ਅਮੁਤ੍ਰਾਸਿਂ ਏਵਂਨਾਮੋ ਏਵਂਗੋਤ੍ਤੋ ਏਵਂਵਣ੍ਣੋ ਏਵਮਾਹਾਰੋ ਏਵਂਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ। ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਅਮੁਤ੍ਰ ਉਦਪਾਦਿਂ। ਤਤ੍ਰਾਪਾਸਿਂ ਏਵਂਨਾਮੋ ਏਵਂਗੋਤ੍ਤੋ ਏਵਂਵਣ੍ਣੋ ਏਵਮਾਹਾਰੋ ਏਵਂਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ। ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਇਧੂਪਪਨ੍ਨੋ’ਤਿ । ਇਤਿ ਸਾਕਾਰਂ ਸਉਦ੍ਦੇਸਂ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ। ਅਯਮਸ੍ਸ

ਪਠਮਾ ਵਿਜ੍ਜਾ ਅਧਿਗਤਾ ਹੋਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਹਤਾ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਤਮੋ ਵਿਹਤੋ, ਆਲੋਕੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਯਥਾ ਤਂ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਤਾਪਿਨੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤੋ।

‘‘ਪੁਨ ਚਪਰਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੇਨ ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਹੀਨੇ ਪਣੀਤੇ ਸੁਵਣ੍ਣੇ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇ, ਸੁਗਤੇ ਦੁਗ੍ਗਤੇ ਯਥਾਕਮ੍ਮੂਪਗੇ ਸਤ੍ਤੇ ਪਜਾਨਾਤਿ – ‘ਇਮੇ ਵਤ ਭੋਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨਂ ਉਪਵਾਦਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ। ਇਮੇ ਵਾ ਪਨ ਭੋਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨਂ ਅਨੁਪਵਾਦਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ। ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਨ੍ਨਾ’ਤਿ। ਇਤਿ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੇਨ ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਹੀਨੇ ਪਣੀਤੇ ਸੁਵਣ੍ਣੇ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇ, ਸੁਗਤੇ ਦੁਗ੍ਗਤੇ ਯਥਾਕਮ੍ਮੂਪਗੇ ਸਤ੍ਤੇ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਅਯਮਸ੍ਸ ਦੁਤਿਯਾ ਵਿਜ੍ਜਾ ਅਧਿਗਤਾ ਹੋਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਹਤਾ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਤਮੋ ਵਿਹਤੋ, ਆਲੋਕੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਯਥਾ ਤਂ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਤਾਪਿਨੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤੋ।

‘‘ਪੁਨ ਚਪਰਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵਂ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ। ਅਯਮਸ੍ਸ ਤਤਿਯਾ ਵਿਜ੍ਜਾ ਅਧਿਗਤਾ ਹੋਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਹਤਾ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਤਮੋ ਵਿਹਤੋ, ਆਲੋਕੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਯਥਾ ਤਂ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਤਾਪਿਨੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਹਰਤੋ। ਏਵਂ ਖੋ ਅਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਨ ਤੇਵਿਜ੍ਜਂ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਮਿ, ਨਾਞ੍ਞਂ ਲਪਿਤਲਾਪਨਮਤ੍ਤੇਨਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਯੋਵੇਦਿ [ਯੋਵੇਦਿ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)], ਸਗ੍ਗਾਪਾਯਞ੍ਚ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਥੋ [ਅਥ (ਸ੍ਯਾ॰ ਕ॰)] ਜਾਤਿਕ੍ਖਯਂ ਪਤ੍ਤੋ, ਅਭਿਞ੍ਞਾਵੋਸਿਤੋ ਮੁਨਿ॥

‘‘ਏਤਾਹਿ ਤੀਹਿ ਵਿਜ੍ਜਾਹਿ, ਤੇਵਿਜ੍ਜੋ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ।
ਤਮਹਂ ਵਦਾਮਿ ਤੇਵਿਜ੍ਜਂ, ਨਾਞ੍ਞਂ ਲਪਿਤਲਾਪਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮਂ।

ਪਞ੍ਚਮੋ ਵਗ੍ਗੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨਂ –

ਪਸਾਦ ਜੀਵਿਤ ਸਙ੍ਘਾਟਿ , ਅਗ੍ਗਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਯਾ।
ਉਪਪਤ੍ਤਿ [ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ (ਸੀ॰)] ਕਾਮ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਦਾਨਂ ਧਮ੍ਮੇਨ ਤੇ ਦਸਾਤਿ॥

ਤਿਕਨਿਪਾਤੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

# ੪. ਚਤੁਕ੍ਕਨਿਪਾਤੋ

## ੧. ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਧਮ੍ਮਯਾਗਸੁਤ੍ਤੰ

**੧੦੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਅਹਮਸ੍ਮਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਯਾਚਯੋਗੋ ਸਦਾ ਪਯਤਪਾਣਿ [ਪਯਤਪਾਣੀ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)] ਅਨ੍ਤਿਮਦੇਹਧਰੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ ਭਿਸਕ੍ਕੋ ਸਲ੍ਲਕਤ੍ਤੋ। ਤਸ੍ਸ ਮੇ ਤੁਮ੍ਹੇ ਪੁਤ੍ਤਾ ਓਰਸਾ ਮੁਖਤੋ ਜਾਤਾ ਧਮ੍ਮਜਾ ਧਮ੍ਮਨਿਮ੍ਮਿਤਾ ਧਮ੍ਮਦਾਯਾਦਾ, ਨੋ ਆਮਿਸਦਾਯਾਦਾ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦਾਨਾਨਿ – ਆਮਿਸਦਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਦਾਨਞ੍ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਦਾਨਾਨੰ ਯਦਿਦੰ – ਧਮ੍ਮਦਾਨੰ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੰਵਿਭਾਗਾ – ਆਮਿਸਸੰਵਿਭਾਗੋ ਚ ਧਮ੍ਮਸੰਵਿਭਾਗੋ ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਸੰਵਿਭਾਗਾਨੰ ਯਦਿਦੰ – ਧਮ੍ਮਸੰਵਿਭਾਗੋ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨੁਗ੍ਗਹਾ – ਆਮਿਸਾਨੁਗ੍ਗਹੋ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਗ੍ਗਹੋ ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਅਨੁਗ੍ਗਹਾਨੰ ਯਦਿਦੰ – ਧਮ੍ਮਾਨੁਗ੍ਗਹੋ।

‘‘ਦ੍ਵੇਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਾਗਾ – ਆਮਿਸਯਾਗੋ ਚ ਧਮ੍ਮਯਾਗੋ ਚ। ਏਤਦਗ੍ਗੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਯਾਗਾਨੰ ਯਦਿਦੰ – ਧਮ੍ਮਯਾਗੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਯੋ ਧਮ੍ਮਯਾਗੰ ਅਯਜੀ ਅਮਚ੍ਛਰੀ, ਤਥਾਗਤੋ ਸਬ੍ਬਭੂਤਾਨੁਕਮ੍ਪੀ [ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨੁਕਮ੍ਪੀ (ਸ੍ਯਾ॰) ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਮ੍ਪਿ]।
> ਤੰ ਤਾਦਿਸੰ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸੇਟ੍ਠੰ, ਸਤ੍ਤਾ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਭਵਸ੍ਸ ਪਾਰਗੁ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਠਮੰ।

## ੨. ਸੁਲਭਸੁਤ੍ਤੰ

**੧੦੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਪ੍ਪਾਨਿ ਚੇਵ ਸੁਲਭਾਨਿ ਚ, ਤਾਨਿ ਚ ਅਨਵਜ੍ਜਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਪੰਸੁਕੂਲੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚੀਵਰਾਨੰ ਅਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੁਲਭਞ੍ਚ, ਤਞ੍ਚ ਅਨਵਜ੍ਜੰ। ਪਿਣ੍ਡਿਯਾਲੋਪੋ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭੋਜਨਾਨੰ ਅਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੁਲਭਞ੍ਚ, ਤਞ੍ਚ ਅਨਵਜ੍ਜੰ। ਰੁਕ੍ਖਮੂਲੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ , ਸੇਨਾਸਨਾਨੰ ਅਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੁਲਭਞ੍ਚ, ਤਞ੍ਚ ਅਨਵਜ੍ਜੰ। ਪੂਤਿਮੁਤ੍ਤੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭੇਸਜ੍ਜਾਨੰ ਅਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੁਲਭਞ੍ਚ ਤਞ੍ਚ ਅਨਵਜ੍ਜੰ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਪ੍ਪਾਨਿ ਚੇਵ ਸੁਲਭਾਨਿ ਚ, ਤਾਨਿ ਚ ਅਨਵਜ੍ਜਾਨਿ। ਯਤੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਪ੍ਪੇਨ ਚ ਤੁਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ ਸੁਲਭੇਨ ਚ (ਅਨਵਜ੍ਜੇਨ ਚ) [(...) ਨਤ੍ਥਿ ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰ ਪੋਤ੍ਥਕੇਸੁ ਚ ਅਞ੍ਞਤ੍ਤਰੇ ਚ], ਇਮਸ੍ਸਾਹੰ ਅਞ੍ਞਤਰੰ ਸਾਮਞ੍ਞਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਅਨਵਜ੍ਜੇਨ ਤੁਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਅਪ੍ਪੇਨ ਸੁਲਭੇਨ ਚ।
> ਨ ਸੇਨਾਸਨਮਾਰਬ੍ਭ, ਚੀਵਰੰ ਪਾਨਭੋਜਨੰ।

ਵਿਘਾਤੋ ਹੋਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਦਿਸਾ ਨਪ੍ਪਟਿਹਞ੍ਞਤਿ॥

''ਯੇ ਚਸ੍ਸ [ਯੇਪਸ੍ਸ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਧਮ੍ਮਾ ਅਕ੍ਖਾਤਾ, ਸਾਮਞ੍ਞਸ੍ਸਾਨੁਲੋਮਿਕਾ।
ਅਧਿਗ੍ਗਹਿਤਾ ਤੁਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ''ਤਿ [ਸਿਕ੍ਖਤੋਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)]॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯਂ।

## ੩. ਆਸਵਕ੍ਖਯਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਜਾਨਤੋਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਂ ਵਦਾਮਿ , ਨੋ ਅਜਾਨਤੋ ਨੋ ਅਪਸ੍ਸਤੋ। ਕਿਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ, ਕਿਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤਿ? ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਨਤੋ ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸੇਖਸ੍ਸ ਸਿਕ੍ਖਮਾਨਸ੍ਸ, ਉਜੁਮਗ੍ਗਾਨੁਸਾਰਿਨੋ।
ਖਯਸ੍ਮਿਂ ਪਠਮਂ ਞਾਣਂ, ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ॥

''ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਮੁਤ੍ਤਮਂ।
ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਖਯੇ ਞਾਣਂ, ਖੀਣਾ ਸਂਯੋਜਨਾ ਇਤਿ॥

''ਨ ਤ੍ਵੇਵਿਦਂ ਕੁਸੀਤੇਨ, ਬਾਲੇਨਮਵਿਜਾਨਤਾ।
ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਸਬ੍ਬਗਨ੍ਥਪ੍ਪਮੋਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤਤਿਯਂ।

## ੪. ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੩**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ 'ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ'ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ – ਨ ਮੇ ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਸਮਣੇਸੁ ਵਾ ਸਮਣਸਮ੍ਮਤਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਸੁ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸਮ੍ਮਤਾ, ਨ ਚ ਪਨੇਤੇ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਾਮਞ੍ਞਤ੍ਥਂ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਞ੍ਞਤ੍ਥਂ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ।

''ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ 'ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ'ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ; 'ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ'ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ –

ਤੇ ਖੋ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਸਮਣੇਸੁ ਚੇਵ ਸਮਣਸਮ੍ਮਤਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਸੁ ਚ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸਮ੍ਮਤਾ, ਤੇ ਚ ਪਨਾਯਸ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਾਮਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਞ੍ਞਤ੍ਥਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਅਥੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਂ।
ਯਤ੍ਥ ਚ ਸਬ੍ਬਸੋ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਸੇਸਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤਿ।
ਤਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗਂ ਨ ਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਦੁਕ੍ਖੂਪਸਮਗਾਮਿਨਂ॥

''ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਹੀਨਾ ਤੇ, ਅਥੋ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ।
ਅਭਬ੍ਬਾ ਤੇ ਅਨ੍ਤਕਿਰਿਯਾਯ, ਤੇ ਵੇ ਜਾਤਿਜਰੂਪਗਾ॥

''ਯੇ ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਅਥੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਂ।
ਯਤ੍ਥ ਚ ਸਬ੍ਬਸੋ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਸੇਸਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤਿ।
ਤਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਦੁਕ੍ਖੂਪਸਮਗਾਮਿਨਂ॥

''ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਅਥੋ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ।
ਭਬ੍ਬਾ ਤੇ ਅਨ੍ਤਕਿਰਿਯਾਯ, ਨ ਤੇ ਜਾਤਿਜਰੂਪਗਾ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ।

## ੫. ਸੀਲਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੪**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਯੇ ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਸੀਲਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਓਵਾਦਕਾ ਵਿਞ੍ਞਾਪਕਾ ਸਨ੍ਦਸ੍ਸਕਾ ਸਮਾਦਪਕਾ ਸਮੁਤ੍ਤੇਜਕਾ ਸਮ੍ਪਹਂਸਕਾ ਅਲਂਸਮਕ੍ਖਾਤਾਰੋ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਮ੍ਪਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ; ਸਵਨਮ੍ਪਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ; ਉਪਸਙ੍ਕਮਨਮ੍ਪਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ; ਪਯਿਰੁਪਾਸਨਮ੍ਪਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ; ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਮ੍ਪਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ; ਅਨੁਪਬ੍ਬਜ੍ਜਮ੍ਪਹਂ [ਅਨੁਸ੍ਸਤਿਮ੍ਪਹਂ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੇਸਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਬਹੂਪਕਾਰਂ ਵਦਾਮਿ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਤਥਾਰੂਪੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਸੇਵਤੋ ਭਜਤੋ ਪਯਿਰੁਪਾਸਤੋ ਅਪਰਿਪੂਰੋਪਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਪਰਿਪੂਰੋਪਿ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਪਰਿਪੂਰੋਪਿ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਪਰਿਪੂਰੋਪਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਪਰਿਪੂਰੋਪਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਰੂਪਾ ਚ ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਸਤ੍ਥਾਰੋਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥਵਾਹਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਰਣਞ੍ਜਹਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਤਮੋਨੁਦਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਆਲੋਕਕਰਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਓਭਾਸਕਰਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਪਜ੍ਜੋਤਕਰਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਉਕ੍ਕਾਧਾਰਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਪਭਙ੍ਕਰਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਅਰਿਯਾਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਪਾਮੋਜ੍ਜਕਰਣਂ ਠਾਨਂ [... ਕਰਣਠਾਨਂ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)], ਏਤਂ ਹੋਤਿ ਵਿਜਾਨਤਂ।
ਯਦਿਦਂ ਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾਨਂ, ਅਰਿਯਾਨਂ ਧਮ੍ਮਜੀਵਿਨਂ॥

‘‘ਤੇ ਜੋਤਯਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਂ, ਭਾਸਯਨ੍ਤਿ ਪਭਙ੍ਕਰਾ।
ਆਲੋਕਕਰਣਾ ਧੀਰਾ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਰਣਞ੍ਜਹਾ॥

‘‘ਯੇਸਂ ਵੇ ਸਾਸਨਂ ਸੁਤ੍ਵਾ, ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾਯ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਜਾਤਿਕ੍ਖਯਮਭਿਞ੍ਞਾਯ , ਨਾਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਪਞ੍ਚਮਂ।

## ੬. ਤਣ੍ਹੁਪ੍ਪਾਦਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੫**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਣ੍ਹੁਪ੍ਪਾਦਾ, ਯਤ੍ਥ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਚੀਵਰਹੇਤੁ ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ; ਪਿਣ੍ਡਪਾਤਹੇਤੁ ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ; ਸੇਨਾਸਨਹੇਤੁ ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ; ਇਤਿਭਵਾਭਵਹੇਤੁ ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਤਣ੍ਹੁਪ੍ਪਾਦਾ ਯਤ੍ਥ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਤਣ੍ਹਾਦੁਤਿਯੋ ਪੁਰਿਸੋ, ਦੀਘਮਦ੍ਧਾਨ ਸਂਸਰਂ।
ਇਤ੍ਥਭਾਵਞ੍ਞਥਾਭਾਵਂ, ਸਂਸਾਰਂ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਤਿ॥

‘‘ਏਤਮਾਦੀਨਵਂ ਞਤ੍ਵਾ, ਤਣ੍ਹਂ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਂ।
ਵੀਤਤਣ੍ਹੋ ਅਨਾਦਾਨੋ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਛਟ੍ਠਂ।

## ੭. ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੬**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਾਨਿ ਕੁਲਾਨਿ ਯੇਸਂ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਅਜ੍ਝਾਗਾਰੇ ਪੂਜਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਪੁਬ੍ਬਦੇਵਤਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਾਨਿ ਕੁਲਾਨਿ ਯੇਸਂ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਅਜ੍ਝਾਗਾਰੇ ਪੂਜਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯਕਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਾਨਿ ਕੁਲਾਨਿ ਯੇਸਂ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਅਜ੍ਝਾਗਾਰੇ ਪੂਜਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਾਹੁਨੇਯ੍ਯਕਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਾਨਿ ਕੁਲਾਨਿ ਯੇਸਂ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਅਜ੍ਝਾਗਾਰੇ ਪੂਜਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

‘‘‘ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ’ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤਾਪਿਤੂਨਂ ਏਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ‘ਪੁਬ੍ਬਦੇਵਤਾ’ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤਾਪਿਤੂਨਂ ਏਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ‘ਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯਾ’ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤਾਪਿਤੂਨਂ ਏਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ‘ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤਾਪਿਤੂਨਂ ਏਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਬਹੁਕਾਰਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਆਪਾਦਕਾ ਪੋਸਕਾ ਇਮਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸੇਤਾਰੋ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਤਿ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ, ਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਰੇ।
ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਾ ਚ ਪੁਤ੍ਤਾਨਂ, ਪਜਾਯ ਅਨੁਕਮ੍ਪਕਾ॥

“ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਨੇ ਨਮਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਸਕ੍ਕਰੇਯ੍ਯ ਚ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਅਨ੍ਨੇਨ ਅਥ ਪਾਨੇਨ, ਵਤ੍ਥੇਨ ਸਯਨੇਨ ਚ।
ਉਚ੍ਛਾਦਨੇਨ ਨ੍ਹਾਪਨੇਨ [ਨਹਾਪਨੇਨ (ਸੀ॰)], ਪਾਦਾਨਂ ਧੋਵਨੇਨ ਚ॥

“ਤਾਯ ਨਂ ਪਾਰਿਚਰਿਯਾਯ, ਮਾਤਾਪਿਤੂਸੁ ਪਣ੍ਡਿਤਾ।
ਇਧੇਵ ਨਂ ਪਸਂਸਨ੍ਤਿ, ਪੇਚ੍ਚ ਸਗ੍ਗੇ ਪਮੋਦਤੀ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤਮਂ।

## ੮. ਬਹੁਕਾਰਸੁਤ੍ਤਂ

੧੦੭. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਬਹੁਕਾਰਾ [ਬਹੂਪਕਾਰਾ (ਸੀ॰ ਪੀ॰)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਗਹਪਤਿਕਾ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਯੇ ਵੋ [ਯੇ ਤੇ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਾ ਚੀਵਰਪਿਣ੍ਡਪਾਤਸੇਨਾਸਨਗਿਲਾਨਪਚ੍ਚਯਭੇਸਜ੍ਜਪਰਿਕ੍ਖਾਰੇਹਿ। ਤੁਮ੍ਹੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਹੁਕਾਰਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਗਹਪਤਿਕਾਨਂ ਯਂ [ਯੇ (?)] ਨੇਸਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਥ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣਂ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਂ ਸਾਤ੍ਥਂ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ, ਕੇਵਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਕਾਸੇਥ। ਏਵਮਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਓਘਸ੍ਸ ਨਿਤ੍ਥਰਣਤ੍ਥਾਯ ਸਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤਕਿਰਿਯਾਯਾ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਸਾਗਾਰਾ ਅਨਗਾਰਾ ਚ, ਉਭੋ ਅਞ੍ਞੋਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਿਤਾ।
ਆਰਾਧਯਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਂ, ਯੋਗਕ੍ਖੇਮਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ॥

“ਸਾਗਾਰੇਸੁ ਚ ਚੀਵਰਂ, ਪਚ੍ਚਯਂ ਸਯਨਾਸਨਂ।
ਅਨਗਾਰਾ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਪਰਿਸ੍ਸਯਵਿਨੋਦਨਂ॥

“ਸੁਗਤਂ [ਪੁਗ੍ਗਲਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਪਨ ਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਗਹਟ੍ਠਾ ਘਰਮੇਸਿਨੋ।
ਸਦ੍ਦਹਾਨਾ ਅਰਹਤਂ, ਅਰਿਯਪਞ੍ਞਾਯ ਝਾਯਿਨੋ॥

“ਇਧ ਧਮ੍ਮਂ ਚਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਮਗ੍ਗਂ ਸੁਗਤਿਗਾਮਿਨਂ।
ਨਨ੍ਦਿਨੋ ਦੇਵਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਮੋਦਨ੍ਤਿ ਕਾਮਕਾਮਿਨੋ”ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਮਂ।

## ੯. ਕੁਹਸੁਤ੍ਤਂ

੧੦੮. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਯੇ ਕੇਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਕੁਹਾ ਥਦ੍ਧਾ ਲਪਾ ਸਿङ्गੀ ਉਨ੍ਨਲਾ ਅਸਮਾਹਿਤਾ, ਨ ਮੇ ਤੇ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਮਾਮਕਾ। ਅਪਗਤਾ ਚ ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਇਮਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯਾ; ਨ ਚ ਤੇ [ਨ ਚ ਤੇ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਭਿਕ੍ਖੂ (ਸੀ॰ ਪੀ॰ ਕ॰)] ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਆਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਨਿਕ੍ਕੁਹਾ ਨਿਲ੍ਲਪਾ ਧੀਰਾ ਅਤ੍ਥਦ੍ਧਾ ਸੁਸਮਾਹਿਤਾ, ਤੇ ਖੋ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਮਾਮਕਾ। ਅਨਪਗਤਾ ਚ ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂ ਇਮਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯਾ; ਤੇ ਚ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ [ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਚ ਤੇ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ (ਸ੍ਯਾ॰), ਤੇ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਭਿਕ੍ਖੂ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੇ (ਕ॰)] ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਆਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਕੁਹਾ ਥਦ੍ਧਾ ਲਪਾ ਸਿङ्गੀ, ਉਨ੍ਨਲਾ ਅਸਮਾਹਿਤਾ।
ਨ ਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਰੂਹਨ੍ਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਦੇਸਿਤੇ॥

‘‘ਨਿਕ੍ਕੁਹਾ ਨਿਲ੍ਲਪਾ ਧੀਰਾ, ਅਤ੍ਥਦ੍ਧਾ ਸੁਸਮਾਹਿਤਾ।
ਤੇ ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਰੂਹਨ੍ਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਦੇਸਿਤੇ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਨਵਮਂ।

## ੧੦. ਨਦੀਸੋਤਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੦੯**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

‘‘ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਰਿਸੋ ਨਦਿਯਾ ਸੋਤੇਨ ਓਵੁਯ੍ਹੇਯ੍ਯ ਪਿਯਰੂਪਸਾਤਰੂਪੇਨ। ਤਮੇਨਂ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਤੀਰੇ ਠਿਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ ਏਵਂ ਵਦੇਯ੍ਯ – ‘ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਖੋ ਤ੍ਵਂ, ਅਮ੍ਭੋ ਪੁਰਿਸ, ਨਦਿਯਾ ਸੋਤੇਨ ਓਵੁਯ੍ਹਸਿ ਪਿਯਰੂਪਸਾਤਰੂਪੇਨ, ਅਤ੍ਥਿ ਚੇਤ੍ਥ ਹੇਟ੍ਠਾ ਰਹਦੋ ਸਊਮਿ ਸਾਵਟ੍ਟੋ ਸਗਹੋ ਸਰਕ੍ਖਸੋ ਯਂ ਤ੍ਵਂ, ਅਮ੍ਭੋ ਪੁਰਿਸ, ਰਹਦਂ ਪਾਪੁਣਿਤ੍ਵਾ ਮਰਣਂ ਵਾ ਨਿਗਚ੍ਛਸਿ ਮਰਣਮਤ੍ਤਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖ’ਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਰਿਸੋ ਤਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਹਤ੍ਥੇਹਿ ਚ ਪਾਦੇਹਿ ਚ ਪਟਿਸੋਤਂ ਵਾਯਮੇਯ੍ਯ।

‘‘ਉਪਮਾ ਖੋ ਮੇ ਅਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਤਾ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਪਨਾਯ। ਅਯਂ ਚੇਤ੍ਥ [ਅਯਂ ਚੇਵੇਤ੍ਥ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਅਤ੍ਥੋ – ‘ਨਦਿਯਾ ਸੋਤੋ’ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਣ੍ਹਾਯੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।

‘‘‘ਪਿਯਰੂਪਂ ਸਾਤਰੂਪ’ਨ੍ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛਨ੍ਨੇਤਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।

‘‘‘ਹੇਟ੍ਠਾ ਰਹਦੋ’ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਂ ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।
‘‘‘ਊਮਿਭਯ’ਨ੍ਤਿ ਖੋ [ਸਊਮੀਤਿ ਖੋ (ਬਹੂਸੁ)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੋਧੁਪਾਯਾਸਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।
‘‘‘ਆਵਟ੍ਟ’ਨ੍ਤਿ ਖੋ [ਸਾਵਟ੍ਟੋਤਿ ਖੋ (ਬਹੂਸੁ)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੇਤਂ ਕਾਮਗੁਣਾਨਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।
‘‘‘ਗਹਰਕ੍ਖਸੋ’ਤਿ ਖੋ [ਸਗਹੋ ਸਰਕ੍ਖਸੋਤਿ ਖੋ (ਬਹੂਸੁ)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਤੁਗਾਮਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।
‘‘‘ਪਟਿਸੋਤੋ’ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।
‘‘‘ਹਤ੍ਥੇਹਿ ਚ ਪਾਦੇਹਿ ਚ ਵਾਯਾਮੋ’ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।

‘‘‘ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਤੀਰੇ ਠਿਤੋਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸਾ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਹਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਜਹੇਯ੍ਯ ਕਾਮੇ, ਯੋਗਕ੍ਖੇਮੰ ਆਯਤਿੰ ਪਤ੍ਥਯਾਨੋ।
ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਜਾਨੋ ਸੁਵਿਮੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਫਸ੍ਸਯੇ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ।
ਸ ਵੇਦਗੂ ਵੂਸਿਤਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੋ, ਲੋਕਨ੍ਤਗੂ ਪਾਰਗਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦਸਮੰ।

## ੧੧. ਚਰਸੁਤ੍ਤੰ

**੧੧੦**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤੰ –

‘‘ਚਰਤੋ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਵਾਸੇਤਿ ਨਪ੍ਪਜਹਤਿ ਨ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਨ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ [ਬ੍ਯਨ੍ਤਿਕਰੋਤਿ (ਸੀ॰ ਪੀ॰), ਬ੍ਯਨ੍ਤੰ ਕਰੋਤਿ (ਕ॰)] ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਚਰਮ੍ਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਅਨਾਤਾਪੀ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ [ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪੀ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ) ਦੁਕਨਿਪਾਤੇ, ਅਙ੍ਗੁਤ੍ਤਰੇ ੧.੪.੧੧ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਕੁਸੀਤੋ ਹੀਨਵੀਰਿਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਠਿਤਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਵਾਸੇਤਿ ਨਪ੍ਪਜਹਤਿ ਨ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਨ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਨ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਠਿਤੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਅਨਾਤਾਪੀ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਕੁਸੀਤੋ ਹੀਨਵੀਰਿਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਵਾਸੇਤਿ ਨਪ੍ਪਜਹਤਿ ਨ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਨ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਨ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਨਿਸਿਨ੍ਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਅਨਾਤਾਪੀ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਕੁਸੀਤੋ ਹੀਨਵੀਰਿਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਸਯਾਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਜਾਗਰਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਵਾਸੇਤਿ ਨਪ੍ਪਜਹਤਿ ਨ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਨ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਨ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਸਯਾਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਜਾਗਰੋ ਏਵਂਭੂਤੋ ਅਨਾਤਾਪੀ ਅਨੋਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਕੁਸੀਤੋ ਹੀਨਵੀਰਿਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਚਰਤੋ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ ਪਜਹਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਚਰਮ੍ਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ [ਓਤ੍ਤਪ੍ਪੀ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਠਿਤਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ ਪਜਹਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਠਿਤੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ ਪਜਹਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਅਨਭਾਵੰ ਗਮੇਤਿ। ਨਿਸਿਨ੍ਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤੰ ਸਮਿਤੰ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

“ਸਯਾਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਜਾਗਰਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਬਜਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਾ। ਤਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ ਪਜਹਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਬਜਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਅਨਭਾਵਂ ਗਮੇਤਿ। ਸਯਾਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਜਾਗਰੋ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ”ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

“ਚਰਂ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਂ, ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਉਦ ਵਾ ਸਯਂ।
ਯੋ ਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਿਤਕ੍ਕੇਤਿ, ਪਾਪਕਂ ਗੇਹਨਿਸ੍ਸਿਤਂ॥

“ਕੁਮ੍ਮਗ੍ਗਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ [ਕੁਮ੍ਮਗ੍ਗਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੧)] ਸੋ, ਮੋਹਨੇਯ੍ਯੇਸੁ ਮੁਚ੍ਛਿਤੋ।
ਅਭਬ੍ਬੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁਂ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮਂ॥

“ਯੋ ਚ ਚਰਂ ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਂ ਵਾ [ਯੋ ਚਰਂ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਂ (ਸ੍ਯਾ॰), ਯੋ ਚਰਂ ਵਾਥ ਤਿਟ੍ਠਂ ਵਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)], ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਉਦ ਵਾ ਸਯਂ।
ਵਿਤਕ੍ਕਂ ਸਮਯਿਤ੍ਵਾਨ, ਵਿਤਕ੍ਕੂਪਸਮੇ ਰਤੋ।
ਭਬ੍ਬੋ ਸੋ ਤਾਦਿਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਫੁਟ੍ਠੁਂ ਸਮ੍ਬੋਧਿਮੁਤ੍ਤਮ”ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਏਕਾਦਸਮਂ।

### ੧੨. ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸੀਲਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੧੧**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

“ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸੀਲਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਥ [ਹੋਥ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਾ; ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸਂਵਰਸਂਵੁਤਾ ਵਿਹਰਥ ਆਚਾਰਗੋਚਰਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਅਣੁਮਤ੍ਤੇਸੁ ਵਜ੍ਜੇਸੁ ਭਯਦਸ੍ਸਾਵਿਨੋ; ਸਮਾਦਾਯ ਸਿਕ੍ਖਥ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦੇਸੁ।

“ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸੀਲਾਨਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਰਤਂ [ਭਵਤਂ (ਸ੍ਯਾ॰)] ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਾਨਂ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸਂਵਰਸਂਵੁਤਾਨਂ ਵਿਹਰਤਂ ਆਚਾਰਗੋਚਰਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਅਣੁਮਤ੍ਤੇਸੁ ਵਜ੍ਜੇਸੁ ਭਯਦਸ੍ਸਾਵੀਨਂ ਸਮਾਦਾਯ ਸਿਕ੍ਖਤਂ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦੇਸੁ ਕਿਮਸ੍ਸ ਉਤ੍ਤਰਿ ਕਰਣੀਯਂ [ਕਿਮਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਉਤ੍ਤਰਿ ਕਰਣੀਯਂ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)]?

“ਚਰਤੋ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ [ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਬਜਾਪਾਦੋ ਵਿਗਤੋ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੨) ਅਟ੍ਠਕਥਾਯ ਸਮੇਤਿ] ਭਿਜ੍ਝਾ ਵਿਗਤਾ [ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਬਜਾਪਾਦੋ ਵਿਗਤੋ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੨) ਅਟਕਥਾਯ ਸਮੇਤਿ] ਹੋਤਿ, ਬਜਾਪਾਦੋ ਵਿਗਤੋ ਹੋਤਿ [ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੨)], ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਵਿਗਤਂ ਹੋਤਿ, ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਵਿਗਤਂ ਹੋਤਿ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ [ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਚਾ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੨)] ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ, ਆਰਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਅਸਲ੍ਲੀਨਂ, ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ [ਅਪ੍ਪਮੁਟ੍ਠਾ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ, ਸਮਾਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਗ੍ਗਂ । ਚਰਮ੍ਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

“ਠਿਤਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਵਿਗਤਾ ਹੋਤਿ ਬਜਾਪਾਦੋ...ਪੇ॰... ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ... ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ... ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ, ਆਰਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਅਸਲ੍ਲੀਨਂ , ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ,

ਸਮਾਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਗ੍ਗਂ। ਠਿਤੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

''ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਵਿਗਤਾ ਹੋਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ...ਪੇ॰... ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ... ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ... ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ, ਆਰਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਅਸਲ੍ਲੀਨਂ, ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ, ਸਮਾਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਗ੍ਗਂ। ਨਿਸਿਨ੍ਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

''ਸਯਾਨਸ੍ਸ ਚੇਪਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਜਾਗਰਸ੍ਸ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਵਿਗਤਾ ਹੋਤਿ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ...ਪੇ॰... ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ... ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ... ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ, ਆਰਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਅਸਲ੍ਲੀਨਂ, ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ, ਸਮਾਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਗ੍ਗਂ। ਸਯਾਨੋਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਜਾਗਰੋ ਏਵਂਭੂਤੋ ਆਤਾਪੀ ਓਤ੍ਤਾਪੀ ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯਤਂ ਚਰੇ ਯਤਂ ਤਿਟ੍ਠੇ, ਯਤਂ ਅਚ੍ਛੇ ਯਤਂ ਸਯੇ।
ਯਤਂ ਸਮਿਞ੍ਜਯੇ [ਸਮਿਞ੍ਜਯੇ (ਸੀ॰ ਸ੍ਯਾ॰)] ਭਿਕ੍ਖੁ, ਯਤਮੇਨਂ ਪਸਾਰਯੇ॥

''ਉਦ੍ਧਂ ਤਿਰਿਯਂ ਅਪਾਚੀਨਂ, ਯਾਵਤਾ ਜਗਤੋ ਗਤਿ।
ਸਮਵੇਕ੍ਖਿਤਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ॥

''ਏਵਂ ਵਿਹਾਰਿਮਾਤਾਪਿਂ, ਸਨ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਮਨੁਦ੍ਧਤਂ।
ਚੇਤੋਸਮਥਸਾਮੀਚਿਂ, ਸਿਕ੍ਖਮਾਨਂ ਸਦਾ ਸਤਂ।
ਸਤਤਂ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋਤਿ, ਆਹੁ ਭਿਕ੍ਖੁਂ ਤਥਾਵਿਧ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਦ੍ਵਾਦਸਮਂ।

### ੧੩. ਲੋਕਸੁਤ੍ਤਂ

**੧੧੨**. ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਮਰਹਤਾਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ –

''ਲੋਕੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ਼ ਲੋਕਸ੍ਮਾ ਤਥਾਗਤੋ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ। ਲੋਕਸਮੁਦਯੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਃ ਲੋਕਸਮੁਦਯੋ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਪਹੀਨੋ। ਲੋਕਨਿਰੋਧੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋਃ ਲੋਕਨਿਰੋਧੋ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ। ਲੋਕਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਃ ਲੋਕਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਭਾਵਿਤਾ।

''ਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਸਮਾਰਕਸ੍ਸ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕਸ੍ਸ ਸਸ੍ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਿਯਾ ਪਜਾਯ ਸਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਦਿਟ੍ਠਂ ਸੁਤਂ ਮੁਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਤਂ ਪਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਂ ਅਨੁਵਿਚਰਿਤਂ ਮਨਸਾ ਯਸ੍ਮਾ ਤਂ ਤਥਾਗਤੇਨ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

''ਯਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰਤ੍ਤਿਂ ਤਥਾਗਤੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਂ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਜ੍ਝਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਰਤ੍ਤਿਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਾ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ, ਯਂ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਅਨ੍ਤਰੇ ਭਾਸਤਿ ਲਪਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਤਥੇਵ ਹੋਤਿ ਨੋ ਅਞ੍ਞਥਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ

ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਯਥਾਵਾਦੀ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੋ ਤਥਾਕਾਰੀ, ਯਥਾਕਾਰੀ ਤਥਾਵਾਦੀ, ਇਤਿ ਯਥਾਵਾਦੀ ਤਥਾਕਾਰੀ ਯਥਾਕਾਰੀ ਤਥਾਵਾਦੀ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਸਦੇਵਕੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕੇ ਸਮਾਰਕੇ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਸਸ੍ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਿਯਾ ਪਜਾਯ ਸਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਤਥਾਗਤੋ ਅਭਿਭੂ ਅਨਭਿਭੂਤੋ ਅਞ੍ਞਦਤ੍ਥੁਦਸੋ ਵਸਵਤ੍ਤੀ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ। ਤਤ੍ਥੇਤੰ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਸਬ੍ਬਲੋਕੰ [ਸਬ੍ਬੰ ਲੋਕੰ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩)] ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ ਯਥਾਤਥੰ।
ਸਬ੍ਬਲੋਕਵਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ, ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ ਅਨੂਪਯੋ [ਅਨੁਸਯੋ (ਸੀ॰), ਅਨੁਪਯੋ (ਸ੍ਯਾ॰)]॥

‘‘ਸ ਵੇ [ਸਬ੍ਬੇ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ) ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਸਬ੍ਬਾਭਿਭੂ ਧੀਰੋ, ਸਬ੍ਬਗਨ੍ਥਪ੍ਪਮੋਚਨੋ।
ਫੁਟ੍ਠਾਸ੍ਸ ਪਰਮਾ ਸਨ੍ਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਅਕੁਤੋਭਯੰ॥

‘‘ਏਸ ਖੀਣਾਸਵੋ ਬੁਦ੍ਧੋ, ਅਨੀਘੋ ਛਿਨ੍ਨਸੰਸਯੋ।
ਸਬ੍ਬਕਮ੍ਮਕ੍ਖਯੰ ਪਤ੍ਤੋ, ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਉਪਧਿਸਙ੍ਖਯੇ॥

‘‘ਏਸ ਸੋ ਭਗਵਾ ਬੁਦ੍ਧੋ, ਏਸ ਸੀਹੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ।
ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਕ੍ਕੰ ਪਵਤ੍ਤਯਿ॥

‘‘ਇਤਿ ਦੇਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਚ, ਯੇ ਬੁਦ੍ਧੰ ਸਰਣੰ ਗਤਾ।
ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਤੰ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਹਨ੍ਤੰ ਵੀਤਸਾਰਦੰ॥

‘‘ਦਨ੍ਤੋ ਦਮਯਤੰ ਸੇਟ੍ਠੋ, ਸਨ੍ਤੋ ਸਮਯਤੰ ਇਸਿ।
ਮੁਤ੍ਤੋ ਮੋਚਯਤੰ ਅਗ੍ਗੋ, ਤਿਣ੍ਣੋ ਤਾਰਯਤੰ ਵਰੋ॥

‘‘ਇਤਿ ਹੇਤੰ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਹਨ੍ਤੰ ਵੀਤਸਾਰਦੰ।
ਸਦੇਵਕਸ੍ਮਿੰ ਲੋਕਸ੍ਮਿੰ, ਨਤ੍ਥਿ ਤੇ ਪਟਿਪੁਗ੍ਗਲੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ, ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ। ਤੇਰਸਮੰ।

ਚਤੁਕ੍ਕਨਿਪਾਤੋ ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ।

ਤਸ੍ਸੁਦ੍ਦਾਨੰ –

ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸੁਲਭਾ [ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਚਤ੍ਤਾਰਿ (ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ)] ਜਾਨੰ, ਸਮਣਸੀਲਾ ਤਣ੍ਹਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ।
ਬਹੁਕਾਰਾ ਕੁਹਪੁਰਿਸਾ [ਕੁਹਨਾ (ਸ੍ਯਾ॰)], ਚਰ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨ ਲੋਕੇਨ ਤੇਰਸਾਤਿ॥

ਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਗਹੋ –

ਸਤ੍ਤਵੀਸੇਕਨਿਪਾਤੰ, ਦੁਕ੍ਕੰ ਬਾਵੀਸਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਗਹਿਤੰ।

ਸਮਪਞ੍ਞਾਸਮਥਤਿਕਂ, ਤੇਰਸ ਚਤੁਕ੍ਕਞ੍ਚ ਇਤਿ ਯਮਿਦਂ॥

ਦ੍੧ਿਦਸੁਤ੍ਤੁਰਸੁਤ੍ਤੁਸਤੇ, ਸਙ੍ਗਾਯਿਤ੍੧ਾ ਸਮਾਦਹਿਂਸੁ ਪੁਰਾ।
ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਚਿਰਟ੍ਠਿਤਿਯਾ, ਤਮਾਹੁ ਨਾਮੇਨ ਇਤਿ੧ੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ॥

ਇਤਿ੧ੁਤ੍ਤਕਪਾਲ਼ਿ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।